

146612

T. C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

PİRİ-ZÂDE MEHMED SÂHİB
HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ
VE DİVANI'NIN TENKİTLİ METNİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ali YILDIRIM

HAZIRLAYAN
Meral TOPAL

ELAZIĞ – 2004

T. C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

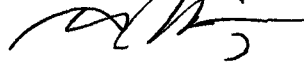
PİRİ-ZÂDE MEHMED SÂHİB, HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ VE
DİVANI'NIN TENKİTLİ METNİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez 1 / 10 / 2004 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy
çokluğu ile kabul edilmiştir.

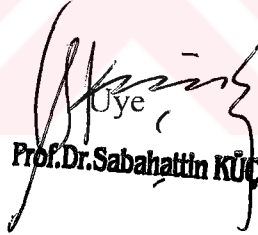
Danışman

Doç. Dr. Ali YILDIRIM

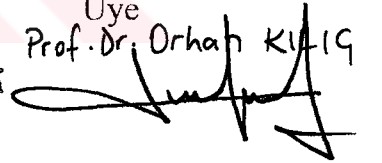
Üye

Prof. Dr. Sabahattin KÜÇÜK

Üye

Prof. Dr. Orhan KILIÇ

Yukarıdaki jüri üyelerinin imzaları tasdik olunur.

Doç. Dr. Ahmet AKSİN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Pîrî-zâde Mehmed Sâhib, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanı'nın Tenkitli Metni.

Meral TOPAL

T. C.

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Elazığ-2004, Sayfa: XI + 235

“Pîrî-zâde Mehmed Sâhib, hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve divanının tenkitli metni” konulu yüksek lisans tezi üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, Sâhib'in hayatı ve kişiliği araştırılmış, şairin eserleri tanıtılmış, yazma divanının nüshaları incelenmiştir.

İkinci bölümde, Sâhib'in şiirleri içerik yönünden incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, Sâhib divanının karşılaştırılmalı metni hazırlanmıştır.

Pîrî-zâde Mehmed Sâhib, 17. yy'da İstanbul'da doğmuş ve 1749 yılında İstanbul'da ölmüştür. 17. yy'ın divan şairlerinden Nâbi'den etkilenmiştir. Şairliğinin yanı sıra ilmî yönüyle de dikkat çekmektedir. Şair Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazmıştır. Şiirlerinde atasözleri, deyimler ve veciz sözler sıkça kullanmıştır. Şiir ve şair hakkındaki düşüncelerini özellikle “gazel” şeklinde yazdığı şiirlerin son beyitlerinde açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sâhib, Divân, Nâbi, Tenkitli Metin, Tahlil.

ABSTRACT

Master Thesis

Pîrî-zâde Mehmed Sâhib, His Life, The Litterary Personnality,
Works and Comparative Texte of His Divan

Meral TOPAL

T. C.

Fırat University

The Institute of Social Sciences

The Department of Turkish Language And Literature

Elazığ-2004, Page: XI +235

This master thesis contains tree chapters in which “Pîrî-zâde Mehmed Sâhib, his life, the litterary personnality, works and comparative texte of his divan.”

In the first chapter his life, litterary personnality and works of litterature has been inspected and his divan’s manuscript variances minutelly has been examined.

In the second chapter, Sâhib’s poems has been deeply inspected meaning point of view.

In the third chapter, Comparative texte of his divan has been prepared.

Pîrî-zâde Mehmed Sâhib, was born in İstanbul by the time 17th. century and died in 1749.

He has been influenced Nâbi who is a divan poet of 17th. century. He is both famous as a divan’s poet and scholar. The poet Sâhib has wrote poems in Turkish, Arabic and Persian languages. A lot of proverbs, idioms and terse sayings have been used in his poems.

The poet has explained his thoughts about poet and poem, especially in couplets at the end of his gazals.

Key Words: Sâhib, Divan, Nâbi, Comparative Texte, Analiysis.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR	IX
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	X

BİRİNCİ BÖLÜM

PİRÎ-ZÂDE MEHMED SÂHİB, HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ
VE ESERLERİ

1. HAYATI	1
2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ	2
2.1. Dil Ve Üslûbu	5
3. ESERLERİ	8

İKİNCİ BÖLÜM

SÂHİB DİVANI'NIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

1. DİN VE TASAVVUF	11
1. 1. Din	11
1. 2. Tasavvuf	14
2. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT	19
3. İNSAN VE TİPLEMELER	25
3. 1. Sevgili, Âşık, Rakib	25
3. 2. Rind, Zâhid, Vâiz	30
4. TABİAT	33
SONUÇ	38
KAYNAKÇA	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DİVANIN TENKİTLİ METNİ

1. KASİDELER	43
2. TARİHLER	60
3. MUSAMMATLAR (MUHAMMES)	90
4. GAZELLER	92
5. KİT'ALAR	221
6. RUBÂ'İLER	222
7. MATLA'ALAR	223
8. FARŞA ŞİİRLER	231
ÖZGEÇMİŞ	

ÖNSÖZ

Klâsik Türk Edebiyatı, yedi yüz seneye yakın bir zaman içinde ortaya koyduğu çok sayıda değerli eserleri ile kültür tarihimizin önemli bir bölümünü oluşturur. Bu sebeple, onların incelenip değerlendirilmesi ve yeni nesillere aktarılması ilmi bir borçtur.

Klâsik edebiyatımızın mahsulleriyle ilgili çalışmalar genellikle edisyon kritiği, metin tahlili, edebiyat tarihi v.b. şeklindedir. Bu alanlarda ortaya konulan çalışmalar edebiyatımız ve milli kültürümüzle ilgili yapılacak yeni araştırmalara ışık tutması bakımından önemlidir.

Sanatkârlar hakkında gerçekçi ve iyi hükümler verebilmek, eserlerinin ilmi metodlarla incelenmesine bağlıdır. Bu düşüncelerle biz bu çalışmada 1674/75 - 1749 yılları arasında yaşamış olan Pîrîzâde Mehmed Sâhib Efendi'nin hayatını, edebî kişiliğini, eserlerini tanıtarak, divanının tenkitli metnini ve ilaveten şiirleri üzerinde kısa bir tahlil çalışması yaptık.

Öncelikle, şairin divanının Ankara Millî Kütüphanec'deki üç yazma nüshasını tespit edip mikrofilmelerinden fotokopilerini aldirttik. Ayrıca İstanbul'daki kütüphaneleri tarayarak bunların dışında farklı nüshaların olmadığını tespit ettik. Millî Kütüphanec'den elde ettiğimiz bu üç nüshayı karşılaştırarak divanın tenkitli metnini ortaya koyduk.

Çalışmamız üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde, şairin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, divanının nüsha tanıtımları yapılmıştır. Bunlar yapılırken tezkirelerden yararlanılmış ve şairin şiirlerinden ipuçları çıkarılmıştır.

İkinci bölümde divanın muhteva özellikleri incelenmiş ya da şiirler üzerinde kısa bir tahlil çalışması yapılmıştır. Bu başlık altında

divandaki din ve tasavvuf, toplum ve sosyal, hayat insan ve tipler, tabiat unsurları incelenmiştir.

İnceleme kısmında, metinden aldığımız örneklerde sırayla nazım şeklinin kısaltılması, şiir numarası ve beyit numarası verilmiştir. Metne yapılan göndermeler parantez içinde gösterilmiştir.

Divanın tenkitli metni çalışmamızın üçüncü bölümünü oluşturmaktadır. Tenkitli metinde Arap harfli alfabede bulunup da, bugünkü alfabede bulunmayan işaretler için ilmî eserlerde kullanılan transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. Manzumelerin sıralanmasında ve divanın genel tertibinde en hacimli nüsha (AE) dikkate alınmıştır. Divan tertibinde nüshalar, genel kabul gören kısaltmalar kullanılarak gösterilmiştir. Bu kısaltmalar kütüphanelerin adını çağrıştıracak biçimde verilmiştir. İstanbul Üniversitesi'nde bulunan birden fazla nüsha için (Ü1), (Ü2) şeklinde kısaltmalar yoluna gidilmiştir. Klâsik divan tertibine uyularak oluşturulan tenkitli metinde manzumelerin başlarına sıra numaraları verilmiş, vezinleri yazılmıştır. Verilen şiir numaraları dipnota çekilerek şiirin hangi kaynaklarda yer aldığı varak numaralarıyla gösterilmiştir. Nüsha farkları gösterilirken, asıl metne aldığımız kelimedenden sonra (:) işaret konularak farklı kelime yazılmış; kelime, kelime grubu, mısra veya beyitlerin bulunmadığı nüshalar kısaltmaların önlerine konulan (-) işareti konularak gösterilmiştir. Metinde geçen Arapça ibareler transkripsiyon harfleriyle çevrilmiş ve metinde (“ ”) işareti ile gösterilmiştir. Bir manzume sadece bir nüshada varsa o nüshanın kısaltması ve varak numarası verilmiştir. Vezni problemlili mısralar dipnotla gösterilmiştir. “Ki” ve “Ne” ile yapılan birleşmelerde düşen vokal apostroflarla “k’ola, n’ola” şeklinde gösterilmiştir. Uzun okunması gerekirken vezin gereği kısa okunan aslı uzunluk vezne uygun şekliyle okunmuştur. Divanda yer alan Farsça şiirler, oluşturulan metnin sonunda aynen verilmiştir.

Metinde Arapça, Farsça kelime ve eklerin yazımında Prof. Dr. İsmail Ünver'in "Yazım Birliği Üzerine Öneriler" adlı çalışması dikkate alınmıştır.

Gerek tenkitli metnin transkripsiyonunda, gerekse inceleme kısmında mümkün olduğunca titiz davranmaya ve yanlışlardan kaçınmaya çalıştık. Buna rağmen eksiklerimizin ve yanlışlarımızın var olması muhtemeldir. Bunların hoş görüyle karşılanmasını ümit ediyoruz.

Böyle bir çalışma yapma konusunda beni cesaretlendiren ve karşılaştığım zorlukların aşılmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Ali YILDIRIM'a, yakın ilgi, teşvik ve yardımlarını gördüğüm Sayın Prof. Dr. Hasan KAVRUK'a sonsuz teşekkürlerimi saygılarımla arz ederim.

Meral TOPAL
ELAZIĞ - 2004

KISALTMALAR

AE	: Ali Emiri Efendi, Manzum Eserler (Millet Ktb.) 243.
C.	: Cilt
G.	: Gazel
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan, Hazırlayanlar
Hz.	: Hazret
K.	: Kasîde
Kt.	: Kıt' a
Ktb.	: Kütüphane
M.	: Milâdi
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Mt.	: Matla
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
Ü1	: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T. 1710/6
Ü2	: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T. 738
vb.	: ve bunun gibi, ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri
Yk.	: Yaprak
yy.	: Yüzyıl

Transkripsiyon Sistemi

Tenkitli metnin hazırlanmasında şimdiye kadar uygulanagelen transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır.

Arap alfabesinde olup yeni yazıda bulunmayan işaretler aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Ṣ ṣ : ث

Ḥ ḥ : ح

Ḫ ḫ : خ

Ḍ ḍ : ذ

Ṣ ṣ : ص

Ḍ ḍ : ض

Ṭ ṭ : ط

Ẓ ẓ : ظ

‘ : ع

Ġ ġ : غ

Ḳ ḳ : ق

Ñ ñ : ك

Ā ā : ا

Arapça ve Farsça kelimelerdeki med harfleri şöyle gösterilmiştir.

ī : ی

ā : ا

ū : و

Vav-ı ma‘duleler satır hizasının üstünde gösterilmiştir. ā’dan önce (˘) işareti gösterilmiştir. Ḥ˘āb, ḥ˘ān gibi.

Birleşik kelimeler bir çizgi (-) ile ayrılmış, fakat bîmâr, pâdişah, âftâb vb. tamamen kalıplaşmış bazı kelimelerin bitişik yazılması yoluna gidilmiştir.

Ön ekler ayrı yazılmış, Farsça son ekler birleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
PİRÎ-ZÂDE MEHMED SÂHİB EFENDİ
HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. HAYATI

Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre Sâhib'in asıl adı Mehmed'dir. H. 1085 (m.1674/75) yılında İstanbul'da doğmuş ve Pîrî-zâde sanıyla tanınmıştır. İyi bir tahsil gördükten sonra hocalık, şehzade hocalığı, kadılık ve sadrazamlık gibi önemli görevlerde bulunmuştur. (İpekten, vd. 1988; s.413)

Aslen İstanbullu olan Sâhib Efendi, yeniçeri ağalarından Pîrî Ağa'nın oğludur. Sultan Mahmud Han devrinden önce İslâm şeyhliği makamını elde etmiş ulemâdan veya ilmiyye makamlarını dolaştıktan sonra şeyhülislamlık rütbesine yükselen değerli şâirlerden bir zât olduğu kaynaklarda yazılıdır. (Ş. Sâmi 1996; s. 1568, M. Süreyya 1971; s. 187, B. Mehmed Tâhir Bey 1972; s. 296) Ayrıca Belîğ Tezkiresi, şairin mevâlî-i kirâm zümresinden olduğunu belirtir. (B. İsmail Belîğ 1985; s. 255)

Mehmed Sâhib Efendi, hayatı boyunca çeşitli ve önemli görevlerde bulunmuştur. Kâmûsu'l-A'lâm ve Sicill-i Osmânî'de Sâhib'in sırasıyla bulunduğu görevler hakkında bilgiler mevcuttur. Öncelikle tahsîl ile İslâm şeyhlerinden Mirzâ-zâde'ye ve daha sonra Feyzullah Efendi'ye intisap etmiş olup bunların delâletiyle bazı vüzerânın imâmetinde kitâpcılık hizmetinde bulunmuştur. H. 1113'de müderris olunarak 1140'da İmâm-ı Sâni-i Sultânî ve Şehzâdegân hâcesi olmuştur. 1142'de Bursa kadısı ve 43'te Mekke pâyesiyle imâm-ı evvel-i pâdişahî olduktan sonra Anadolu kazaskeri rütbesiyle İstanbul kadısı olmuştur. 46 Rebiyyü'l-evvelinde Anadolu kazaskeri olmuş, 49'da Rumeli kazaskerliğine nasbolunmuştur. 51 Şevvalinde azl olunarak Tokat kazasına tayîn, 56'da tekrar Rumeli kazaskerliğine iâde ve 57 Muharreminde azl olunmuştur. H. 1158 (M. 1745) Muharrem'inde şeyhülislâmlık mertebesine terfi edilmiştir. 1159 Rebiyyü'l-evvelinin on üçünde hastalanıp

azl olunmuştur. On üç buçuk ay fetvâ makâmını idare etmiştir. Cemâziyü'l-âhirinde îfâ-yı hacc için Hicaz'a azîmet etmiş ve dönüşünde bir müddet Gelibolu'da ikamet etmiştir. Daha sonra Tekirdağ'da ikamete memur edilen ve ardından Der-saâdete gelen Sâhib Efendi, Üsküdar'da mukîm olduğu halde 1162 Receb (M.1749 Haziran-Temmuz)'inin dokuzunda vefat etmiştir. Tuhfe-i Nailî'ye göre Mecelle'nin vefâtı tarihini 1062 göstermesi yanlıştır. (Tuman 2001; s. 529) Yaşı seksene yakın, âlim ve edîb bir zât olduğu bilinmektedir. Fâzıl ve her fende mâhir olan şarin üç dilde (Arapça, Farsça, Türkçe) şiirleri ve ilmiye kitaplarına dair bazı ta'likâtı vardır. (Ş. Sâmi 1996; s.87; M. Süreyya 1971; s. 187)

Üsküdar'da Karaca Ahmet kabristanının Selimiye tekkesi karşısına tesadüf eden kısmında babasının kabri yanına defnedilen Sâhib Efendi'nin, oğlu Şeyhü'l-islâm Osman Sâhib Efendi de edîblerden olup vefâtı "Osman sitem-dîde" terkîbinin gösterdiği 1184 H. tarihindedir. Kabri Aksaray semtindeki Murad Paşa Camii avlusunda ise de sonradan Üsküdar'da Selimiye ailesine aid kabristana nakl edilmiştir. (B. Mehmed Tahir Bey 1972; s. 297)

Revan Odası Kütüphanesi'nde "Kaamûs"un on maddesine tâlikaatı hâvî bir eseri olan Mehmed Sâhib Efendi'nin beyitlerinden biri şudur:

Gönül yap zâhidâ beyt-i Hudâ'dır tâ' at istersen

Muhakkaktır ki bâb-ı cenneti hâtır-şiken açmaz (B. Mehmed Tâhir Bey 1972; s. 297)

2. EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Kaynaklarda Sâhib'in sanat gücü ve edebî kişiliğine dair yeterli bir bilgiye rastlanmaz. Ancak âlim ve edîb bir zât olduğu, Arapça, Farsça, Türkçe şiirlerinin olduğu yazılıdır.

Klâsik Türk şiirinin konusuna uygun biçimde şiirler yazmış olan Sâhib'in hikemî şiir tarzına ağırlık verdiği söylenebilir. Şiirlerinden anladığımız kadarıyla ârifâne ve hikmetli bir söyleyişe sahip olan Sâhib

Efendi, klâsik şiirimizin büyük şairlerinden Nâbi'yi söz ustası ve üstâdı olarak görmüş, kendi şairliğini ve şiirlerini de övme fırsatı bulmuştur.

Bu vâdide dururken nazm-ı Nâbî-i sūhan-perver

Bu gūne her gazel Sâhib sezâ-yı âferîn olmaz (G-53/7)

diyen şair, Nâbi'yi gazel vâdisinin ustası sayar.

Bir başka beyitte,

Pey-rev-i dâdi-i Nâbi Rahîmi olanın

Sâhibâ böyle sözi muntazam olmaz da n'olur (G-14/7)

diyerek Nâbi'nin yolundan gittiğini belirtir ve kendi şairliğini över.

Yine bir beyitte,

Bu nev-vâdide pey-rev olmadan Nâbi-i üstâda

Emîn ol dahlden Sâhib ta' arruz gayr-ı vâriddür (G-24/9)

diyerek Nâbi'nin şairliğini örnek aldığını ve onun ekolünün takipçilerinden olduğunu belirtir.

Sâhib Efendi özellikle gazel alanında kendini başarılı saymıştır. Gazellerindeki manaları taze, yeni ve işitilmemiş kabul eder.

Sâhib bu tâze vâdi-i ra' nada nūzhetün

Meftûn-ı tarh-ı nev-gazel-i hoş-kumâşıyuz (G-47/6)

Sâhib, aynı yüzyıllarda yaşamış olabileceği tahmin edilen Hattî ve Necîb isimli iki şairden de övgü ile bahseder.

Sâhib kudûm-i şâhid-i nazm-ı Necîb için

Eyler nisâr-ı dürc-i makâlin güherlerin (G-68/8)

Pey-rev oldum Hattî'ye Sâhib dil ü cândan

Bu vâdi-i nevde bize çün râh-ber oldı (G-114/8)

diyen şair, adı geçen şairleri şiir alanında kendisine rehber kabul eder.

Sâhib'in şiirlerinin konusunu daha çok ahlâkî öğütler, tasavvufî ve dinî konular oluşturur. Şiirlerinde lirizme çok az yer vermiştir diyebiliriz. Bunun sonucu olarak da şiirlerinde veciz söyleyişlere, atasözü ya da hikmetli sözlere

sıkça rastlanır. Böyle bir şiir telâkkisine sahip olmasını yaşadığı devre, şair Nâbi'den etkilenmesine ve âlim bir kişiliğe sahip olmasına bağlayabiliriz. Bilindiği gibi 17. ve 18. yüzyıllar sosyal ve siyasî açıdan gerileme döneminin özelliklerinin yaşandığı, Osmanlı düzeninin yavaş yavaş sarsıldığı dönemlerdir. Bu bakımdan şair Sâhib'in şiir anlayışının şekillenmesinde dönemin etkisinin rolü olabilir. Şair, çağının huzursuzluk ve kargaşalığı, kötü huyların toplumu kemirmesi karşısında fikir ve hikmetin gölgesinde rahat yaşamak iç arzusuyla dolu bir şahsiyete, düşünmeye, düşündürmeye ağırlık veren bir sanat anlayışına, çağının sükûn ve huzurdan yoksun insanına doğru yolu göstermeyi, öğüt vermeyi amaç edinmiş düşüncelere sahip olan Nâbi'yi örnek almıştır. (Bilkan 1997; s. XXI, XX)

Müsâvîdür meges mîzân-ı 'adl-i Hakkda fil ile
Müsâvât olduğın mîzânda Hakk kavli mümehehdür (G-24/2)

Dünya heves-i devlet ü câh itmege degmez
Hûbân-ı zamân nâle vü âh itmege degmez (G-51/1)

Bahtun ne denlü siyâh ise olma muzdarib
Âhir sevâd-ı bâsıra-i îfîbar olur (G-39/4)

gibi beyitleri onun belirttiğimiz bu şiir özelliklerini yansıtır durumdadır.

Sâhib'in geçici zevklerden, makam ve mevki sevdasından hoşlanmadığını, gösterişsiz, sade bir kişiliğe sahip olduğunu yine şiirleri vasıtasıyla öğrenmekteyiz.

Bunun dışında Sâhib'in Sebki Hindî'yi hatırlatan şiirlerine de rastlamaktayız. Tasavvufî anlayışların, acı ve ızdırabın yoğun olduğu bu şiirlerde akımın sahip olduğu üslûp özelliklerini de görmek mümkündür. Sebki Hindî'nin akımının mensupları Anadolu sahasında gelişen Türk edebiyatı üzerinde geniş bir te'sir meydana getirmiştir. Bu durum Nâbi'yi ve

çoğu divan şairlerimizi etkilemiştir. (Bilkan 1997; s. XXI) Sâhib'in de bu akımdan etkilenebileceği mümkündür.

Sâhib Efendi, şiirlerinde âşıkâne ve şûh edâlî söyleyişlere de yer vermekle birlikte bunların divanda fazla yer tuttuğunu söyleyemeyiz. Şairin Arapça ve Farsça şiirlerinin de bulunması onun bu dilleri şiir yazacak derecede iyi bildiğini gösterir.

Devrinde âlim ve fâzıl bir şair olarak bilinen Sâhib Efendi buna rağmen büyük divan şairlerimiz arasında yer alamamıştır. Fakat ekol sâhibi olan Nâbi gibi bir üstâdın çizgisinde başarılı şiir örnekleri vermiştir diyebiliriz.

2. 1. Dil ve Üslûbu:

Sâhib Divanı'na genel olarak baktığımızda şairin şiirlerinde, özellikle gazellerinde sade bir dil kullanmaya özen gösterdiğini, mahallî söyleyişlere, deyimlere ve veciz ifadelerle bolca yer verdiğini söyleyebiliriz. Ancak Sâhib'in kasidelerinin ve târihlerinin dili gazellerine göre daha ağırdır. Bu durum, Divan şairlerinin pek çoğunda görülen genel bir temâyüldür.

Vücûdî âyine-i 'aks-i râz-ı levh ü kalem

Dili hadîka-i ezhâr-ı sırr-ı ümmü'l-kitâb (K-2/19)

Ey dest-gîr-i ümmet-i bî-dest ü pâ-y-ı cirm

V'ey reh-nümâ serâ'ir-i zât u sıfâtda (K-3/8)

gibi beyitlerinde terkiplerin uzunluğu ve dilin süslü olması dikkati çeker. Bu durumu biraz da şairin ilmî derinliğine, Arapça ve Farsça'yı iyi bildiğini ispatlama düşüncesine bağlayabiliriz. Buna bağlı olarak özellikle kasidelerinde yer yer Arapça ibâreler kullanmıştır.

Yetürdi sâmi 'ama sad-'itâb u şiddetle

Va'îd-i sâmi' a-sûz-ı "fe keyfe kâne 'ikâb" (K-2/9)

İdeydi nûş eger nîm-cür‘ asın Cem anun
Dir idi pâ-y-ı hum-ı meyde “leyte küntü türâb” (K-2/5)

Sen mâha karşı mihrün çok itmesün felek ‘ arz
Farklı senünle anun “beyne’s-semâi ve’l-‘ arz” (Mt-17)

Şairin bazı gazellerinde Sebki Hindî şiir akımının üslûp özelliklerini de görmek mümkündür. Daha önce Sâhib’in bu akımdan etkilenmiş olabileceğini belirtmiştik.

Metâ‘ -ı nâleye kıymet yoğ ise kûyında
Bahâsı râyic olan bir diyâra dek çekerüz (G-49/3)

Şümâr-ı sübha-i dâğ-ı derûnum ey Sâhib
Gam-ı hesâbını rûz-ı şümâre dek çekerüz (G-49/7)

gibi beyitlerinde anlam derinliğine, tasavvufa ve ızdırâba yer veren şair, somut ve soyut varlıkları bir arada kullanmış, benzetmelere ve uzun tamlamalara yer vermiştir.

Sâhib’in hikemî bir şiir anlayışından yana olması üslûbuna da yansımıştır. Şair, tecrübelerini ve hayat görüşünü genellikle örnekleme yoluyla aktarır.

Cihânda her muvakkî‘ hırka-pûş ehl-i yakîn olmaz
Bir zâhirdür ki her virânede genc-i defîn olmaz (G-53/1)

Aynı şekilde ,
‘Aziz olmak dilersen dehre Yusufveş vatandan geç
Nigînveş ister isen nâm-dâr olmak Yemenden geç (G-8/1)

beytinde de bu hikemî bakış tarzından kaynaklanan anlatım özelliği görülmektedir.

Sâhib, halk tâbirlerine, veciz ifadelere ve deyimlere gazellerinde bolca yer vermiştir. XV. y.y'da Necâti ile başlayan ve her dönemde rağbet gören atasözleri ve deyimlere şiirde yer verme temâyülü şair Sâhib'de de vardır. Beyitlerde yer alan bu türden sözleri atasözünden çok veciz sözler ve hikmetli halk tâbirleri olarak değerlendirmek daha doğrudur. Bunlarla ilgili olarak şair;

Oldı hatla müstevî rûz-ı visâl şâm-bâ-seher
Çün şeb ü rûzı bahâr elbet ber-â-ber gösterir (G-22/3)

Her gice ki bil kıadr dimişler çü meseldür
Biz dahı esirüz hat u zülfe o sebebden (G-83/5)

Hatun devrinde ger seyl-i sirişküm n'ola artarsa
Bahâr irdikde 'âdetdür ki sular dâ'imâ artar (G-13/5)

Ne mümkin zâhid-i nâ-dân-ı ehl-i 'aşk u şevk itmek
Hezârân hüsn-i tedbîr ile sirke engebîn olmaz (6-53/3)

Bî-hande oldı hatt gelicek la' l-i dil-rübâ
'Âdet budur ki şebde kaparlar kapuları (G-113/5)

Sâhib ruh-ı yâre bakup it dîdeni tenvîr
Hurşîd iledür çünkü karîr-i basar-ı subh

Sâhib bakar mı yâri koyup her sehî-kade
Bülbül konar mı gül var iken 'ar' ar üstüne (G-95/5)

N'ola serden geçerse pirehen ser de geçer andan
Geçenden geç dimişler sen de serden pirehenden geç (G-8/3)

gibi beyitlerin yanı sıra,

Mışmış uyumak, ayağına düşmek, el öpmek, niyâz eylemek, yüreği dır dır titremek, dişi bitmek, işi bitmek, cezbesi dutmak, teveccüh eylemek, hasretle çatlatmak, günâhına girmek, vebâle batmak, baş eğmek, yakıp kavurmak, taşdan taşa urmak, söz hazırlamak, kârı başa irmek, yüz göstermek, yemîn eylemek, mır mır söylemek, hır hır çekişmek, fır fır dönmek gib deyimlere ve konuşma ağzını yansıtan mahalli söyleyişlere şiirlerinde bolca yer vermiştir. Özellikle gazelerde görülen bu anlatım ve üslûp özellikleri şiirlerin dilini sade, anlaşılır ve akıcı bir hale getirmiştir.

Sâhib Efendi'nin şiirlerinde gramer hatalarına ve imlâ yanlışlarına pek rastlanmaz. Şair Arapça ve Farsça kelimelerin aslını bozmamaya, zamanın anlayışına uygun bir dil kullanmaya dikkat etmiştir. Türkçe "itmek, eylemek, olmak" fillerini çok kullanmış olan Sâhib'in, Eski Anadolu Türkçesi'nin hususiyetlerine de şiirlerinde pek yer vermediği görülür. Şiirlerde edebî sanatların çoğuna rastlanmakla birlikte en çok teşbîh sanatı kullanılmıştır. Özellikle târihlerde özel adların ve ikilemelerin çokluğu dikkati çeker. Aruz hatalarına rastlanmakla birlikte imâlelerin hayli fazla olduğu görülmektedir.

3. ESERLERİ

Osmanlı Müellifleri'nde Mehmed Sâhib Efendi'nin üç eserinin ismi geçmektedir. Bunlar: iki cild olmak üzere "Mukaddime-i İbn-i Haldun" tercümesi, fıkıhdan "Şerhu'l-Eşbah" ile "Mürettep Divan"dır. Bu eserlerden birincisinin matbû ve gerçekten istifâdeyi mûcib olduğu belirtilmektedir. Ayrıca şairin Revan Odası Kütüphanesi'nde "Kaamûs"un on maddesinde tâlikaatı hâvî bir eserinin olduğu da belirtilmektedir. (B. Mehmed Tahir Bey 1972; s.297) Ancak eserler hakkında bunların dışında bilgi verilmemiştir.

Kâmûsu'l-A'îlâm'da şairin Arapça, Farsça, Türkçe şiirlerinin ve kütüb-i ilmiyeye dair bazı ta'likatının olduğu, İbn-i Haldun tarihinin mukaddimesini Türkçe'ye çevirdiği ve bu eserin matbû olduğu belirtilmektedir. (Ş. Sâmi 1996; s. 1587) Yine Sicill-i Osmanî'de ve Divan Edebiyatı İsimler

Sözlüğü'nde şairin İbn-i Haldun'un "Mukaddimesi"ni tercüme ettiği bildirilmektedir. (M. Süreyya 1971; s. 187; İpekten, v. d. 1988; s. 413) Ancak adı geçen kaynaklarda şairin eserleriyle ilgili daha fazla bilgiye rastlanmamıştır.

Sâhib'in elimizde bulunan eseri yazma haldeki divanıdır. Tarafımızdan hazırlanan karşılaştırmalı metinde beş kasîde, on üç tarih, bir muhammes, dördü Farsça, yüz on yedi gazel, bir kıt'a, üç rubâi, yirmi dört matla bulunmatkadır.

Sâhib Divanı'nın Nüshaları: ¹

1. (AE): Ali Emîrî Efendi, Manzum Eserler (Millet Ktb.) 243
2. (Ü1): İstanbul Üniversitesi Ktb., T.1710/6
3. (Ü2): İstanbul Üniversitesi Ktb., T. 738

1. AE Nüshası:

Bu nüshada biri münacât, üçü na't 5 kasîde, 13 tarih, dördü Farsça olmak üzere 107 gazel, 1 kıt'a, 1 muhammes ve 5 matla bulunmaktadır.

Md. ta.: 39 yk., 241X179 ölç., rik'a yazı, 15 st, beyaz Avrupa kt, kırmızı szb, arkası bez, üstü ebri kâğıt kaplı ct.

Başta Ali Emîrî Efendi'nin vakıf mühriyle kütüphanenin resmî mühür ve damgası basılıdır.

2. Ü1 Nüshası:

Bu nüshada biri münacât, üçü na't, 4 kasîde, 1 tarih, 4 matla, ikisi Farsça 102 gazel ile nüshanın sonunda oğlu Şeyhülislâm Osman Sâhib Efendi'nin 2 kasîdesi ve 2 tarihi yazılıdır.

Md.ta.: 20 yk, 215X135-16171 ölç, ta'lik yazı, 21 st, sarımtrak Avrupa kt, kırmızı szb, kırmızı cl, kahverengi meşin şemseli, selbekli, zencirekli, miklepli ct.

¹ Nüsha tanımında İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu'nda uygulanan kısaltmalar sistemi kullanılmıştır.

Mecmuanın başında kütüphanenin resmî mühür ve damgası basılı ve Abdullah Fâik ve Mehmed Sâhib adlarına iki temellük kaydı yazılıdır.

Bu eser, içinde bulunduğu mecmuanın 128'inci yaprağından başlar. 186 yapraktan müteşekkil olan bu mecmuanın,

- 1- 40'inci yapraklarında Âsım Divanı,
- 41-90'inci yapraklarında Seyyid Vehbî Divanı,
- 91-102'nci yapraklarında Hâmi-i Âmidî Divanı,
- 103-112'nci yapraklarında Abdülbâki Ârif Divanı,
- 113-127'nci yapraklarında Âtîf Divanı,
- 150-169'uncu yapraklarında Şehrî Divanı,
- 170-177'nci yapraklarında Âli Divanı,
- 178-186'nci yapraklarında Şerif Sabrî Divanı yazılıdır.

3. Ü2 Nüshası:

Bu nüshada biri münacât üçü na'ıt 4 kasîde, ikisi Farsça 111 gazel, 1 kıt'a, 3 rubâi ve 23 matla vardır.

Başta kütüphanenin resmî mühür ve damgası basılıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

SAHİB DİVANI'NIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

1. DİN VE TASAVVUF

1. 1. Din

Sâhib Efendi, kaynaklardan ve şiirlerinden anlaşıldığı üzere dindar bir şairdir. Divanında münâcat ve naat mahiyetinde kasideler vardır. Bu şiirlerde Allah, peygamber ve diğer itikâdî unsurlar İslâm inancı dahilinde zikredilmiştir.

Divanda İslâmî görüşe uygun olarak ve müslümanların sürekli telkîn ettiği şekilde zikredilen Allah, birdir ve mûcid-i mutlakdır. Yoktan var edicidir. Var olan ancak Allah'tır. Varlıkların varoluşları, ancak Allah varlığı ile olur. Kâinatta gördüğümüz eşya, Cenâb-ı Hak'ın birer suretle tecellisinden ibarettir. (Sefercioğlu 1990; s. 21)

Nefy-i "lâ"dan eyleyüp isbât-ı illâ-yı yakîn

Eyle istidlâl yokdan ' âlemün var olduğun (Mt-8)

denilerek âlemi yoktan var eden Allah'ın varlığına işaret edilmiştir. O, her şeyde zâhirdir. Çeşitli sûrette tezâhür etse de hakîkate birdir. Kalp ya da gönül Allah'ın sırlarının tecellî ettiği yerdir. "Cenâb-ı Hak üç adet ev yaratmıştır. Birisi gökyüzündeki Beytü'l-mâmûr, diğeri yeryüzündeki Kâbe-i muazzama ve sonuncusu da Allah'ın evi olma sıfatını da hâiz olan insandaki kalbdir. Müminin kalbi bizzat Allah'ın kudret eliyle yaratıldığı için devamlı Hak'ın nazargâhı olmak, bütün isim ve sıfatlarını bünyesinde toplamış bulunmak vasıflarına sahiptir." (Ceylan 2000; s. 232) Bu nedenle İslâm inancında gönül yıkmak Kâbe'yi yıkmak kadar günah sayılmıştır. Sâhib'e göre en makbul ibadet gönülleri kazanmaktan geçer. Fakat zâhidler bu sırra erişemedikleri için cennete girmeye lâyık değildirler. Şâir bir beyitte bu duruma işaret etmiştir.

Gönül yap zâhidâ beyt-i Hudâdır tâ' at istersen
Muhakkaktır ki bâb-ı cenneti hâtır-şiken açmaz¹

Beyitte Sâhib Efendi'nin din anlayışında insan sevgisinin izlerini hikemî bir üslûpla dile getirdiğini görmek mümkündür.

Bütün yaratılmışlar Allah'ın varlığının bekâsına ve lutfuna işaretir. Âlem, O'nun feyzinin bolluğunu gösterir. Âlemdeki varlıkları her an O'nu zikreder.

Her subh tıfl-ı gonca okur Feth süresin
Hâce nesîm-i feyz-i eserden sebak sebak (G-63/2)

Allah'ı her an zikr ve ona secde etmek fâni olarak bilinen dünya için gereklidir. Hakikî mutluluğa erişmek dünya lezzetlerinden vazgeçmekle ve hakikî varlığa bağlanmamakla mümkündür.

Pây-mâl eyleyen âhir ana eyler rû-mâl
Nazar it kâr-ı mecâzâtda seccâdelere (G-90/6)

Beyitte zikredilen gerçek sevgili Allah'tır. Allah'ın kapısına yüz sürmek ve her an O'nu zikretmek gerekir.

Bir başka beyitte ise ilâhi adaletin ölçüsünden bahsedilir. Buna göre Allah katında bütün yaratılmışlar eşittir. O'nun kelâmı her tarafı kuşatmıştır.

Müsâvidür meges mîzân-ı 'adl-i Hakk'da fil ile
Müsâvât olduğın mîzânda Hakk kavli mümehheddür (G-24/2)

Beyitlerde Muhammed, Resûl, Nebî, Habîb, Muhammed-i Arabî adlarıyla zikredilen Hz. Muhammed, divanda en çok sözü edilen peygamberdir. Hakkında naatlar vardır.

¹ Bu beyit, Bursalı Mehmed Tâhir Bey, Osmanlı Müellifleri II, Meral yay. İstanbul 1972'den alınmıştır.

Peygamber, âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. O olmasa âlem karanlık içinde kalırdı. İnsanlığı cehâletten kurtardığı ve âlemlerin yüzü suyu hürmetine yaratıldığı ifade edilir. Bir beyitte “Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım” hadîs-i kudsîsine işaret edilmiştir. (Kurnaz 1996; s. 72)

Sensin hamîr-i mâye-i îcâd-ı kâ'inât
Sen olmasan kalırdı dü-‘ âlem fevâtda (K-3/4)

Peygamber, ümmeti için şefâat edicidir. O'nun şefaatine nail olmak, sünnet-i seniyyesini yaşamakla mümkündür.

Çeker cahîme seni bu isâ'et 'amelün
Şefâ'at ide meger kim resûl-i sidre-cenâb (K-2/12) denilerek peygamberin şefâ'atiyle mü'minlerin cehennemden uzaklaşacağı belirtilir.

Bir iki beyitte peygamberin Mîraç'ta Allah'a yayın iki ucu kadar yakın olmasına işaret edilir:

Tîr-i tîz-i 'urûcuna Mevlâ
“Kâbe kavseyn” eyledi amâc (K-4/4)

Sensin o mâh-ı leyle-i isrâ-yı kurb kim
Seyyârelerde nûr-ı ruhun sâbitâtta (K-3/3)

Küfür ülkesini yağma eden, devâsız hastalıklara ilaç olan O'dur. O'nun yokluğundan bu dünya kötülük bulmuştur. Emsalsizdir ve gül goncasına benzer. Şairin kasidelerinde bu durumlara işaret eden beyitleri görmek mümkündür.

Bunların dışında divanda dinî konular arasında çehâr-yâr, dinî kitaplar, melekler, âyetler ve diğer peygamberlere işaret eden beyitler yer alır.

Ayrıca kaza ve kader, âhiretle ilgili mefhumlara da yer verilmiştir.

Kaza, bazen kelime manasıyla ok ve kılıç şeklinde, sevgilinin gamzesiyle ya da kirpiği ile benzerlik içinde ele alınır.

Geçdi müjen derûnuma tîr-i kazâ kadar
Yokdur cihânda çâre kazâyâ rızâ kadar (G-32/1)

Sâhib Efendi, görüldüğü gibi kaza ve kaderi İslâmî esaslar çerçevesinde düşünmektedir. İnsanın iradesi dışında teşekkül eden ve hiçbir zaman engel olamayacağı, değiştiremeyeceği, karşı koyamayacağı bir hal olan kaza karşısında insanın yapabileceği tek şey rızâ göstermektir.

Yorumlamaya çalıştığımız bu beyitlerden anladığımız kadarıyla Mehmet Sâhib Efendi, aldığı eğitim ve terbiyenin sonucu olarak İslâmî esaslara bağlı, samîmi bir inanca sahiptir. Şiirlerindeki insan tipi riyâdan uzak, dürüst, dinî inançlarınabağlı bir tiptir.

2. 1. Tasavvuf

Tasavvuf esasında İslâm dışında değildir. Tasavvuf İslâm dininin tefekkürî ve irfanî boyutudur. İslâm felsefesi de denilebilir.

Sâhib Divanı'nda tasavvufun derin ve soyut boyutuyla ilgili birçok beyit yer alır. Ancak şairin şiirlerinde dinin klâsik nasihatleri olan dünya nimetlerine itibar edilmemesi, hayatın geçici ve aldatıcı olması, gerçek hayatın ölümden sonra başlaması, bunun için nefisten vazgeçip hakîki mutluluğun sırrına erişmek gerektiği, fakat zâhidlerin Allah'a ulaşma yolundan uzak oldukları, bunun sabır ve kanaat sahibi kimselerin, dünya sevgisini gönülden kazıyan kişilerin hakkı olduğu v.b. gibi duyguları ifade ettiğini de belirtmek gerekir.

Bir beyitte dünya malına ve zevklerine itibar edilmemesi gerektiği vurgulanır.

Dünya heves-i devlet ü câh itmege degmez
Hûbân-ı zamân nâle vü âh itmege degmez (G-51/1)

Divan şairleri, nasıl bir hayat takib ederlerse etsinler, dâima dünya alayışından uzak bulunmak, maddeye kıymet vermez görünmek isterler. Onlar için cihanın bir pula değeri yoktur. Daima rindlikten bahsetmeleri, derbeder ve lâubâli görünmeleri bundandır. (Levend 1980; s. 558)

Şair Sâhib de şiirlerinde dünyanın kendisine kıymet verilmeyecek veya rağbet edilmeyecek kadar alçak ve değersiz olduğunu dile getirmiştir.

Fakat şairin dünyadan tamamıyla elini eteği çektiği de söylenemez. Fâni hayat için karamsarlığa kapılıp ızdırap duymanın yanlışlığından da söz eden Sâhib,

Bahtın ne denlü siyâh ise olma muzdarib

Âhir sevâd-ı bâsıra-i îtibar olur (G-39/4)

diyerek aynı zamanda hayatı sevmek gerektiği düşüncesini de vurgulamıştır. Şairin dünya nimetlerinden tamamıyla yüz çevirme taraftarı olmadığını, samîmi bir inanç ve İslâmî esaslara bağlılığı telkin ettiğini söylemek mümkündür.

Sâhib Efendi şiirlerinde tasavvufî fikir ve heyecanlara daima yer vermiştir. Tasavvuf onda samîmi bir heyecan ve duyuş halindedir. Mecâzî aşkın işlendiği şiirlerinde bile aslında tasavvufî ve dinî bir aşk sezilir. Sâhib'e göre gerçek âşık, kendini şöhret ve gösterişten uzaklaştırmış, hatta değersiz gören, gurur ve varlık perdesinden arınmış bir ser-gerdândır.

Gönül süflilere meyl eyleyüp akdıkca âbâsa

Beni ser-geşte kıldı çarh-ı gerdûn âsiyâbâsa (G-2/1)

diyən şair alçak, aşağı, değersiz şeylere meyl eden bir şaşkın olarak karşımıza çıkar. Gözü yükseklerde değildir, gönlü alçaktır. Yeri her zaman ayaklar altındadır.

Beyitte âşık kendini aşk ile dönen bir değirmene benzetmektedir. Âşık, bu dönüş ile vecde gelir. Bu dönüşün sebebi ilâhî aşka ulaşmaktır. Şair kendini her türlü geçici zevklerden ve neftsen arındırmış, varlığını Hakk'ın varlığında yok etmiş, yokluk ve hiçlik mertebesine ulaşmış olarak görür. Kendi varlığını

ve fiilini görmez, Allah'a teslim eder. İrâdesini ve arzusunu Allah'ın irade ve isteğine göre yönlendirir. Bir beyitte,

Dest-i sitemle çarh o kadar sıkıdı kim beni

Hum-hâne-i fenâda vücûdum 'usâredür (G-30/4)

diyen şair yokluk meyhanesinde benliğinin özsuya dönüştüğünü belirtir. Buradaki özsu, üzüm suyu olarak da değerlendirilebilir. Üzümden ya da sıkılan şeylerden çıkarılan özsu, âşığın fenâ mertebesine ulaştığını gösterir. Ancak bu mertebeye ulaşmak kolay değildir. Bunun için uzun, meşakkatli, tehlikeli bir yoldan geçmek gerekir. Bu yol âşığı ilâhi aşka götürür.

Mâsivâ denilen mevhum varlık, hakîkatte "adem"dir, kubuh ve şerle müşterektir. Yokluğun karanlığını gidererek, bizi mutlak güzelliğe, ilâhî mecrâyâ ulaştıracak ancak aşktır. Aşk yolu uzun ve zordur. Bu makâma ulaşan âşık, hiçlikten ve şerden kurtulur. Her şeyde mutlak güzelliği görür (hüsn-i mutlak). Gönlüne baktığı zaman, orada sadece mutlak vücudu hisseder (fenâ fillâh) Buna göre kendini âşığın yerine koyan şair meşakkatli ve ızdırablı bir yoldan geçip hakîki sevgiliye ulaştığını, gölgeden ibaret olan varlığını Hakk'ın varlığında yok ettiğini belirtir. Beyitte yer alan fenâ, yok olma, yokluk, geçip gitme mânâlarına gelir. Fenâdan kastedilen mânâ kişinin kötü sıfatlardan arınması olarak da düşünülebilir. Bir kimsede kötü sıfatlar fâni olursa, onda güzel hasletler belirmeye başlar. Bunun için kulun nefsiyle mücadele etmesi gerekir. Bu mücadele sonucunda insan dünyaya duyduğu aşırı rağbetten kurtulur. (Eraydın 2001; s. 196, 204)

Başka bir beyitte şair ilâhi aşkı arzulayan bir âşığı şöyle tasvîr eder:

Bûs-ı la' l-i lebüne tâlib olan bî-çâre

Sâlik-i râh-ı diyâr-ı 'adem olmaz da n' olur (G-14/2)

İlâhî aşka ulaşmak isteyen âşığın sevgilinin ya da Hakk'ın dîdârına ait vasıfları talep ettiğini ve vahdete ermek istediğini anlamak mümkündür.

“Sûfinin temel hedefi, duyguların ve insan aklının yetersizliği ile örülmüş hayal perdesini kaldırmak, fiziksel dünyanın ötesini algılamak, böylece hakikate, varoluşun özüne erişmektir; bu da Allah’ın tecrübî vechidir.”

(Andrews 2000; s. 87) Beyitteki leb-i la‘l. bâtinî feyz ve ruhanî lezzetleri ifade eder. (Levend 1980; s. 46) Allah’ın cemâl ve celâline müştak olanın bu lezzetleri elde etmesi için bütün cihândan ve varlıktan vazgeçmesi lâzımdır.

Bu durumda kişi Hakk’ın varlığında kaybolma yolunun yolcusu durumundadır.

Âşığın arzuladığı sevgili, kendini lâ ve illâ sûretinde gösterir.

Eyledi sînemi bir serv-kad-i müstesnâ

Şevk-i âgûş-ı ile çâk misâl-i illâ (G-4/1)

Sîneni görmek olur mu disem ol sîmin-ber

Gösterüp çâk-ı giribânın ider sûret-i lâ (G-4/5)

“Lâ” nefiy, “illâ” ise isbât sözüdür. Yoktur, ancak vardır. Yani ancak O vardır anlamındadır. Varlıkların var oluşları ancak Allah varlığıyla ve Allah varlığından başka bütün varlıklar izâfidir. Bu izâfî varlıklar, gerçek varlığa karşı yoktur. (Gölpınarlı, 1977; s. 214)

Kendini tamamen Allah’a teslim eden, gönlü yalnız Hakk’ın aşkıyla dolu âşık, aşk şarâbını sunan, vahdet feyzi veren mürşidin yoluna kendini adar. Onun yolunda yürüyen âşık, rıza ve tevekkül gösterir. Sızlanmayı ve yakınmayı bırakır. Pîr-i muganın (mürşid) dergâhında bulunan âşık (sâlik) her şeyden şikâyeti bırakmıştır.

Sâkiyâ sanma ki hâhişker-i ibrâmuz biz

Emrine pîr-i muganın ne dise râmuz biz (G-55/1)

diyen şair her türlü zorlamalardan uzaklaşmış, Allah’a boyun eğen, bütün meşakkatlere râzı olan bir âşık tipi çizer.

Tasavvuf, kulun yaratılış gâyesine en uygun hayâtı seçmesini ve ona ulaşmanın yolları aramasını arzular. Bu gayenin en şerefli ma'rifetullah'tır. İnsanların bu makâma ulaşmasına sebep olan yollardan biri ve önemlisi Allah'a tevekkül ve O'ndan yardım dilemektir. Kur'ân-ı Kerim'de insanları tevekküle davet eden birçok ayet vardır. İslâma göre insanın yaratılış sebebi Allah'a kul olmak, O'na ibadet etmektir. Kulluğun bir neticesi olan "ubûdiyyet", Allah Teâlâ'nın kazâsına boyun eğmek, O'ndan râzı olmaktır. Allah'ın kazâsına teslim olup itirâzı terk eden kimse, rızâ makâmına yükseldiğinde, mâsiva ile ilgili her şeyin kazanılmasından ve kaybından dolayı sevinci ve elemi terk eder. Sadece Allah'ın hoşnutluğunu kazanmaya çalışır. (Eraydın 2001; s. 166, 180) Yukarıdaki beyitte âşık rolündeki şair, insanların saadet sırrı olan rıza, tevekkül ve sabrın Hak âşıkları için öneminden bahsetmektedir.

Gerçek âşık, kendini hırs ve açgözlülükten korur. Fakirlik malını dünyanın nakdine değişmez. Gönül zenginliğine sahip olanlar dünyanın gam ve mihnetini çekmezler.

Şehr-i kanâ' atün o kadardur gınâsı kim

Deryûze-i mezellet ider bir gedâsı yok (G-62/5)

beytinde kanaat ehlinin kimseye el açmadığı, zenginliklerinin gönüllerinde olduğu belirtilir. Kanaat sâhibi olmak Hak âşığının bir başka vasfıdır. Hak âşıkları mecâzî zevklerden uzaktır.

Fakr yolu, mânevî yolcunun (sâlik) varmak istediği en önemli hedeflerden biridir. Hakk'a ulaşmanın yolu iftikardır. Allah'a kul olanın değeri, dünya malı ile ölçülemez. (Eraydın 2001; s. 182)

Hak âşıklarının dergâhı meclistir. Şair bir beyitte:

Sanman bizi ki meclis-i rindîde-pâşıyuz

Bezmün ayağı toprağıyuz gerçi başıyuz (G-47/2)

derken bu dergâhın müdâvimi olduğunu belirtir.

Bir başka beyitte:

Derûnun eyleme küfr-âşinâ kamâme gibi

Çerâğ-ı vahdete ol cilvegeh Tihâme gibi (G-103/2)

diyen şair, insanın bayağı ve hakîr şeylerden uzaklaşıp yani nefsinden kurtulup vahdeti arzulaması gerektiğini belirtir. Vahdetin dışındaki her şeyden (kesretten) uzaklaşmak isteyen şair, vahdetin dışındaki şeyleri âcizlik âlâmeti olarak görür.

Sâhib Efendi, tasavvufî önem arz eden beyitlerinde sûfi, vâiz, rind ve zâhid tiplerine bolca yer vermiştir. Ancak bu tiplerin yer aldığı beyitler insan ve tiplereler başlığı altında ele alınmıştır.

2. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT

Sâhib Efendi'nin şiirlerinde toplum hayatına ve sosyal hayata ait unsurlar geniş yer tutar.

Beyitlerde klâsik Türk şiirinin geleneksel yapısında görülen hükümdarlar, vezirler, tarihî şahıslar, İran'ın tarihî ve efsânevî şahısları büyük ölçüde zikredilmiştir. Ayrıca kavim adları, ülke ve şehir isimleri, masal kahramanları da bu şiirlere konu olmuştur. Sâhib Efendi, yaşadığı devre ait tipleri, insanları, tabiat güzelliklerini, eşya ile ilgili tasavvurları divanına aksettirmiştir.

Şair, bir kasidesinde devrin Bağdad vâlisi Hasan Paşa'dan söz ederken Sultan Murad'ın rûhunu şâd ettiğini belirtir.

Mülk-i Bağdâda murâd üzre olup te'min-bahş

Hazret-i Sultan Murad'ın rûhunu şâd eyledi (K-5/11)

Hasan Paşa'ya övgüsünde şair, İran kaynaklı tarihî ve efsânevî şahsiyetlerin isimlerini kullanmıştır. Bunlar; Cem, Kahraman, Nerîman, Sührâb, Ferâsiyâb, Rüstem, Zâl, İsfendiyâr, Kârûn, Sâm gibi kahramanlardır.

Kahrâmân-ı zûr-âverdür ki ‘azm-i rezmini

Leşker-i a‘dâya ne Rüstem ne Güşvâd eyledi (K-5/21)

Yine aynı kasidede Melik Şâh’ın veziri olan ve adaleti ile bilinen Nizâmü’l-Mülk, büyük bir Türk minyatür ressamı olan Behzâd (Bihzâd), İbn Abbâd gibi şahsiyetlerin de adı anılmıştır.

İtdiği âsâyış ü hüsn-i nizâmı bî-riyâ

Ne Nizâmü’l-Mülk idüp ne İbn Abbâd eyledi (K-5/14)

Rahşına ruh-ı musavverdür disem şâyestedür

Sûret-i îrâs-ı şerm-i rûh-ı Bihzâd eyledi (K-5/16)

Sâhib, şiirlerinde kavim adlarından, ülke ve şehir isimlerinden, masal kahramanlarından da faydalanmıştır. Bir beyitte Yezid kavminin adaletsizliği konu edilir:

Ya’ni ol kavm-i Yezîdân-ı dalâlet-pîşe kim

Hânedân-ı Ahmed-i muhtâra bî-dâd eyledi (K-5/33)

denilerek daha sonra Hasan Paşa’nın düşmandan intikam alıp adaleti getirdiği belirtilir. Yezid, Kerbelâ vakasından dolayı düşman olarak nitelendirilmiştir.

Aldı şâh-ı Kerbelâ’nın intikâmın hasmdan

Kırdı ol kavm-i dalâlet-pîşeyi dâd eyledi (K-5/40)

Sâhib’in şiirlerinde Çin, Rum, Şam, Arap, Acem gibi şehir ve ülke isimleri de zikredilmiştir.

Hattî Efendi için yazılan bir tarihte Hattî Efendi’nin Rum ve Çin ülkelerini aştığı belirtilir:

Açdı mülk-i Rumı kişver-i Çin

Müşg-rîz oldu nâfe-i âhû (T- 9/6)

Sâhib Efendi Leylâ ile Mecnun, Ferhad gibi masal kahramanlarına da beyitlerinde yer vermiştir.

Anlayan Kaysı hayâl-i nîgeh-i Leylidür
Tesliyet-bahş ana dîde-i âhûda degül (G-72/4)

Yine Hasan Paşa övgüsünde,

Hamduli'llâh kim o kûha şimdi ol 'âli-himem
Tîşe-i himmetle resm-i kâr-ı Ferhâd eyledi (K-5/39)

diyene şair, adı geçen kahramanların hikâyelerine telmihler yapmıştır.

Sâhib, Hasan Paşa'ya Sencar'ın fethi üzerine yazdığı bir tarihte çeşitli kavimlerden, İran mitolojisine ait şahıslardan, dağ isimlerinden de bolca faydalanmıştır. Şair, bunları yazdığı tarihe serpiştirmiştir. Bir beyitte;

Eyledi feth-i kûh-ı Sincârı
Kim odur kavm-i Sâcile mesken (T- 1/3)

diyerek Hasan Paşa'nın Sincar dağına feth eylediğini ve Sâcile kavminin burayı mesken tuttuğunu belirtir.

Sâhib Efendi'nin şiirlerinde tarihî kişilerden de söz edilirken bazı tarihî olaylara telmihler yapılmıştır. Bunlardan biri Yusuf ve Ya'kup peygamberin kıssasına işaret eder. Bir beyitte Hz. Yusuf ve Yemen ülkesi kullanılarak hikemî bir üslûpla öğüt verici ifadelerle rastlanır:

'Azîz olmak dilersen dehre Yusufveş vatandan geç
Nigînveş ister isen nâm-dâr olmak Yemenden geç (G8/1)

Klâsik Türk şiirinde adı en çok anılan peygamberlerden biri Yûsuf'tur. Kervanla Mısır'a gitmiş ve burada Mısır'ın mâliye bakanı (aziz) tarafından satın alınmıştır. (Pala 1995; s. 572, 573) Daha sonra Mısır azizliğine atanmıştır. Beyitte Yusuf'u başarıya ulaştıran sebep, vatanını terk etmesi olarak gösterilmiştir. Değerli bir taş olan akik de, asıl vatanından çıktığı zaman ün kazanır.

Yine başka bir beyitte Ya'kûb peygamberin Yûsuf'tan ayrı kaldığı için gözlerinin görmediğine işaret edilir.

Düşdi Ya'kub dilün dîdesine giryeden ağ
Yeter ey Yûsuf-ı Sânim anı çok ağlatma (G-87/3)

Beyitte sevgili harikulâde güzelliği ile bilinen Yûsuf'a benzetilmiş, Yûsuf-ı sâni olarak nitelendirilmiştir. Âşık da çektiği çileler yüzünden kendini Hz. Ya'kûb'a benzetmiştir.

Bir tarihte İslâm'ın ikinci halîfesi olan Hz. Ömer'in adaleti hatırlatılmıştır.

Müsellemdür ana tab'-ı selimi 'adl-ı Fârûkî
Zamânında olan fethi ne mümkün eylemek imlâ (T- 12/3)

Doğruluk ve adaleti ile herkesi hayran bırakan ve İslâm'a hizmet eden Hz. Ömer, on seneyi aşkın bir zaman yürüttüğü halifeliği döneminde asla adaletten ayrılmamıştır. Bu yüzden kendisine "Faruk (Haklıyı haksızdan ayıran)" lakabı verilmiştir. (Pala 1995; s. 438)

Sâhib'in şiirlerinde yer alan bir başka tarihî şahsiyet de Hacı Bektâş-ı Velî'dir. Şair,

Şimdi bir yeniçeri hûbına meftûn olalı
Pîrimüz oldı Cenâb-ı Hacı Bektâş-ı Veli (Mt-15)

diyerek O'nu kendisine pîr olarak kabul eder. Anadolu'da XIII. asırda kurulmuş bir tarikat olan Bektâşilik, yeniçerilerin resmî tarikati olduktan sonra Türk kültüründe köklü bir yer edinmiştir. (Pala 1995; s. 81)

Sâhib Efendi'nin şiirlerinde yaşadığı devre ait özellikler de göze çarpmaktadır. Devrinin insan tiplerinden, kıyafetlerinden, güzelliklerinden, müzik âletlerinden, araç ve gereçlerden bahseden şair devlet yönetimine ait düşüncelerini de dile getirmiştir.

Bir beyitte şair, devlet yönetiminde yer almanın riskinden söz etmektedir:

Basma zinhâr sakın dâ' ire-i devlete pâ

Dâ' ire-i sele-hûr (‘?) dest-i gam olmaz da n’olur (G-14/3)

Yaşadığı dönemin hacı ve şeyhlerinin kıyafetlerinden, kullandıkları, araç ve gereçlerinden söz eden şair bir beyitte,

Mâ-selef hâcîlerün ihdâsı sarık cûdudur

‘Asrımız hâcîlerinün şimdi cûdı ‘ududur (Mt-2)

diyerek bu kişilerin o devre ait eşya ve kıyafetlerinden haber verir. Bazı tarîkatlere ve bu tarikatlerin kurucularına ait kılık-kıyafet unsurları da Sâhib’in beyitlerinde yer alır:

Rûşenî-i Halvetî hem-hâl-i Şeyh-i Halvetî

Safvet-i emvâc-ı ferş-i suffesi sûfî kabâ (T- 4/11)

Beyitte geçen Rûşenî, Halvetiyye Tarîkatinin bir şûbesi olan Rûşeniyye tarîkatinin kurucusudur. Dede Ömer Rûşenî adıyla bilinmektedir. (Eraydın 2001; s. 393)

Bir beyitte ise şair, ihtiyarlıkta kullanılan (‘asâ) eşyaların ismini zikreder:

Kadüm ham oldı destümi dut ey nihâl-i nâz

Pîrâne iktizâsı ‘ayândur ‘asâlarun (G-67/3)

Devrindeki güzellerin bayram günlerinde giydikleri kıyafetleri de şiirlerine aksettiren şair bir beyitte,

Giyüp ‘ıydiyye dil-berler kabâ-yı atlas-ı hâra

Kibârun hânesi gûyâ makâmât-ı harîridür (G-45/2)

diyerek onlarla ilgili gözlemlerini aktarmıştır.

Sâhib Efendi, tarihlerinde İstanbul ve Bursa’nın güzelliklerini anlatmıştır.

Var mı bir şehir ki bu beldeye mânend ola
 Cümle büldâna n'ola olsa müreccah Bursa (T-10/2)
 diyerek Bursa'nın eşsiz bir güzelliğe sahip olduğunu,
 Severüm vakt-i sabâdan beri âbî degilüm
 Katı şîrin gelür Südlice'nün âbı bana (T-10/6)

Kandırır âb-ı Kısık çeşmesi 'atşânları
 Mütelezziz olur elbette ider kesb-i safâ (T-10/12)

Âb-ı Devlengci idrâr ile tercîh iderüm
 Seretân illetine olsa n'ola 'ayn-ı şifâ (T-10/14)

beyitlerinde ise İstanbul'a ait güzelliklerin bir parçası olan suların lezzetinden ve faydalarını anlatır.

Bir başka tarihte ise şair, Sultan Mahmud Han'ın Gülhâne Kasrı'na teşrif ederek burayı 'Aden ülkesine döndürdüğünü belirtir.

İdüp teşrif bir gün garra ile Gülhâne Kasrına
 Kudûmiyle bahâristân-ı 'Adene döndi ol meydân (T-11/5)

Aden, Güney Arabistan'da bir sahil şehri olup, inci üretimi ile meşhurdur.

Şiirlerde yaşanan devre ait bir iki müzik âletinin isimleri de zikredilmiştir.

Kânun-ı sâz'ı bozmamak için kemañçenün
 Tutmuş biri birine kulak cümle mûları (G-113/3)

Netice itibariyle Mehmet Sâhib Efendi'nin şiirlerinde kendi devrinin özelliklerini, toplum hayatının izlerini ve olaylarını bulmak mümkündür. Şairin bütün bunları gözlemlerine dayanarak oluşturduğunu ve aktardığını söyleyebiliriz.

3. İNSAN VE TİPLEMELER

3. 1. Sevgili, Âşık, Rakîb

Bu üç unsuru aşk üçgenini oluşturan tipler olarak da değerlendirebiliriz. Sâhib'in genellikle gazellerinde rastladığımız bu üç unsur ya da karakter klâsik şiirimizin genel temâyülüne uygun davranışlar sergilemektedir.

Çoğu beyitlerinde sevgiliyi güzel benzetmelerle ve ince söyleyişlerle ifade eden Sâhib, sevgiliye isim ve sıfat olarak birçok kelime kullanır. Sevgilinin en belirgin özelliği zâlim oluşudur.

Dil-i 'âşıkda kim her çend ümmîd-i vefâ artar

Güzellerden o denlü şîve-i cevr ü cefâ artar (G-13/1)

Âşık, sevgiliden vefâ bekledikçe cevr ü cefâ görür. Şîve, işve ve nâz sevgilinin önemli vasıflarındandır. Şairin de ifade ettiği gibi sevgilinin zulmetmesi tabii bir durumdur. Dikensiz gül olmadığı gibi cefâsız yar da düşünülemez. Ancak âşık, onun zülmünü hoş görür, cevr ü cefâsını kerem sayar.

Cefâ itdikce ol şeh bana artar sînede şevküm

Ne mümkün şâh-ı 'âdil olsa ehlinde safâ artar (G-13/2)

Sevgilinin gamı âşığın gıdâsıdır. “Sevgilinin zülmü, naz ve istiğnası, insanı bu dünyadan el etek çektireceği için nihaî bir lütûf olarak görülebilir, çünkü sevgilinin bu tavrı, bu dünyaya bağlılığın getirdiği dertlerin dermanıdır.” (Andrews 2000; s. 93)

Zâlim sevgilinin bakışlarından helâk olan âşık, hikâyesini Rüstem ü Sührâb'a benzetir.

O şûhun hançer-i bürrânını seyr eyle sînemde

Güzeşte dâstân-ı Rüstem ü Sührâbı neylersin (G-79/3)

Helâk-i hançer-i müjgânyam ol şûh-ı bî-rahmun

Hikâyem dâstân-ı Rüstem ü Sührâbdan kalmaz (G-46/2)

Sevgili, merhametsizdir. Bilakis âşğın canına kasteder, yaralar, öldürür. Âşık öldürmek onun sanatıdır.

Sâhib divanında sevgiliye benzetme olan unsurlar çeşitlidir. Gül-i handân, gül, meh, şeh, mey-i gül-gün bunlardan bazılarıdır.

Bir beyitte sevgilinin gözleri ile Mirrîh yıldızı arasında ilgi kurulur:

Tîğ-i ebrûsın gören itmez mi mehden kat' -ı mihr

Çeşmi zîrâ âsumân-ı tal' atün Mirrîhidür (G-20/4)

diyen şair, ay olarak hayal ettiği sevgiliyi diğer kozmik unsurlarla tenâsüb içinde zikretmiştir.

Başka bir beyitte ise,

Miyân-ı hatda tâbân olduğu Sâhib ruh-ı yârün

Nişândur âfitâbun semt-i Mağribden tulû' undan (G-78/5)

diyerek sevgilinin yanağının parlaklığı ile güneşin doğuşu arasındaki münâsebeti güzel bir sebep ve tenâsüble ifade eder. Sevgilinin güzelliğini dile getirirken kozmik unsurların yanında yer isimleri de şairin faydalandığı bir başka benzetme unsurudur.

Cem' olup zülfüne diller heves-i rûyun ile

Reh-i Şehbâ'ya gider kafîle-i Şâm oldu (112/3)

Sevgilinin güzelliği çeşitli beyitlerde övülür. Onun güzeliğine eş bir varlığa dahî rastlanamaz.

Bâğ-ı dehrün hatt-ı sebzün gibi reyhânı mı var

Yoksa hem-reng-i ruhun bir gül-i handânı mı var (G-26/1)

Sâhib Efendi, sade, benzetmeli ve övgülü söyleyişlerini sürdürür.

Sâhib bakar mı yâri koyup her sehî-kade

Bülbül konar mı gül var iken 'ar' ar üstüne (G-95/5)

Bu tür söyleyişleri bazen şûh bir edâ takınarak dile getiren şair,

Yârün öpünce sînesini oldum eşk-rîz

San akçe dökdüm âyîne-i berber üstüne (G-95/2)

diyerek ızdırabını belirtir. Sevgilinin sînesini görmek isteyen âşık, çoğu zaman onun güzelliğinden mahrum kalır.

Var ise Sâhib sana göstermek ister sînesin

Kim açar gâhî kuşağın kâh o dil-ber bağlanur (G-44/5)

Sevgili çoğu zaman aşığını oyalar. Âşığın en dikkati çeken vasfı, sevgiliye olan karşılıksız aşkı ve sevgiliden ayrı kalmanın verdiği fizikî ve rûhî çöküntü içinde olmasıdır. Fakat ona dayanma gücünü veren, sevgiliye olan büyük aşkı ve vuslata erme arzusudur. O, her şeyini sevgilinin yoluna adamıştır. Tek istediği şey, kendisine ilgi gösterilmesidir.

Gam-ı firâk u ümmîd-i visâl-i yâr ile Sâhib

Ne terk-i ‘aşk ne isbât-ı müdde‘ â idebildük (G-69/5)

Âşık, hiçbir zaman sevdiğini incitmek istemez. Öyle ki, sevgilinin yüzünü görme ve öpme arzusu ile yansa bile onu rahatsız etmekten kaçırır.

Bir ‘aceb hayretde kaldum kim gül-i ruhsârına

Bakmasam gönlüm bakarsam nâzenînüm incinür (G-28/2)

İtmedüm bûs o şûh olmaya bî-dâr deyü

Ol mest-i nigâh ise uyurmuş mış mış (G-57/4)

Sâhib divanında âşık tipinin bir özelliği de sevgilinin eşiğine yüz sürmesinden, ayağına düşmesinden şeref duymasıdır.

O ūha eyle niyâzı usandırıncaya dek
Ayađına dūū elin öp utandırıncaya dek (G-64/1)

Âūık (seven) gurur nedir bilmez. O, eziyet ve acıya tahammüllüdür. Azarlamalara, sövmelere bile aldırılmaz. Onun tek isteđi sevdiđinin kendisine ilgi göstermesi ve onun yüzünü görmeye nâil olmasıdır. Ancak onu görünce de telaūlanır, hazırlıkları boūa gider.

Ancak onu görünce de telâūlanır, hazırlıkları boūa gider:
Arz-ı niyâza her ne kadar söz hazırlasak
Yâri görünce yine esîr-i telâūıyuz (G-47/4)

Sâhib divanında sevgili (ma'ūuk) tipi ile ilgili birkaç hususu da ekleyelim.

Sevgili bir put kadar güzeldir. Bazen puttan daha güzel gösterilir.
Bir büt-i işve-nümâ nüsha-i tahkîk-i dili
Beste-i deyr-i mecâz eyledi İncîl gibi (G-104/6)

Putu benzetilen sevgili deyr, İncîl gibi kelimelerle tenâsüb içinde zikredilmiştir.

Fakat sevgili her zaman güzel kalmaz. Onun da bir gün güzelliği son bulur.

Hatt geldi ruh-ı hüsnünün ârâyiūi bitdi
Kârın baūa irdi o cefâkâr işi bitdi (G-117/1)

Cefâkâr olarak nitelendirilen sevgili, ancak güzelliği geçtiği zaman vuslatını sunar.

Sâhib divanında sevgili ve âūıkla birlikte yer alan üçüncü tip ise rakîb (ađyar) dir. Rakîb, âūığın baū düşmanı olduđundan menfî ūekilde gösterilir.

Rakîb ile ilgili tasavvurlarda genellikle âşığın duyguları ve değerlendirmeleri yer alır. Rakîb, âşığa göre seilmeyen, beğenilmeyen, tehlikeli bir unsurdur.

İtmiş şikâr ol âhûyî çünkü rakîb-i seg
Şâyândur ursalar ana ger çül çül üstüne (G-94/6)

Rakîb, âşığı sevgilinin mahallesine yaklaştırmayan, ona saldıran, sevgilinin kapısında biraz dinlenmesine hatta ölmesine bile izin vermeyen bir köpek olarak düşünülür. Kendisi de âhu olan sevgiliyi avlama peşindedir, onu kimseyle paylaşmak istemez.

Sevgili genellikle rakîble beraberdir. Ona sevgi gösterir, âşığa cevreder.

Rûyına güler o gül-i ra' nâ kimi görse
Yüz gösterir ol âyîne-sîmâ kimi görse (G-96/1)

Rakîb, dîvanda çeşitli sıfatlarla vasıflandırılmıştır.

Rakîb-i kec-derûnı râst-gû zann itme ey Sâhib
Yemîn eylerse de yine solak söyler sözün sâğı (G-109/5)

Beyitte kec-derûn olarak vasıflandırılan rakîbin ikiyüzlü, dürüst bir kişilikten uzak olduğu belirtilir.

Rakîb, sevgili ile âşık arasında bir engeldir. Âşığa karşı tavır takınır.

İçürmedi bize bîm-i rekâbet-i ağıâr
Şarâb-ı vuslat-ı dil-dârı kandırincaya dek (G-64/4)

Divanda rakîb için düzd, fitne-sâz, kîne-cû, bed-hâh gibi sıfatlar da yer almaktadır.

3. 2. Rind, Zâhid, Vâiz

Eski edebiyatımızın ana konuları arasında yer alan rind, zâhid, vâiz ve sûfi gibi tiplere Sâhib Divanı'nda bolca rastlamak mümkündür. Bu tipler de daha önce bahsettiğimiz tipler (âşık, sevgili, rakîb) gibi klâsik şiirimizin genel anlayışı doğrultusunda davranışlar gösterir.

Şaire göre zâhid, vâiz ve sûfi gibi tipler gerçek aşktan bî-haberdir. Kuru ve şekli ibadetle meşgul olan zâhid, tesbih ile vakit geçirir. Cennet arzusu ve cehennem korkusu duyarak yaşar. Bu tiplerin eski edebiyatımızda katı şeriat kurallarının, değişmez sayılan inançların ve her türlü toplumsal baskıların savunucusu ve uygulayıcısı olarak tanıtıldığını belirten Mengi'ye göre zâhid, çevresindekilere karşı çatık kaşlı, onların davranışlarını kınayan, hırslı, açgözlü, kibirli, ikiyüzlü ve biçimci bir tiptir. (Mengi 2000; s. 216) Birbirleriyle benzerlik gösteren bu tiplerin karşısına riyâdan uzak, bir tasavvuf ehli olan rind tipi çıkar. İki dünyayı terk edip Allah'a yönelen rind tipi ise yarın endişesinden uzak yaşar, inancında samîmidir. Sözlüklerde dinsiz, başıboş, vurdumduymaz ve sarhoş gibi olumsuz anlamlarının da olduğunu belirten Mengi rind tipini, eski şiirimizde dünya işine ve varlığına önem vermeyen, âhiret çıkarı gözetmeyen, aşk ve zevk yolunda yürümeği yeğ tutan, gösterişsiz bir gönül eri olarak tanıtır. Rind, başkalarına karşı hoşgörülü, sevecen ve alçakgönüllüdür. Hırsa ve açgözlülüğe yer vermez. Bilgiye önem verir, ârif insan tipinin örneğidir. Rindle harabat bir bütündür, çünkü rind olmanın yolu meyhaneden geçer. İnsan meyhanede olgunlaşır, kendi benliğinden kurtulmanın yolu da budur. Tasavvufta rind, irfana ve gönül bilgisine değer veren, Allah'a kavuşmakta irfan yolunu izleyen bir derviş örneğidir. (Mengi 2000; s. 215)

Bütün divan şairleri gibi Sâhib de rindden ve rindlikten yanadır. Zâhidi kınarken alaycı bir dil kullanır. Rind, divan şairlerinin zâhid ise ham sofunun hüviyetidir. Rindliği şiar edinen divan şairi zâhitten hoşlanmaz. "İşte kendini ârif addeden divan şairi için, hiçbir müsamaha kabul etmiyen bu riyakâr

sofuya ta' n etmek, bir âdet hükmüne girmiştir.” (Levend 1980; s. 561) Sâhib’e göre aşk ve şevk ehlinden uzak olan zâhid nâ-dânlığa razıdır:

Ne mümkün zâhid-i nâ-dânı ehl-i ‘aşk u şevk itmek

Hezârân hüsn-i tedbîr ile sirke engebîn olmaz (G-53/3)

diyen şair, zâhid tipine gerçek aşkı öğretmenin mümkün olmadığını belirtir. Çünkü; “Sâlik Hakk’a ulaşabilmek için her şeye sırt çevirmeli ve kendini her türlü bağdan kurtarmalıdır. Zâhid yolun bir bölümünü geçmeyi başarmıştır. Dünyaya sırt çevirmiştir, fakat hâlâ âhiret dünyasına bağımlıdır. Fakat rind bu bağımlılığı da ortadan kaldırmayı başarmıştır. O, hem dünyadan hem de âhiretten bağımsızdır. Rindliğin özü, gözlemlediğimiz gibi aşktır, zühdün hakikatiyse cennete ulaşmak için dünyayı terk etmektedir. Zâhidin varlık menzil ya da mertebesi, mülk ya da halk âlemidir. Rindin varlık menzil ya da mertebesi ise melekût âlemi ya da aşk âlemi veya velâyet makâmıdır.” (Pürcevâdi 1998; s. 265)

Zâhidin insanların her davranışını haram olduğu için kınayan, dünyasını ve âhiretini kazanma kaygısı içinde olan bir tip olduğunu belirtmiştik. Başkalarının attığı her adımda kusur arayan ham ya da kaba sofı, kendini herkesin üstünde görür, her şeyi bildiğini sanır, bilmediğinin farkında değildir.

Harf-i ta' n-ı zâhide olmaz sükûtâsâ cevâb

Eylemek şâyân degül nâ-dân ile ferzâne bahs (G-7/2)

Zâhide cevap vermek, onunla sohbette bulunmak bile uygun değildir. Buna rağmen rind, umûmi mânâda bir tasavvuf ehlidir. Meyhâne köşesini, bir kırık kadehi dünyalara değişmez. Meyhâne aşkın dergâhı, şarap ise insanı kurtaran aşkın simgesidir.

Rind-i peymâne-keşe derd ile sahbâ birdür

‘Ârif-i ser olana lafz ile ma' nâ birdür (G-17/1)

Sâhib'e göre âşık, kendini rind gibi takdim eder. Harâbat ehli olarak anılan rind, meyhaneden çıkmayan, devamlı sarhoş bir gönül adamıdır:

Dil-i 'uşşâka zülf ü rûy-ı âteş-fâm hep birdür

Belî rindân-ı 'aşka küfr ile İslâm hep birdür (G-31/1)

İmân aydınlığının, küfr ise karanlığın ifadesidir. Beyitte rind kelimesi, olumsuz bir değer taşır gibi gözükse de şairlerimiz bu değeri değiştirip bu ve benzeri kelimeleri olumlu kelimeler haline getirmişlerdir. Burada rindi zühd makamını terk eden ve aşk alanına varan kişiler olarak düşünebiliriz. Rind, hırkayı yakıp maslahatçılıktan ve riyakâr amelden el çekmekle gururdan, bencillikten ve kendini düşünmekten kurtulan kişidir. (Pürcevâdi 1998; s. 248, 268, 269)

Eski şairlerimiz zâhid ve bu türden kelimeleri kınarken alaycı bir dil kullanmışlardır. Şaka ve nükte ile karışık bir ifade ile kaba sofuyu kınamışlar, rindin ağzından bazen alaycı, bazen ağırbaşlı, bazen de isyan eden ya da öğüt veren bir dille yüzyıllar boyu zâhide çatmış ve bu tipi kınamışlardır. Buna karşılık rind tipi dinin ve toplumun koyduğu kural, yasak ve baskıları umursamaksızın yaşayan bir kişiliğin simgesi olarak yüzyıllar boyu sevilip beğenilen ve yaşam biçimi örnek tutulan bir tip olarak eski edebiyatımızda yer almıştır. (Mengi 2000; s. 217)

Sübha-i pansadını döndürüp elde bir bir

Bilmem kürbe-sıfat sûfi ne söyler mır mır (G-37/1)

diyen şair günlerini namaz ve tesbîh çekmekle geçiren, dinin özüne inemeyen sofularla alay eder. Bir başka beyitte,

Nânı yok süfre-i zikrün deyü mânend-i kilâb

Sûfiyân biri biriyle çekişirler hır hır (G-37/2)

diyerek sûfilerin zikr sofrasında ekmek bulamadıkları için köpekler gibi birbirleriyle çekiştiğini alaycı bir dille ifade eder. Başka bir beyitte Sâhib vâ'izden söz ederek şöyle der:

Vâ'izâ Sâhib'e dün nâvek-i ta'n atmışsın
Sana bin kez dimişüm böyle yeleksiz atma (G-87/5)

Vâ'izin ayıplama ve kınamasına karşılık şair de ona alaycı ve nükteli bir dille cevap verir.

Âşığın karşısına bir tezat unsuru olarak çıkan kaba sofı, âşık tarafından genelde şikâyet edilen bir tiptir. Ham ruhlu, şekilci ve katı bir kişilik gösteren sûfiye şair başka bir beyitte,

Mevlevîler gibi it sen de def' ü meyle semâ'

Çalgısız uyanma ey sûfi-i dîvâneveş (G-57/6)

diyerek öğütte bulunur. Mevlevîlik'in hususiyetlerinden biri de ney ve semâ' dır. Beyitte de dile getirildiği gibi musikî ve raks Mevlevîlikte büyük bir yer tutar. Tarikat ehli bu unsurlar ve semâ' ile vecde gelir.

Klâsik şiirimizde boğaz boğaza gelen ve birbirine zıt iki tip olan rindle zâhid arasındaki anlaşmazlıklar şaire göre hiç bitmeyecek gibidir:

Miyân-ı rind ü zâhidde nedür tâ bu kadar da'vâ

Bilinmez hakk u bâtil tâ-be-key böyle gider da'vâ (G-3/1)

4. TABİAT

Sâhib Divanı'nda tabiatla ilgili unsurlar ve bunların tasviri genellikle klâsik şiir geleneğine ve anlayışına uygun şekilde ele alınmıştır. Bunlar kozmik unsurlar, zamanla ilgili mefhumlar, dört unsur, hayvanlar, bitkiler, meyveler v.b. dir.

Divanda gökyüzü, eski astronomi anlayışına uygun şekilde ele alınmıştır. Buna göre, dünya kâinatın merkezi olup, yedi veya dokuz kat gök onun üzerinde üst üste geçmiş vaziyettedir. Her gök katında bir seyyare bulunduğu kabul edilir.

Göründi çeşmüme bu heft kubbe-i mînâ

Derûn-ı sâgar-ı pür-meyde hem-çü şekl-i habâb (K-2/3)

ya da,

Kıbâb-ı ravza-i rif' at-cenâbına nisbet

Habâb denlü degül nüh revâk-ı heft-kıbâb (K-2/21)

beyitlerinde bu hususiyetlere değinilmiştir.

Başka bir beyitte ay olarak düşünölen sevgili ile Mirrîh yıldızı arasında münâsebet kurularak Mirrîh yıldızının gökyüzünün gözü olduğu belirtilir.

Tiğ-i ebrûsın gören itmez mi mehden kat' -ı mihr

Çeşmi zîrâ âsumân-ı tal' atün Mirrîhidür (G-20/4)

denilerek dünyadan sonra güneşe en yakın gezegen olan Mirrîh yıldızı yüceltilmiştir.

Beyitlerde geçen kozmik unsurlardan biri de güneştir. Güneş, rengi, parlaklığı, dünyayı aydınlatması v.b. hususlar dolayısıyla ele alınmakta, bu münâsebetle çeşitli tasavvur ve benzetmelere konu olmaktadır.

Bir beyitte güneş ile sevgili arasında benzerlik kurularak her ikisinin de parlaklığından ve aydınlatıcı özelliğinden söz edilir:

Sâhib, ruh-ı yâre bakup it dîdeni tenvîr

Hurşid iledür çünkü karîr-i basar-ı subh (G-10/7)

Sâhib, divanında mevsimlerin özelliklerinden de bahsetmiştir. Bunlar arasında adı en çok geçen ve şairlere ilham kaynağı olan mevsim bahardır. Çünkü bahar, zevk ve eğlence mevsimidir. Bu mevsim bütün güzellikleri ortaya çıkarır:

Hâk-i şehîd-i dest-i nigârîn-i gamzeden

Her nev-bahâr-ı sebze-i berg-ı hınâ çıkar (G-18/8) beytinde,

Sevgilinin yanağının güzelliğı ile kına yaprağı arasında ilgi kurularak ilkbaharın bunda önemi vurgulanmıştır.

Baharın gelmesiyle cennet bahçesine dönen cihâna sabâ güzel kokular yayar. Bahar hayattır, gönülleri ferahlandırır.

Geldi ümmîd açıldı oldu bahâr
Memleket buldı hüsn-i bâğ-ı na'îm (T-3/15)

‘İturnâk eyledi cihânı sabâ
Rüzgâr itdi dehre neşr-i şemîm (T-3/16)

Bu mevsimde karların erimesiyle ırmaklar coşar, taşar. Şair bir beyitte kendisiyle bahar mevsimi arasındaki münâsebeti şöyle dile getirir.

Hatun devrinde ger seyl-i sirişküm n'ola artarsa
Bahâr irdikde ‘âdetdür ki sular dâ‘imâ artar (G-13/5)

Başka bir beyitte bahar mevsiminin etrafı sevince boğduğu ve hareketlendirdiği belirtilir.

Gönül gülzâra seyl-i gam dile cûlar çemenzâra
Bahârun neş‘esiyle cûşa gelmişler akışmışlar (G-38/4)

Baharda keder kalmaz, gam dağılır.

Bu mevsim aynı zamanda sevgiliye kavuşma zamanıdır. Bülbülün güle, âşîğın da sevgilisine kavuşma ümidini bahar mevsimi artırır:

Gam-ı hazân-ı firâkı senünle ey bülbül
Ne çâre sabr idelüm tâ bahâra dek çekerüz (G-49/6)

Şair, tabiata ait günle ilgili unsurlardan da söz etmiştir. Bunlar; subh, şeb ü rûz, şâm-bâ-seher gibi ifadelerle bir zaman unsuru olarak ele alınmıştır. Bir beyitte sabahın çeşitli tasavvurlara konu olduğunu görürüz.

Bu denlü ârzû-yı subh-ı ümmîd dilde ey Sâhib
Değildür bî-sabırlıktan hep dırâzî-i şebümdendür (G-35/5)

Başka bir beyitte sevgiliye kavuşma günü ile bahâr mevsiminin özellikleri şöyle dile getirilir.

Oldı hattla müstevî rûz-ı visâl şâm-bâ-seher
Çün şeb ü rûzı bahâr elbet ber-â-ber gösterir (G-22/3)

Divanda dört unsur (anâsır-ı ebaa) a ait su ve ilgili unsurlardan da söz edilmiştir. Su, dört önemli unsurdan biridir. Hayat verme özelliğine sahiptir.

O teşneyüm yeme baksam serâb olur peydâ
Bu baht ile ele mey alsam âb olur peydâ (G-1/1)
diyen şair denizi serap, şarabı da su olarak görmektedir.

Bunların dışında divanda tabiat unsurları arasında meyve çeşitlerinden bahsedilmiştir. Şeftâlû, piste (fıstık), engûr (üzüm) bunlardandır. Üzüm, şarap münasebetiyle zikredilir.

Felekde sabr ile her ‘ukdeler güşâde olur
Hum içre hûşe-i engûr kalsa bâde olur (G-11/1)
Fıstık, dudağa benzerliği yönünden ele alınır.

Yârün femine eylediğin piste teşebbüh
Kestâne görür âteş-i endûh ile patlar (G-43/3)

Şeftâli, sevgilinin bûsesi ve dudakları için benzetilen olmaktadır:

Eyvâ ile geçdi günü ‘uşşâkımun ekser
Şeftâlû recâsıyla bu sîb-i zekânımdan (G-77/2)

Bir beyitte yârin dudağının rengi vişne şurubunun rengine üstün tutulur:

Mey-i gül-gûnı Sâhib benzedirsin la‘l-i dil-dâra
Garaz teşbîh-i isti‘dâd ise vişn-âbı neylersin (G-79/5)

Başka bir beyitte sevgilinin yanağı, lubyâ (fasulye) ve gözyaşı ile tenâsüb içinde zikredilir.

Ruhsâr-ı yâre dîde-güşâ-yı niyâz olup

Her tohm-ı eşk saçaruz lubyâ çıkar (G-18/2)

SONUÇ

Klasik Türk Edebiyatı'nın 18. yy. şairlerinden Pîri-zâde Mehmed Sâhib Efendi'nin hayatını, edebî kişiliğini ve eserlerini araştırıp, şiirleri üzerinde bir tahlil çalışması yaparak, şairin divanının tenkitli metnini ortaya koymaya çalıştık. Bu çalışmadan çıkarabileceğimiz sonuçları kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Asıl adı Mehmet olan ve Pîri-zâde sanıyla tanınan Sâhib Efendi, 17. yy.'ın sonları ile 18 yy.'ın ortalarında yaşamış bir şairdir. İyi bir tahsil gören ve hocalık, sadrazamlık, şeyhülislâmlık gibi önemli görevlerde bulunan şair, devrinde âlim ve fâzıl kişiliği ile tanınmıştır.

Sâhib Efendi, 17. yy.'ın büyük şairlerinden ve hikemî şiir tarzının temsilcilerinden olan Nâbi'nin etkisinde kalmış, şiir söyleme tarzı, üslup ve konu yönünden onu kendisine örnek almıştır. Şiirlerinde yer yer Sebki Hindî şairlerinden Nâilî'nin de etkisini görmek mümkündür.

Sâhib'in şiirlerinin konusunu daha çok ahlâkî öğütler, tasavvufî ve dinî konular oluşturmaktadır. Âşıkâne ve lirik duyguların divanda fazla yer tuttuğunu söyleyemeyiz.

Sâhib, dinî konulu şiirlerinde dinî unsurları ustalıkla şiirlerine yansıtmıştır. Bu unsurlar İslâm dininin genel kaidelerine uygundur. Aynı şekilde tasavvufî remizleri yeri geldikçe şiirlerinde kullanmıştır. Ancak Sâhib'in, mutasavvıf bir şair olduğu söylenemez. Sâhib, din ve tasavvufun zahiri ile uğraşanları beğenmemektedir. Şiirlerinde samîmi bir inanç telkin eden şair, diğer divan şairleri gibi rind-meşreb hayat tarzını övmüştür. Marifet ehliyle dostluğunu ve cahillerden hoşlanmadığını şiirlerinde belirtmiştir.

Kendi şairlik gücünü ve şiirlerini öven Sâhib, geleneğin verdiği imkânlar nispetinde yeni ve orijinal kurgular bulmaya özen göstermiştir. Özellikle gazellerinde sade bir dil kullanan şair, mahallî unsurlara geniş yer vermiş, atasözü ve deyimleri, halk söyleyişlerini ve veciz sözleri şiirlerinde

ustalıkla kullanmıştır. Şiirlerinde söz ve mana sanatlarını da yoğun olarak kullanmış, bayağılığa düşmemiştir.

Sâhib, şairliği yanında âlim ve fâzıl kişiliği ile de bilinmektedir. İbn Haldun tarihini Türkçe'ye çevirmiş olması ve ilmiye kitaplarına dair bazı ta'likatının bulunması bunun göstergesidir.

Sâhib Divanı, kasîde, tarih, musammat, kıt'a, gazel, rubai ve müfred nazım şekilleriyle yazılan manzumeleri içeren bir eseridir. Bu çalışmada Sâhib divanının üç yazma nüshası karşılaştırılarak divanın aslına en yakın metni ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yapılan tahlil çalışması, şairin kişilik özellikleri, hayat görüşü, meselelere ve dünyaya bakış açısı, sosyal olaylar karşısında takındığı tavırlar, gerçek hayatın izlerini şiirlerine yansıtıp yansıtmadığı hakkında hüküm verebilmek açısından kolaylık sağlamıştır.

Son olarak; Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Efendi'nin klâsik edebiyatımızın büyük şairleri arasında yer alamamasına, onlar kadar şöhret bulamamasına ve Nâbi'nin gölgesinde kalmasına rağmen, şiirleri incelendiğinde edebiyat ve kültür tarihimiz içerisinde göz ardı edilemeyecek bir şahsiyet olarak yer alabileceğini belirtmek gerekir.

KAYNAKÇA

- Andrews, Walter G., Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı, Çeviren: Tansel Güney, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.
- Bursalı İsmail Belig, Nuhbetü'l-Âsâr Li Zeyli Zübde'ti'l-Eş'âr, (Haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), Ankara, 1985.
- Bursalı Mehmet Tâhir, Bursalı, Osmanlı Müellifleri, C.II., (Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınevi, İstanbul, 1972.
- Ceylan, Ömür, Tasavvufi Şiir Şerhleri, İstanbul, 2000.
- Eraydın, Selçuk, Tasavvuf ve Tarikatlar, M. Ü. İlahiyât Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, İstanbul, 1977.
- İpekten, Haluk, vd. Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, KB Yayınları, Ankara, 1988.
- İstanbul Kütüphaneleri, Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu III, IV, MEB Yayınları, İstanbul, 1967.
- Kurnaz, Cemal, Hayalî Bey Dîvanı'nın TahliBili, MEB Yayınları, İstanbul 1996.
- Levend, Agâh Sırrı, Divan Edebiyatı, Kelimeler, Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar, İstanbul 1980.
- Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmânî, İstanbul, 1971
- Mengi, Mine, Divan Şiiri Yazıları, Akçağ Yayınları, Akçağ, 2000.
- Nâbi Dîvânı (Haz. A. Fuat Bilkan), C.I, MEB Yayınları, İstanbul 1997.
- Pala, İskender, Ansiklopedik Divan Şiir Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995.
- Pürcevâdi, Nasrullah, Bûy-ı Cân (Can Esintisi) İslâm'da Şiir Metafiziği, (Çeviren: Hicabi Kırılancı), İnsan Yayınları, 1998, İstanbul.

Sefercioğlu, M.Nejat, Nev'î Divanının Tahlili, KB Yayınları, Ankara 1990.

Şemseddin Sâmi, Kâmus'ul-A'lâm, C.I., Tıpkıbasım Faksimile, Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996.

Tuman, Mehmet Nâil, Tuhfe-i Nâili, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri, (Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı), Ankara, 2001.

Ünver, İsmail, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", Türkoloji Dergisi, S.1, C.IX, Ankara, 1993.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DİVANIN TENKİTLİ METNİ

KASİDELER

1

MÜNACÂT

Mef' ûlü - mefâ' ilü - mefâ' ilü - fe' ûlün

1. 'Älemde beni Őifte-hâl eyleme yâ-rab
Levh-i dilümi meŐk-i melâl eyleme yâ-rab
2. Kırtar girih-i kâkül ü ebrü hevesinden
Üftâde-i kıyd-ı hıa u hâl eyleme yâ-rab
3. Vâreste it âläyiŐ-i esbâb-ı hevâdan
Dil-dâde-i sevdâ-yı muhâl eyleme yâ-rab
4. Kıl çeşm-i dil ü dide-i ümmidümi bîdâr
Maĥmür-ı mey-i h'âb u ĥayâl eyleme yâ-rab
5. Zeyl-i 'amelüm dâmen-i kütâh ĥayâtum
Âlüde-i çirk-âb-ı çalâl eyleme yâ-rab
6. Endişemi murĝ-ı çemen-i âl-i 'abâ it
Bî-gâne hezâr-ı gül-i âl eyleme yâ-rab
7. Na' t-ı Şeh-i kevneyne zebânum kıalem eyle
Âlüde-i bî-hüde-maķâl eyleme yâ-rab

---

1. AE.1b, Ü1.1b, Ü2.5b

4a. çeşm-i: çeşm Ü1

8. Ferdā varıcağ ‘arsageh-i rüz-ı su’āle
Şāhib kuluñ ol h̄inde lāl eyleme yā-rab

- 2 -

NA‘T-I ŞERİF-İ NEBEVİ

Mefā‘ ilün - fe‘ ilātün - mefā‘ ilün - fe‘ ilün

1. O şeb ki şāhid-i mey yüzden itdi ref‘ -i niķāb
Maķāmın eyledi tevbe-derāy-ı künc-i hiçāb
2. Aķıldı rüyuma gūyā ki bāb-ı ümmīdüm
Tecerru‘ itdüm o şevķ ile kāse kāse şarāb
3. Göründi çeşmüme bu heft ķubbe-i mīnā
Derün-ı sāgar-ı pür-meyde hem-ķü şekl-i ĥabāb
4. Göreydi ger bu leķāfetle bezmümi Cemşīd
Vücūdın eyler idi nār-ı ĥasret ile kebāb
5. İdeydi nūş eger nīm-cür‘ asın Cem anuñ
Dir idi pāy-ı ĥum-ı meyde “leyte küntü türāb”
6. Şafā-yı meclisüme farķ-ı şevķ u ĥasretten
Sinin-i ātiye eylerdi sāl-i ĥāle şitāb
7. ‘ Arūs-ı ‘ işretüme dīde-düz-ı ĥayret olup
Ķalurdi tā-be-seher dīde-i felek bī-ķāb

---

2. AE. 2a, Ü1. 1b, Ü2. 2a

1a. O: O1AE; yüzden: ruĥdan Ü2

3b. pür:-AE

4. : -Ü2

5. : -Ü2

6b ile 7b Ü1’de yer deĝiştirmiş.

7b. ķalurdi: Olurdi

8. Bu neş'e ile iderken cihāna ḥānde velīk
Gelüp ḥayālūme nā-gāh ' aql-i zūhd-i nişāb
9. Yetürdi sāmī ' ama şad-' itāb u şiddetle
Va' id-i sāmī' a sūz "fe-keyfe kāne ' iḳāb"
10. Çeküp melāmet ile tīğ-i tīz tevbīhin
Bu resme didi ki ey Şāḥib-i caḥīm-me' āb
11. Hidāyet itmez ise saña Kirdgār-ı kerīm
Meded-res olmaz ise ger Müfettiḥü'l-ebvāb
12. Çeker caḥīme seni bu isā' et ' amelüñ
Sefā' at ide meger kim resül-i sidre-cenāb
13. Gül-i riyyāz-ı nübüvvet Muḥammed-i ' Arabī
Şefī' -i ma' şiyet-ālūdegān-ı rüz-ı ḥesāb
14. O şehr-yār-ı melā' ik-ḥaşem ki kıldı Ḥudā
Semend-i rif' atine ' arş u kürsī seng-i rikāb
15. Odur o dürc-i dü-' ālem bahā-yı raḥmet kim
Nazīr-i nüh şadef-i kā' inātında nā-yāb

8a. cihāna: cihānda Ü2; velīk: o dem Ü1

8b. ' aql-i: -AE, ' akl u Ü2,

9a. sāmī' ama: sāmī' a AE; ' itāb u: ' itāb-ı AE; ' itāb u şiddetle: ' itāb-ı şiddetiyle Ü2

10 a. tevbīhin: tevbīhi Ü1

11 b. ger: -AE

13 a. nübüvvet: risālet Ü2,

14 b. rif' atine: rif' ate AE; seng: iki Ü2

15 a. o: -Ü1, -Ü2

15 b. kā' inātında: mümkinātında AE, Ü1

16. O baħr-ı cūd ki engüšt-i meh şikāfindan
Riyāz-ı ŧab‘ını çok teşne eyler idi serāb
17. ‘Alīm-i nüŧha-i ħikmetle levħ-i dānişinüñ
Kemīne ħarfine arz u semā iki i‘rāb
18. Şabāh maŧla‘-ı rüyında bedduha ile vāzıħ
Me‘āl-i nüŧha-i çeşmi tesevvürü’l-miħrāb
19. Vücūdı āyīne-i ‘aks-i rāz-ı levħ ü ħalem
Dili ħadīka-i ezhār-ı sırr-ı ümmü’l-kitāb
20. Nihāl-i kāmēt-i tūbā-resiyle bu kevnüñ
Yazıldı şānına tūbī leh ü ħüsn-me‘āb
21. Kıbāb-ı ravza-i rif‘at-cenābına nisbet
Ĥabāb deñlü degül nüħ revāk-ı heft-ķıbāb
22. Şeh-i ħalem-rev-i isrā ki hestī-i kevne
Vücūdını sebep itdi Müsebbibü’l-esbāb
23. Eyā ŧabīb-i şifā-sāz-ı zaħm-ı duzaħiyān
Veyā penāh elem-i pişegān-ı rüz-ı ħesāb

16 b. eyler idi serāb: eyledi sır-āb Ü1, Ü2

17a. ħikmetle: ħikmet ki Ü1, Ü2

18. : -Ü1

19 a. levħ ü: levħ-i AE, Ü1,

20 a. kāmēt-i tūbā-resiyle bu kevnüñ: kāmēti tūbā kesidür bu ekvānun Ü1,

21 b. Ĥabāb deñlü degül: ħabāb kemīn Ü1

23 a. sāz-ı: baħş-ı Ü2,

23 b. pişegān-ı: pişegān u Ü2,

24. Sen ol Ḥabīb-i Ḥudāsın ki farṭ-ı ‘ ismetden
Şiyābuñ olmadı leke-peẓīr-i pāy-ı zebāb
25. Teşekkül itmek ile sāye serv-ķāmetüñ
Taḥarrüz itdi o maḥzūrı sāyebān seḥāb
26. Bu ķā’ināt cesed aña rūḥ zātuñdur
Olur mı hıç ki ide rūḥ sāyeyi icāb
27. Ben ol ğarīķ-i yem-i bī-kerān-ı ma‘ siyetem
Ki ğavta-ḥur(?) olurum eylesem kenāre şitāb
28. O münfa‘ il-ter-i a‘ māl-i bī-me‘ ālüm kim
Kenār-ı yāduma hıç girmedı ‘ arūs-ı şavāb
29. Bu cürm-i ma‘ siyet-i bī-nihāyetüm göricek
Revādur eylese benden kenāre ehl-i ‘ iķāb
30. Şefā‘ at itmez isen Şāḥib-i za‘ ife eger
Ne vech ile vire rüz-ı su‘ āl-i Ḥaķķa cevāb
31. O gün ki maḥşeryānı kemāl-i ḥasret ile
Ḥarāret-i ‘ ataş-ı maḥşer eyleye bī-tāb

---

24 a. Ḥudā: Kibriyā AE

24 b. pāy-ı: -Ü2

26 b. ki: -AE

28 a. Münfa‘ il-ter-i: menfa‘ at ile Ü1

29 a. cürm-i: cürm ü AE, Ü1

32. Kemāl-i merḥametinden o nā-tüvān ḳulu
Zülāl-i ŧefḳatüñe nā' il eyle bi'l-aḥbāb

NA‘T-I ŞERİF-İ NEBEVİ

Mef‘ülü - fā‘ ilātü - mefā‘ ilü - fā‘ ilün

1. Ey zāt-ı pāki mefhar olan kā‘ inātda
V‘ey hüküm-i şer‘i dā‘ir olan şeş-cihātda
2. Sensin o tāze gonca gül-i bī-ḥazān kim
Olduñ şigüfte gülşen-i tevḥid-i zātda
3. Sensin o mäh-ı leyle-i isrā-yı kurb kim
Seyyârelerde nūr-ı ruḥuñ şābitātda
4. Sensin ḥamir-i māye-i icād-ı kā‘ ināt
Sen olmasañ ḳalurdı dü-‘ ālem fevātda
5. Terk itdigüñçün oldı bu dünyā fenā-pezır
Meyl itdigüñçün oldı o ‘ ālem şebātda
6. Sāyeñ cihāna māye-i zıll-ı ilāhdur
Her çend mümteni‘ se de bu mümkinātda
7. İtdi seni hezār taḥiyyāt ile Ḥudā
Şāyān-ı feyz-i luḫfi selām u salātda

---

3. AE3a, Ü11b, Ü21b,
2 a. tāze gonca: zāt-ı gonca-i Ü2
4 a. icād-ı: icāb-ı Ü1, icād u Ü2
5a. dünyā: ‘ ālem Ü2
7b. selām u: selām-ı Ü2

8. Ey dest-gİR-i ümmet-i bİ-dest ü pÄy-ı cİrm
V'ey reh-nümÄ serÄ'ir-i zÄt u ŐİfÄtdÄ
9. ŐÄhib kuluñ ŐefÄ'at ider senden irticÄ
Őermende koyma anı meyÄn-ı 'uŐÄtdÄ

NA‘T-I ŞERİF-İ NEBEVİ

Fe‘ ilātün - mefā‘ ilün - fe‘ ilün

1. Ey nihāl-i ḥadīka-i mi‘ rāc
Vey ser-i ‘arşa na‘ l-i pāyüñ tāc
2. Sensin ol pādīşāh-ı ‘ālem-gīr
K’eyledüñ mülk-i küfri hep tārāc
3. Seni kıldı tabīb-i rüz-ı ezel
Maraż-ı bī-devā-yı cirme ‘ ilāc
4. Tīr-i tīz-i ‘urūcuña Mevlā
“Kābe kavseyñ”i eyledi amāc
5. Kadd-i sidre-cenāb-ı rif‘ atüñe
Vaşf-ı levlāk-ı cāme-i dībāc
6. Hoş hevā-yı nesīm-i luṭfuñdur
Eyleyen baḥr-i raḥmeti mevvāc
7. Çāre-sāz-ı ikmāl-i luṭfuñdan
Müstefīz ola tā ki her muḥtāc

---

4. AE3b, Ü12a, Ü22b

5 b. vaşf-ı: vāsıf AE,

6a. luṭfundur: luṭfuñdan Ü2,

6b. eyleyen: eyledüñ Ü2,

8. Ola anlarla rŭz-ı rŭst-ā-hĭz
Bĭ-elem Ŗāhib Ŗikeste-mizāc

- 5 -

Der Hakkı Sefer-i Sencâr Ğazā-yı Vezîr-i Mükerrerem Hasan Paşa Vâli-i
Bağdād

Fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

1. Hamdu li'llāh yine bir müjde dili şād eyledi
Rüz-ı ğam endüzümü mānend-i a' yād eyledi
2. Pertev-i nūr-ı meserretle derūnum itdi yer
Şem' -i tebşirin şeb-i tab' a ziyā dād eyledi
3. Eyleyüp hanzalı mizāc telhî-i ğamdan biri
Hātır-ı vîrānemi dükkān-ı çannād eyledi
4. Bir nüvîd-i hoş-edā-yı ruḡ-baḡşādur bu kim
İstimā' ı kuvvet-i endūhı ifsād eyledi
5. Bir nüvîd-i dil-güşādur ki bu şahn-ı sînde
Hāne-i hüzni yerinden yıkdı ber-bād eyledi
6. Koymadı kâḡ-ı kederden dilde āşar-ı zılal
Yerine bir çaşr-ı 'işret-hāne bünyād eyledi
7. Lîk aşlın bilmemekle bu nüvîd-i dil-keşüñ
Sā'il-i endişe benden ḡayli ib'ād eyledi

18. Bezl ü 'aṭāda be ḳavli nābī-i cennet-māşır
Halkı iḥsānı ile ḳul itdi āzād eyledi
19. Her yere kim başdı pā neşv ü nemā-yı himmeti
Her ḥas-ı hāşāke bir serv itdi şimşād eyledi
20. Şubḥ-ı iclāli uyardı çeşm-i baḥt-ı 'ālemi
Necm-i iḳbāli uyutdı dehri irḳād eyledi
21. Ḳahramān-ı zūr-āverdür ki 'azm-i rezmini
Leşker-i a' dāya ne Rüstem ne Güşvād eyledi
22. Rezmini vaşf idicek şeh-nāme-ḥān-ı rüzgār
Heft-ḥān-ı Rüstemi eñ soñra irād eyledi
23. Eylediyse her ne semte 'izz ü devletle sefer
Rūḥ-ı pāk-i evliyā bi'l-cümle imdād eyledi
24. Rāyet-i iḳbāline innā fetahnā-ḥān olup
Himmet-i merdān aña her yerde is'ād eyledi
25. Kuṭb-ı gerdün-ı sa'ādetdür ki çetr-i baḥtına
Himmet-i ḥāşş-ı ricālü'l-ğayb-ı evtād eyledi
26. Kāh Başra kāh Bağdada olup te'min-baḥş
Eşḳiyā-yı şehre zevī zūrı ber-bād eyledi
27. Cūy-bār-ı saṭvetin cārī idüp ol mülke de
Cā-be-cā iṭfā-yı nār-ı zulm-i ekrād eyledi

28. Seyr idince tîğ-i âteş-tâbını İbn-i Yebih
Yüz dutup rāh-ı firāre terk-i ecnād eyledi
29. ‘Ākıbet irmek temennāsiyla başı devlete
Cān atup rû-māle-i dāmād-ı cellād eyledi
30. Rāh-ı idbāre koyup pā Türkiye ihdā başın
Hāşılı kayd-ı cihāndan başın āzād eyledi
31. İtdügi izār-ı tohm-ı hışe vü gadr u cevrden
Rās-ı maḥsūlı mücāzāt ile iḥsād eyledi
32. Bā-ḥuşūş ol kūh-ı Sencār-ı şekāvet zār kim
Ḳavm-i eşrārını cāy bağı vü ifsād eyledi
33. Ya‘ni ol ḳavm-i Yezidān-ı dālālet-pişe kim
Hānedān-ı Aḥmed-i muḥtāra bī-dād eyledi
34. Nice yüz yıldan itā‘atden çıkup ol ḳavm-i şüm
Kaṭ‘-i reh sefḳ-i dimā ‘iṣyānı mu‘tād eyledi
35. ‘Ākıbet ol āşaf-ı dādār-ı Şāhib merḥamet
Şefḳat-i feryād u āh-ı ehl-i feryād eyledi
36. Eyleyüp tedmīr yine himmetle ‘azm ol firḳanuñ
Çetr-i ‘izzetle o kūha ḍarb-ı evtād eyledi
37. Bundan aḳdem gerçi kim nice vezirān-ı selef
Fethine sa‘y eyleyüp tertīb-i ecnād eyledi

38. Lîk bu feth ü zafer birine olmayup naşîb
 Āteş-i hasret ü cûdın yakdı iķād eyledi
39. Ĥamdulî 'llāh kim o kūha şimdi ol 'ālî-himem
 Tîşe-i himmetle resm-i kār-ı Ferhād eyledi
40. Aldı şāh-ı Kerbelānuñ intikāmın haşmdan
 Kırdı ol kavm-i dālālet-pîşeyi dād eyledi
41. Ğayret-i dīn-i mübîni eyledi icrāya sa'y
 Ĥānedāna ĥizmet ile bir güzel ad eyledi
42. Darb u fethüñ sillesiyle sīne-i a' dā-yı dūn
 Dāi 'ireāsā fiġāne geldi feryād eyledi
43. Āşafa bu bende-i iķbāl-cū Şāhib kuluñ
 Rūz şeb kim medĥüñi tekrāra mu' tād eyledi
44. İrticā-yı izdiyād-ı devlet ü iķbālüñi
 Her 'aķīb-i farzda taķdīm-i evrād eyledi
45. Bir gulām-ı kemterīndür ki çoķdan nāmını
 Bendegānuñ defterine yazdı a' dād eyledi
46. Şimdi bu feth-i meserret-baĥşā kim tārīķ için
 Sāĥa-i endişede çoķ fikr-i irād eyledi

47. Bir beşir irdi beşâretle didi târihîni
Fetḥ idüp Sencârı ol iqlîmi âbâd eyledi

TĀRİHLER

1

Tārīḥ-i feth-i Sencār u medḥ-i Ḥasan Paşa

Fe' ilātün - mefā' ilün - fe' ilün

1. Āşaf-ı Cem-ḥaşem Ḥasan Paşa
Kim odur Ḳahramān-ı vaḳt ü zemen
2. Bermekî-ḥaşlet ü Nerīmān-zūr
Cāmi' her ḥaşā'il-i aḥsen
3. Eyledi feth-i kūh-ı Sencārı
Kim odur ḳavm-i Sācile mesken
4. Ḳırdı ol ḳavm-i mel' anet-eşeri
Eyledi serlerin nice ḥırmen
5. İtdiḡi ḍarb-ı tīḡi ol ḳavme
Ḥasma ne Tūs itdi ne Bijen
6. Ol Tehemten-şükūh kim duramaz
Ḥamlesine Ferāsiyāb şen
7. Beñzemez rezm-i Rüstemānesine
Ceng-i Gūdarz- Giv-i ḥasm-efgen

8. Bīm-i şemşiri hāşmı zāl eyler
Olsa İsfendiyār Rūyın-ten
9. Korkusundan dönerdi pīrāne
Olsa Sührāb-ı nev-civān düşmen
10. Görse dirdi el arkası yerde
Zūr-ı bāzū-yı nicesin Behmen
11. Sāķınurdu sümūm-ı hāşmetden
Görse Sām urmasun deyū Kārun
12. Tīg-i hun-rīz yine işāretdür
Vaşf-ı ye 's-i şedīd ile āhın
13. Kām-baḡşā zihī keremkārā
Emīn-sāz-ı dehr-i nā-me 'men
14. Nice yıldur ki eyledi maḡrūm
Keremūñden beni bu çarḡ-ı fiten
15. Dergehūñden egerçi kim dūrum
Līk kesmem ümmīdümü senden
16. Destüm irmezse daḡı dāmenüñe
Benden al senden āşafā dāmen
17. Beni itme ḡacil ümmīdümnden
Kuluñı itme mübtelā-yı mihen

18. Mā-ı mevşül çeşm-i giryāna
Şıla ister bu hātır-ı aḫzen
19. Saña şāyān velī-ni‘ metlik
Bendelikdür zuhūr iden benden
20. Yeter ey Şāhib eyledüñ taşdı‘
İt du‘ āsıyla böyle ḫatm-i sūḫan
21. İde bu fetḫ gibi ‘ ālemde
Her işin Ḥazret-i kerīm āhūsen (?)
22. Fikr-i tāriḫ idince bu fetḫe
Bī-riyā bu kemīne ‘ abd-ı kühen
23. Luṭf-ı Rabb-ı Aḫad idüp imdād
Didi tāriḫini ğazā-i Hasan

- 2 -

Der-Hakk-ı Vezir-i Müşarün-ileyh

Fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Müjde ey dil ki dem-i ' ayş u meserret geldi
Haber-i feyz-res-i va' d-i ' ināyet geldi
2. Nice müjde eşer-i feyz-i şafā-baḥş ile
Cismüñe cān ten-i bīmārīña şihhat geldi
3. Saña iḥsān-ı veliyyü 'n-ni' amı olduğuna
Nāme-i zevk-res-i ḥüsn-i beşāret geldi
4. O kerem-kānuñ aḥvāl-i perişānı için
Dil-i nāzik-terine meyl-i ' imāret geldi
5. Oldı ' arak kerem ü cūd-ı ' aḫāsı nābız
Ḥātır-ı ' ātırına luḫ u mürüvvet geldi
6. Sāhil-i ḥāhişüñi itmek için pür-gevher
Cüşiş-i himmete ol kulzüm-i ref' et geldi
7. Müncelī oldı ruḫ-ı āyīne-i ümmidüñ
Çehre-i bahtuña iḳbāl ü beşāset geldi
8. İntizāruñ soñı elbette olur vaşla qarın
İntizāra daḫı el-kışşa nihāyet geldi

19. Liğ anuñ gibi ne bir merd-i hüner itdi be-rüz
Ne mu'ādil aña bir ehl-i şecā' at geldi
20. Aña mānend olamaz cūd u 'aṭāda kimse
Gerçi kim dehre nice merd-i mürüvvet geldi
21. Sebeb-i emn ü nizām oldı vücūdı ḥalkā
Yümn-i iḳbāli ile mülke metānet geldi
22. Tiğ-i düşmen-şiken-i sâ' iḳa te' şiri ile
Dürlü dürlü ser-i a' dāya felāket geldi
23. Her kim olduysa muḳabil aña nā-dānlık idüp
'Āḳıbet cān u serin virdi ferāgat geldi
24. Kaşd-ı a' dā ile her ne ṭarafa gitdi ise
'Avn-i Rabbānī ile mazḥar-ı nuşret geldi
25. 'Āşafā lezzet-i şirini-i evşāfuñ ile
Ney-şekerveş dehen-i ḥāmeye lezzet geldi
26. Cūy-bār-ı keremüñ yazdığı sâ' atde ḳalem
Dehen-i ḥuşkine der-ḥāl ṭarāvet geldi
27. Devḥa-i nazma füyüzāt-ı gül-i medhüñ ile
Gülşen-i ḥuld-i berin gibi leṭāfet geldi
28. Yeter ey Şāhib-i bî-çāre du'āya başla
Tengi-i ḳāfiye ile söze ḳillet geldi

29. İde her demde selâmetle anı Hakk maḥfûz
Nitekim ḥalka vücûdıyla selâmet geldi
30. Sâyesin itmeye Mevlâ serimüzden eksik
Du'â eyle kelâma daḥı temmet geldi

- 3 -

Tāriḥ Der-Vaşf-ı Vezîr-i Mükerrerem 'Ali Paşa Maḳtûl-zāde

fe' ilātün - mefā' ilün - fe' ilün

1. Āşaf-ı pür-himem 'Ali Paşa
Maẓhar-ı luḡf-ı Kird-gār-ı rahîm
2. O vezîr-i sûtûde-râ ki Ḥudâ
Zâtın itmiş vücûhla tekrîm
3. O müşîr-i bülend-mertebe kim
Mişli nâ-yâbdur nazîri 'adîm
4. O cihân dâver-i güzîn ki itdi
Ḥalkı âzâd pençe-i ğam u bîm
5. Ol ki vaşf-ı niẓâm-ı 'âlem ile
Şânı şâyândur olmağa ta'zîm
6. Aña oldı vezâret irş-i peder
Ya'ni oldur kerîm İbn-i Kerîm
7. Budur ümmîd kim vücûdı ola
Bu kühen mülke mâye-i na'îm
8. Ḥamduli 'llah ki cānib-i Ḥaḳḳdan
Oldı teşrîfi ḥalka luḡf-ı 'azîm

9. Ya'ni oldu kudüm-ı pāki
Maskaṭ-ı re's-i pāk-i İbrāhīm
10. Feyz-i bāb-ı şafā-yı berd ü selām
Muntafi-sāz-ı sūz-ı nār-ı ḥamīm
11. Maraž-ı bī-devā-yı derd ü ğama
Ḳadem-i feyz-baḥşı oldu ḥakīm
12. Nice şād olmasun ḥavāṭır kim
Olam şiken esīr-i renc-i elīm
13. Şükr kim şimdi menzil-i ğamda
Kārvān-ı meserret oldu muḳīm
14. Ḳıldı gerdün telāfi-i māfat
Terk-i cevri eyledi sipihr-i le'īm
15. Geldi ümmīd açıldı oldu bahār
Memleket buldı ḥüsn-i bāğ-ı na'īm
16. 'İṭirnāk eyledi cihānı şabā
Rūzgār itdi dehre neşr-i şemīm
17. Ola Mevlā mu'ini her işde
İde 'ömrin füzün Ḥudā-yı ḳadīm

18. Şāhib-i bende-sāl-i teşrīfin
İdicek kilik-i fikr ile terķīm
19. Hāvī olmağla nām-ı behbūdın
İsm-i vālā-ter-i ‘aliyy-i ‘azīm
20. Düşdi tārīh sāline evfaķ
İsm-i zāt-ı Hudā-yı ‘aliyy ‘azīm

- 4 -

Tarih-i Serây-ı Feraḥ-âbâd Der-Ruha vü Sitâyiş-i maḳtûl-zâde ‘Ali Paşa

fâ‘ ilatün - fâ‘ ilâtün - fâ‘ ilâtün - fâ‘ ilün

1. Âşaf-ı zî-şân ‘Ali Paşa-yı ‘âlî-menzilet
Dâver-i devr-i zamân-ı kıble-i ehl-i recâ
2. İsmiñ esrâr-ı pâki münderic zâtında hep
Sırr-ı Ḥaḳdur aña bu ism-i sa‘ âdet ihtivâ
3. Fikr-i pâk ü ṭab‘-ı mi‘ mârîsine şad-âferîn
Her işi maḳz-ı isâbetdür bu sözde yoḳ riyâ
4. Bâreḳa‘ İlah himmetiyle bu ḳaḳa-yı köhnede
Oldı yoḳdan sâḩa-pîrâ böyle bir cennet-serâ
5. Nev-be-nev-i ḳasr-ı dil-ârâ ki olmuş her biri
Mevzi‘ inde başḳa hüsn-i ṭarḩ ile revnaḳ-fezâ
6. Cümleden bu ḳasr-ı vâlâ kim nazîrin görmemiş
Bunca yıldur seyr iderken ‘âlemi bād-ı şabâ
7. Hüsn-i ṭarḩ-ı zîr ü bâlâsına nisbetle anuñ
Cennet altında ya üstünde dimek olur sezâ
8. Ṭâḳ-ı eyvânı nitâḳ-ı âsumâna ṭa‘na-zen
Şemse-i tâvânı meh-tâb-ı ‘aṭâ-baḩş-ı ziyâ

9. Seyyimā (?) germ-ābe-i maṭbu‘ vālā tarḥı kim
Bu nümāyişle aña dinse sezādur sîmiyā
10. Kubbesi sūz-efgen-i ḥamām nüh-ṭaḳ-ı felek
Şuffesi āteş-zen-i germ-ābe-i ‘ibret-nümā
11. Rūşenî-i Ḥalvetî hem-ḥāl-i şeyḥ-i Ḥalvetî
Şafvet-i emvāc-ı ferş-i şuffesi sūfi ḳabā
12. Ḥaḳ Te‘ālā nice yıllar Şāhibin ide mekîn
Sāyesin bu merzbūma maḥz-ı luṭf ide Ḥudā
13. İki târiḥ-i dil-ārāya muvāfiḳ düşdi kim
Her biri bir mışra‘-ı ber-ceste-i hüsn-i edā
14. Zib ü fer virdi feraḥ-ābāda hālā bu ḥarem
Kaldı çün cennet feraḥ-ābādı ḥaḳḳā bu binā

- 5 -

Tārīḫ-i Vezīr-i Müşārūn-ileyh

Mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Binā-yı dehr olaldan naqş-yāb-ı şūret-i inşā
Daḫı tarḫ olmamışdur böyle bir qaşr-ı feraḫ-efzā
2. Nice cāy-ı feraḫ –efzā ki bu hüsn(ü) bu revnaqla
Olur ḫasret-keşi saḫ-ı zemīnūñ tārem-i mīnā
3. Nice tarḫ-ı dil-āşüb-ı şafā-baḫşā-yı ḫātır kim
Nazīrin düşde daḫı görmemişdür dīde-i dünyā
4. Te'āla 'llāh feraḫ-ābāda bu aḫsen binā ile
Olur bāğ-ı irem teşbīhi bir ta' bīr-i kec-ma' nā
5. Şafā-yı süreti hem-reng-i ḫübān-ı perī-çehre
Hevā-yı dil-keşi hem-neş'e-i keyfiyyet-i şahbā
6. Ğubārın sürmeāsā ger götürseydi şabā ḫūra
Yaḫup bād-ı sabāya virdi rıdvān āferīn-bādā
7. Güşāde çeşm-i ehl-i dil gibi nūrāni revzenler
İderler her taraf baḫr ile berk-i revnaḫın icrā
8. Bu hüsn-i dil-pesend ile firāz-ı ḫavz-ı şāf üzre
Kenār-ı baḫrde bir ḫüb sāhil-ḫānedür güyā

9. Sezādur dinse bu deryāçeveş havza nezāretle
Leb-i deryāda durmuş seyri der bir dil-ber-i ra‘nā
10. Te‘āla’illāh bu pākīze-binā kim oldı bünyādı
Karīn-i ihtirā‘-ı Hazret-i destūr-ı bī-hem-tā
11. O destūr-ı hümāyün-baht-ı devlet kim bi-hamdi’illāh
Vücūdı oldı bu iklīme rāhat māye-i ‘uzmā
12. Vezīr-i mekremet-perver ‘Ali Paşa-yı nīk-ahter
Ferīdün-şān u Dārā-fer-i felek-қadr melek-sīmā
13. Sa‘ādetle mekin idüp Hudā bu cāy-ı vālāda
Binā-yı devlet ü iqbālın ide haşre dek ber-cā
14. Görüp tarhuñ didi taḥsīn ile tāriḥini Şāhib
Zihī pākīze-kāşāne sezāvār-ı ‘Ali Paşa

- 6 -

Tarih-i Hüseyin-âbâd der Ruha vü Sitâyiş-i Hüseyin Ağa 'Ali Paşa

fâ' ilâtün - fâ' ilâtün - fâ' ilâtün - fâ' ilün

1. Hazret-i Ağâ-yı vâlâ-kadr âlî-menzilet
Ol Hüseyin-ism ü Hasen-sîret cenâb-ı kâr-dân
2. Cā-nişîn-i hüsn-aḫlâḳ-ı Hüseyin-i Bayḳara
Şadr-pîrâ-yı 'umûm-ı ketḫüdâ-yân- cihân
3. Ol ki tehzîb-i ḫıṣal u zîver-i âdâbla
Fahır-i eşbâh-ı nazâ 'irdür vücûdı bî-gümân
4. Her işi ḳânûn ile enmûzec-i rüşd ü şavâb
Her kelâm-ı ḫikmet-âmîzi ma' ânî vü beyân
5. Bâreka 'llâh bu dil-ârâ ḳasrı bünyâd eyledi
Eyledi himmetle icrâ-yı 'ulüvv ü 'izz şân
6. Ḥabbezâ ḳaşr-ı feraḫ-baḫşâ ki ṫarḫın görse ger
İ' tirâf eylerdi bî-şübhe ḳuşûr yine cinân
7. Revnaḳ-ı tâvânı pervâz-ı müzeyyin naḳşla
Şol gülistândur ki eṫrâfı yazılmış büstân
8. Haḳ Te'âlâ ide bânîsin sa' âdetle mekîn
Her umûrında mu'în ola Ḥudâ-yı müste'ân

9. Seyr idüp Şāhib didi tebrîk ile târiḡini
Dil-nişîn qaşr-ı Hüseyin-âbād u pākîze-mekân

- 7 -

Tārih-i Berāy-ı Kethüdā-yı Vāli-i Bağdād Ḥasan Paşa

Fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

1. İnficār-ı tāze buldı yine yenbū' -ı ḥayāl
Eylesün cüy-ı senā vü medḥi pür-mevc-i zülāl
2. Ya' nī ol zāt-ı şerīfün medḥi kim şāyestedür
Olsa vaşfiyla kümeyt-i ḥāmeden fekk-i 'ıķāl
3. Ol sūtüde-siret-i vālā nihān-ı ḥüş-şiyem
Kethüdā-yı vāli-i Bağdād-ı devlet-iḥtifāl
4. Himmeti mefḥar-ı 'ālem Muḥammed kim odur
Gülşen-i ezḥār-ı dāniş mecma' -ı ḥüsn-i ḥısāl
5. Bī-tereddüd ser-i ḥāmīm oldı isminde celī
Āḥir-i ḥarf-i şerīfidür ki yormaz pāke dāl
6. Āfitāb-ı ālem-ārā gibi mişli bī-nazīr
Siret ü ḥulķı sürüşānveş ser-ā-pā bī-menāl
7. Hem binā-yı aķl u fikrinde metānet şöyle kim
Bulsa da 'ālem tezelzül sine bulmaz iḥtilāl
8. Kethüdālık bezmine virdikde revnaķ maķdemi
Buldı dillerden ğubār hem vağm-ı naķz-ı zevāl

7. AE. 10a

4a: vezin bozuk

9. Vaşf-ı pākinde n'ola oldu ise icāz-sūhan
Ġālibā irāş-ı ihzār eyler ikşār-ı maqāl
10. Nükte-i “māqalle dell” işbāta kafidür bunu
Bīm-i taşdī‘ ise aqdem cümleden bī-ķil u ķāl
11. Eyleye Mevlā mübārek irtikā-yı rif‘ atin
Devlet ü ‘ömrin ide efzūn Hudā-yı zü’l-celāl
12. Gūş idince Şāhib-i ihlāş-kārı bī-riyā
Didi tāriķ-i gūzīn-i ketķüdā-yı bā-kemāl

Tarih-i Beray-ı Süleymân Efendi Nâ'ib-i Ruha

fâ' ilâtün - fâ' ilâtün - fâ' ilâtün - fâ' ilün

1. Yine dil-hâh üzre devr itdi sipihr-i âferîn
Şükrili 'llâh eyledi erbâb-ı tab' ı kâm-bîn
2. Sâbıka itdikleri âzâra nâdim oldı çarh
Kalmadı âyîne-i tab' ında reng-i keyd ü kîn
3. Eyledi eyyâm-ı mâfâta telâfi rûzgâr
Ba 'd-ez-in şahs-ı emel göstermesün çîn-i cebîn
4. Kevkeb-i ümmîd kalmışken vebâl-i ye 'sde
Menzil-i sa' du 'l-s' uûda eyledi şimdi qarîn
5. Egleniş budur ki bî-dâr oldı bahtı ' âlemün
Hâtır-ı nâ-şâda söyleñ olmasun endühgîn
6. Oldı birkaç vech ile halka meserret rû-nümâ
Nice şüretle göründi luğf-ı Rabbü'l-âlemîn
7. Hâmilinün itdi tecdîdi teşâdüf sâl ile
Şer' ile kânûn ile bünyân-ı hüküm oldı raşîn
8. Ğayrı dursun cümleden şimdi budur mâfi 'z-zamîr
K 'oldı şâyân ehline seccâde-i şer' -i mübîn

9. Ya' nî bir zât-ı fazilet-perver-i dāniş-nihād
Müsta'idd-i müsta'iddin-i a' ref her 'ārifin
10. Hāzret-i Nā'ib Efendi hākim-i şer' -i şerīf
Fāhr-i nüvvāb u fazā' il-güster-i ' irfān-güzīn
11. Eyledi ni' me'l-bedel mazmūnını icrā ile
Kāđı-ı şehr-i Ruhā anı yerine cā-nişān
12. Bir Süleymān-ı selimü't-tab' efendidür o kim
Bî-tereddüd oldu hükmiyle kavī aḥkām-ı dīn
13. Nāfizü'l-hükmi-i maḳām-ı şer' -i pāk-i Aḥmedī
Hākim-i hükmi-i ḳavīm-i cāy-ı fāhrü'l-mürselin
14. 'Ālim ü fāzıl sūḥan-dān-ı edīb ü pür-kemāl
Nükte-perdāz u hūner-senc ü lebīb-i ḥurde-bīn
15. ...
...
16. Şoḫbeti bir cāmi'e beñzer ki anda şaf-be-şaf
Şan cemā' atdür sūṭūr-ı imzā imāmu'l-müslimin
17. Mührini mühr-i Süleymān-ı tılısmāsā şukūk
Götürür başında tā kim ḥasmdan ola emīn

15.: Metinde silik olduğu için okunamadı.

18. Maḥkeme bünyād olaldan olmamışdur ḥaḳḳ bu kim
Böyle ne bir ḳādī ne nā'ib bilā-şübhe mekīn
19. Kendü olduḳca bu 'ālemde mū'īn-i ehl-i şer'
Ḥazret-i Ḥaḳḳda ola her emrde aña mū'īn
20. İstimā' itdikde Şāhib müjde-i teşrīfini
Didi tāriḥ-i güzīnin ḥāmī şer' -i metīn

Tāriḥü'l-Ḥayye Ḥattî Efendi

Fe' ilātün - mefā' ilün - fe' ilün

1. Ḥabbezā Ḥattî Muşafa Çelebi
Ya' ni ol hoş-maḳāl (u) nādire-gū
2. Ḥatt-ı ruḥsārına virüp ruḥşat
Çekdi şehr-i melāḥate bārū
3. Nice ḥatt bāl-i şāh-bāz-ı cemāl
Mevce-i āb-rū-yı vech-i nigū
4. Cevher-i cān-ı sinān tīg-i ecel
Leşker-i bî-amān ġāret-cū
5. Çehre-i āfitābı dutdı ġubār
İdicek raḥş-ı ġamzesi tekpū
6. Açdı mülk-i Rumı kişver-i Çin
Müşg-rîz oldı nāfe-i āhū
7. Ğazel-i ḥatt-ı maṭla' ın oldı
Mışra' -ı çār ile o çār-ebrū
8. Fikr-i tārihine düşüp yārān
Kimi sünbül didi kimi şeb-bū

9. Cem' idüp hâıır-ı perîşânın
Şâhib-i hastada çü hâme-i mû
10. Didi tebrîk birle târihin
Perdedâr oldu Ka' beveş gül-rû

- 10 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Bārekā 'llah zihī şehri-güzīn-i vālā
Ḥabbezā belde-i pākīze-i cennetāsā
2. Var mı bir şehri ki bu beldeye mānend ola
Cümle büldāna n'ola olsa müreccah Bursa
3. Şehri-Bursada olan suları ta' dād idelüm
Vādī vü nehr ü havizāt u' uyün müsteşnā
4. Sularuñ başı bınar başı şuyıdur ancak
Anı tercih ider cümle miyāha hükemā
5. Mu' tedil pāk şudur hem dağı tā'ib bınarı
Ḥumsı zāyi' olur ol āb lezizün hayfā
6. Severüm vaqt-i şabādan beri ābī degilüm
Ḳatı şirin gelür Südlicenün ābı baña
7. Var mı şarnic şuyınuñ dünyada bir mānendi
İtdirir hazm ta' āmı ne kadar olsa ğidā
8. Bir kez içmekle toyulmaz o Umürün şuyına
Bu da bir emri ' acıbdür anı kııl istişnā

10. AE. 38a, Ü1. 2b

1b. pākīze-i: pākīze Ü1

3b. vādī vü: vādī-i vü Ü1

4a. sularuñ: suların Ü1

8a. o: -Ü1

9. Müfti şuyun olur olmaz şüya tanzîr idemem
Hele şer'ice şudur iç ve 'aleyhi'l-fetvâ
10. Hoş gelür pîrlere içmege bu Āb-ı 'Aşâ
Anı izhâr-ı kerâmetle aqıtmuş Mûsa
11. Hâzım u mu' tedil ü müdrir ü 'aynı şudur
Zevk bahş ider ağır kahve yerine Hakkâ
12. Qandırır āb-ı Kısıq çeşmesi 'atşânları
Mütelezziz olur elbette ider kesb-i şafâ
13. Teşnegâna hele kâtip şuyı rûh-efzâdur
Hoş-güvâr oldıgına şafveti şâhiddür aña
14. Āb-ı Devlengci idrâr ile tercîh iderüm
Serefân 'illetine olsa n'ola 'ayn-ı şifâ
15. Qadri 'ālî şularuñ birisi āb-ı qadri
'Iydgehde anı Şâhib eşer itmiş imlâ
16. Ele girseydi gümüş şuyı eger bir kerre
Anı isrâf yere harc mı iderdüm aslâ
17. Āb-ı Fındıklı n'ola olsa gümüşden 'ālî
Fındık altını kadar nef' ini görür fuqarâ

9a. şuyun: şuyın Ü1
14b. olsa: olunsa Ü1

Nişāniyye Tārihinde

- 11 -

Mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Te'āla'llāh zihī baht-ı hümāyün-ı şeref-'unvān
Ki oldı mazhar aña şehriyār-ı a'zam-ı devrān
2. Zihī yenerdi bāzū-yı kavıyy te'sīr-i saṭvetkim
Olur maḥşūş-ı zāt-ı pāk-i sulṭān-ı 'aliyyü's-şān
3. İmām-ı ehl-i sünnet ḥāfız-ı gencīne-i millet
Nizām-ı dīn ü devlet ḥüsrev-i dād-āver-i devrān
4. Vücūh-ı ḥayra mā'il pādişāh-ı 'ālim ü 'āmil
Şeh-i kāmīl-cenāb-ı Ḥazreti Sulṭan Maḥmud Ḥān
5. İdüp teşrīf bir gün ğarra ile Gülhāne Kaşrına
Ḳudūmiyle bahāristān-ı 'Adene döndi ol meydān
6. Yed-i beyzāsına bir nev tūfeng-i zer-nişān alup
Ser-i şāh üzre bir ürgü nişāngāh itdi ol sulṭān
7. Teveccūh eyleyüp semt-i sedāda istiḳāmetle
Alunca şasta bismi'llāh ile tevfiḳ idüp Yezdān
8. Tūfengüñ dānesi idüp işābet çeşmine murġuñ
Düşüp ḥāke o dem oldı 'adem mülkine bāl-efşān

9. Olup bŭd-ı ŧad u pencāh haṭve ol niŧāngāhuñ
Tŭfeng-endāz-ı ser-i cŭmle bunda oldılar ḫayrān
10. Çekŭp gŭlbāng-ı taḧŧin na‘re-i Allahu ekberle
Ḫurūŧa geldi cŭmle bendegān dergeh-i iḧŧān
11. Tefā‘ ŭl itdiler ḫatline Tahmasb ḫulı ḫānuñ
Ser-i menḫŭs ide Ḫaḫḫ-ı ḫarībā ḫākde gālṭān
12. Sezādur ŧāḫībā ŧad gŭne taḧŧin ŭ sitāyiŧle
Bu emri ŧafḫa-i āŧāre yazsa mŭnŧi-i dīvān
13. Ḫaṭālardan maŧŭn idŭp Ḫudā ol ŧāh-ı devrānı
‘Adŭnuñ murġ-ı cānı lāne-i tenden ide perrān
14. Ser-i dŭŧmen tŭfeng-i ḫahrına olsun niŧān dā‘im
Sebŭ gibi ŧikeŧ ŭ ḫurd ide dāneleri her ān

- 12 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Cenâb-ı Cem-ğadem Sultân Mağmūd Hân Gâzîkim
Musahğhardur yed-i iclâline dünyâ vü mâ-fihâ
2. Kerem-ver şâh-ı İskender zafer şâhenşeh-i ' âlem
' Adîl olmaz en ednâ bendesine Hâtem ü Dârâ
3. Müsellemdür aña şab' -ı selîmi ' adl-ı Fârûkı
Zamânında olan fetħi ne mümkün eylemek imlâ
4. Süleymân bâr ki bir pâdişâh-ı heft-i kişverdür
Ki lâyıkdur kühende olsa çârûbı per-i ' anğâ
5. Biniş taqrîbi ile seyr-i gül-geşt eyledikçe gâh
Sezâdur sâyebân-dâr olsa mihr-i asumân-pîrâ
6. Yine kısr-ı bâhariyye olunca lâne-i şevket
Hamel burcına güyâkim gelür hürşid-i tâb-efzâ
7. Ser-i düşmen gibi perrân olurdı dâ 'imâ şaydı
Tüfeng-i zer-nişânından çıkan bir dânededen ammâ
8. Tüfengin destine şâhîn-mişâl fâl eyleyüp aldı
Yine cevî-i hevâda gördi bir murğ-ı hevâ peymâ

9. Tabanca çaķdıđı sâ' at o Şeh-bâz-ı kerâmet-sâz
Yuvarlandı mişâl-i beftere Őaĥn-ı zemîne tâ
10. Selâmet yok ' adû-yı kîne-cüyâne zamânında
Yere girmek degül isterse kılsun gökleri me'vâ
11. KıuŐ olsa kırtuluŐ yokdur tüfeng-i bî-amânından
Uçan kıuŐa dağı ĥükmin revân eyler o bî-pervâ
12. Bu dîn düŐmânları hep kıuŐca cânın itsün istiĥlâŐ
' Adûya sen ne kıuŐ olduĥ dimekdür bu eşer zîrâ
13. HemîŐe Rüstemâne tîr-i kıahrı dîde-düz olsun
İde İsfendiyâr-ı düŐmenin Ĥaķķ vâlih ü Őeydâ
14. Biri birinden a' lâ iki târîh-i dil-ârâdur
Yazıldı yek kıalemdeĥ Őâĥibâ bu beyt-i müsteŐnâ
15. Yine birden urup Sultân Maĥmûd Őayr-ı eflâki
Şadâ-yı yek tüfengi ile uçurdu beĥzini a' dâ

- 13 -

Tārīḫ-i Diger

fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

1. Gül-bün-i gülzār-ı dāniş Ḥattī-i hoş-ṭab' kim
Hoş-nüvisān içre şebt-i ḥüküm-i erḳām eyledi
2. Ğayrılar çil sâle taḥşil itdigi resm-i ḥattı
Az zamānda ol idüp taḥşil-i itmām eyledi
3. Buldı çün iḳdām ile cümle ḥuṭṭ-ı dest-res
Ba' d-ez-in taḥşil-i ḥattı-ı rüya iḳdām eyledi
4. Viridi ruḥşat ḥattı-ı sebz-i müşg-bü-yı rüyına
Ka' be-i ruḥşarı ya' nî ' anberin-fām eyledi
5. Güş idince remz ile Şāḥib didi tārīḫini
Geçdi Şehbādan Ḥasan menzilgehin Şām eyldi

Muhammes

- 1 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

I.

1. Fikr it ol vaqt ki ruḥ bī-tef ü t̄āb olsa gerek
2. H̄āller zā'il olup naqş-ı ḥabāb olsa gerek
3. 'Araḡ-ı şerm ile r̄ū-beste niḡāb olsa gerek
4. 'Āḡıbet ḡaṭṭ meh-i ruḡsāra sehāb olsa gerek
5. Taḡt-ı gül pā-zede-i ḡayl-i ḡurāb olsa gerek

II.

1. Reng-i ḡasretle gül-i 'ārızuñ ey ḡonca şolup
2. Gülşen-i ḡüsn ü bahā bād-ı ḡazān ile tolup
3. Ka'be-i r̄üyuñı i' rāb-ı ḡaṭ-ālūde ḡılup
4. Bozılup ḡıble-i ḡüsnüñ şaff-ı 'işve taḡılup
5. Ṭāḡ-ı ebrū ise miḡrāb-ı ḡarāb olsa gerek

III.

1. Güle bir dem ki ruḡuñdan gide bu reng-i şarāb
2. Seni gördükde yüzün döndire bir bir aḡbāb
3. Z̄ulmet-i ḡaṭda ḡala mihr-i ruḡ-ı 'ālem-tāb
4. Reng-i ruḡsāruñ ola teb-zede-i nār-ı ḡicāb
5. Āb-ı tābuñ giderek mevc-i serāb olsa gerek

IV.

1. Böyledür qā' idesi bu felek-i nā-sāzuñ
2. Bir qarār üzre degül nağmesi her bir sāzuñ
3. Telh olur āhiri her kār meserret-sāzuñ
4. Bir humārı olur elbet bu şarāb-ı nāzuñ
5. Neş' e-i hüsñ ü bahā pā-be-rikāb olsa gerek

V.

1. Köhne taqvīme müşābih ola bu çin-i cebīn
2. Bu şeker-ħande ile qalmaya bu la' l-i şirīn
3. Gide güftār-ı lezizinden edā-yı rengin
4. Şerbet-i lā' lüñ olup telhī-i eyyāma qarīn
5. Şoñı bu neş' enüñ āhir şeker-āb olsa gerek

VI.

1. Hüsne mağrūr olup ey pādişeh-i bī-pervā
2. Görme üftāderüñ olmağı pā-māl-i revā
3. İtdigüñ zulmün olur cümle mecāzātı saña
4. Ehl-i 'aşka ne kadar eyler iseñ cevr ü cefā
5. Hep saña bā' is-i şad-şerm ü hicāb olsa gerek

VII.

1. Bu midur lāzıme-i hüsñ-i letāfet ey māh
2. Şāhibüñ eylesin ömrini ħasretle tebāh
3. Öyle şanma eşer itmez saña bu nāvek-i āh
4. 'Aşka eyledigüñ cevr ü cefālar bi 'llah
5. Saña bir bir şarılur rüz-ı ħesāb olsa gerek

GAZELLER

İbtidā-ı Gazelliyāt Der Hārfu'l-Elif

- 1 -

Mefā' ilün - fe' ilātün - mefā' ilün - fe' ilün

1. O teşneyüm yeme baqsam serāb olur peydā
Bu baht ile ele mey alsam āb olur peydā
2. Bu kim sitāre ile düzd-i tīre-cūy olsam
Şeb-i mahāk ise de mäh-tāb olur peydā
3. Hādeng-i gamze-i dil-ber-mişāl çeşm-i laṭif
Hişār-ı āhına doğrulsā bāb olur peydā
4. Tebessümünle beni güldür öldür ağıyarı
Bu az 'amelde saña çok şevāb olur peydā
5. Takātur itdi ruḥ-ı yārdan 'arāk Şāhib
Şu berg-i gül gibi k'andan gül-āb olur peydā

---

1. AE. 11b, Ü1. 2b, Ü2. 5a
2a.cūy: cū Ü1
2b.mäh-tāb: āfitāb Ü1
3a. çeşm : cism Ü2
3b. doğrulsā: doğursa Ü2
4a.tebessümünle: niğāhuñla Ü2

- 2 -

Mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Göñül süflilere meyl eyleyüp aqdıqca ābāsā
Beni ser-geşte kıldı çarlı-ı gerdün āsiyābāsā
2. Şifā-yı şadı buldum müşkülātum cümle feth oldu
Alınca koynıma ol nüşha-i hüsni kitābāsā
3. Zuhūr itdikde hatt-ı la' li yārüñ hep pesend itdi
Şaf-ı nazm-ı melāhat içre beyt-i intihābāsā
4. Nişān-ı sinede oldu nişānda tır-i müjgānuñ
İşābet menzilin buldı du' ā-yı müstecābāsā
5. Döner şol hātem-i zerrine kim elmās ola faşşı
Başarsa çeşmüme ol şeh-süvārüm pā-rikābāsā
6. Dilüñde ' üdāsā hişşesi yanmaq yakılmaqdur
Sirişküm bezm-i dil-dāre nişār ise gül-ābāsā
7. O şūh-ı gurre mest-i hod-pesendüñ vaşlına Şāhib
Bulunmaz vāsıta hiç hālyādan soñra hābāsā

---

2. AE 12a, Ü12b, Ü24b

1a.süflilere: her sifleye Ü2

1b.kıldı: itdi Ü2

2a.sadı: sadr Ü1; müşkülātum cümle feth oldu: müşkülāt u res-i vuşlatdan Ü2

4a.tır-i müjgānuñ: nāvek-i gamze Ü2

6a.hişşesi: hidmeti Ü2

6.: -Ü1

7a.vaşlına: vaşla AE

- 3 -

Mefā' ilün - mefā' āilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Miyān-ı rind ü zāhidde nedür tā bu kadar da' vā
Bilinmez haqq u bātil tā-be-key böyle gider da' vā
2. Giderler kār-ı gūn-a-gūna Zeyd ü ' Amr redd olmaz
Vekāletle ' acebdür anlara maḥşuş her da' vā
3. Nişān-ı tīr-i müjgānı olaldan sīnem ol şūḥūñ
Nişānlum deyū ebkār-ı dil ü cānı ider da' vā
4. Senūñdür şimdi istihkākda da' vā-yı hüsn ey meh
Gelür elbette ḥattuñ baña da bir gün düşer da' vā
5. Nişār-ı ḥāk-pāy-ı yār için müjgānlarum Şāhib
İderler birbirinden eşk yerine güher da' vā

---

3. AE12a, Ü13a, Ü24b

3a. ' Amr: ' Amr u Ü1

3b. dil ü cānı: dil-i zārı Ü2

4a. istihkākda: istihkāk ile Ü2

- 4 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Eyledi sīnemi bir serv-ķad-i müsteşnā
Şevķ-i āgūşı ile aķ mişāl-i illā
2. Ğarķ ider 'ālemi seyl-āb-ı sirişķüm ey meh
Olmaz ise şıla-i vaşlına mevşül bu mā
3. ura-i ħam-be-ħamı gerden-i sīmīnide
Şadr-ı fermān-ı melāhatde çekilmiş uğrā
4. 'Āşık-ı zāra aşığdan yuķaru vaż' ı rakīb
Bed-nümādur ķatı mānende-i ħaṭṭ-ı tersā
5. Süllem-i seng-i muşallāya raķībi ıķarup
'İzz ü ikrām iderek ķoltuğuna girdi vebā
6. Sīneñi görmek olur mı disem ol sīmīn-ber
Gösterüp āk-ı giribānın ider şüret-i lā
7. Eyler ebrūña cebīn üzre taşaddur urrañ
Gelür aħırde geer şadra mişāl-i uğrā

---

4. AE. 12b, Ü1. 3a, Ü2. 5a

2a: 'Ālemi ğarķa virir neyl-i Fūrāt-ı eşķüm Ü2

2b. vaşlına: vaşlına Ü1

3.: -AE, -Ü1

6.: Ü1'de 7. beyitler yer değiştirmiş

8. Rā-yı ebrūsı ile Şāhib o ħüsn-ārānuñ
Merdüm-i çeşmine dirlerse sezā nīkū-rā

7a. eyler: ider Ü2
7b. āhirde: āhir AE
8a. rā-yı: re'y-i AE

- 5 -

Mef' ülü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Ğamzeñ şununca nice seni cāna ibtidā
Cāna yapışdı hañçer-i müjgāna ibtidā
2. Zülfüñ taḳaddüm itse n'ola haṭṭ-ı fitnede
Tuğrā olur suṭūrda fermāna ibtidā
3. 'İzzetle oldı şadr-nişin-i bütān o şūḥ
'İzzetlüdür çü nāmede 'unvāna ibtidā
4. Evvel dehān-ı pür-nemekin öpdüm ol mehüñ
Çün resmdür nemekle olur ḥ~āna ibtida
5. Haṭṭından evvel oldı haṭ-ı la' l-i ser-zede
Güyā yazıldı besmele Ḳur' āna ibtidā
6. Aç tügmesin niyāz eyle öp soñra sīnesin⁴
İzn al buluş duhülde derbāna ibtidā

---

5. AE 12b, Ü24b, Ü13a

1b. cāna: ey şeh Ü2,

2b. tuğra olur suṭūrda fermāna: 'izzetlüdür çü nāmede 'unvāna Ü2

3a: Ü1'de 4a ile yer deġiştirmiş.

3b: Ü2'de 4b ile yer deġiştirmiş.

4a: Ü2'de 5 a ile yer deġiştirmiş.

4b: Ü2'de 5b ile yer deġiştirmiş.

5a: Ü2'de 6b ile yer deġiştirmiş.

5b: Ü2'de 6b ile yer deġiştirmiş.

6a: Ü2'de 7a ile yer deġiştirmiş.

6b: Ü2'de 7b ile yer deġiştirmiş.

7. Şāhib şümāra başladı ‘āşıkların o şūh
Ben zāri çekdi sübḥa-i şad-dāne ibtidā

Harfî 't-Tâ

- 6 -

mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Müjeñ tîrine dut ey qaşı yâ sînem nişân at tut
Münâsib birbirine haq bu kim tîr ü kemân at dut
2. Atup esbâb-ı 'aql ey dil tarîk-i 'aşk dutdûña çün
Zihî devlet-i külâhuñ tâ-be-farq-ı âsumân at dut
3. Atup pâbûs-ı yâre kur' a-i ümmîdi dut niyyet
Görünse reml-i bahtında ferağ durma hemân at dut
4. Sürüp meydân at mat eyle ehl-i bezmi pendüm dut
Biraz şatranc-ı istignâda ey şâh-ı cihân at dut
5. Hum-ı meyden götür ser-puş at dut gerden-i cāmı
Gel ey Şâhib-i pür-gam şaḥne-i gam bir zamân at dut

6. AE. 14a, Ü1. 3b, Ü2. 6a

1a.dut: it Ü2; nişân: kemân Ü1

2a.'aşk: 'aşkı Ü2; çün: hûn AE

3a. kur' a-i : kur' a AE; ümmîdi dut: ümmîd: düp Ü2

3b.görünse: gelürse Ü2

4a.pendüm dut: dut pendüm Ü2

4b.şatranc: şaḥr Ü1

5a. götür: getir Ü1

Harfî's-Şâ

- 7 -

fâ' ilâtün - fâ' ilâtün - fâ' ilâtün - fâ' ilün

1. İtmesün çarh-ı sitemgerle dil-i dîvâne baḥş
Āsiyâb ile nice kâbildür itmek dâne baḥş
2. Harf-i ta' n-ı zâhide olmaz sükütâsâ cevâf
Eylemek şâyân degül nâ-dân ile ferzâne baḥş
3. Yokdur anuñ gibi hiç def' -i riyâya bir sebep
Sübha-ı zühhâd ile itse n'ola peymâne baḥş
4. Hep bilürler biri ca' lî biri taḥkîk itdügün
Girye-i zâhidle itsün girye-i mestâne baḥş
5. Araya dildür tavassuḥ eyleyen işlâh için
Biri birine girüp indikçe zülfü şâne baḥş
6. Cümle 'aciz u meskenetdür güft-güy-ı fenn-i 'aşk
'İlm-i fâlâsâ olunmaz anda ne da'vâ ne baḥş
7. Var mıdur perde-birün olmaḡdan özge ḥâşılı
Şâhibâ eylese ger fânüs ile pervâne baḥş

---

7. AE. 14a, Ü13b, Ü26a

3a. yokdur: olmaz Ü1

4a. itdügün: olduġun Ü2

4b. girye-i: girye Ü2

5b. zülf ü: zülf-i AE

6a. güft-güy-ı fenn-i 'aşk: fenn-i güft-güy-ı 'aşk Ü2

6b. fâlâsâ: kâlâsâ Ü2

Harfî'l-Cim

- 8 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. 'Azîz olmak dilersen dehre Yüsufveş vaţandan geç
Niğînveş ister iseñ nām-dār olmağ Yemenden geç
2. Teşekkî itme ey cān nāvek-i dil-düz-ı çeşminden
Getürme mā-mezāyı yāduña hergiz geçenden geç
3. N'ola serden geçerse pîrehen ser de geçer andan
Geçenden geç dimişler sen de serden pîrehenden geç
4. Yine hem çend nedür āteşüñ mānend-i 'ūd ey cān
Seni oldur yağan hep micmer-i bî-cirm-i tenden geç
5. Kōmaz ger pāse gerçi intikām-ı rişteyi sūzen
Sen olma intikām üzre bu da' vā-yı kühenden geç
6. Yağar bir gün seni bu cism-i külhan tāb-ı sūzānum
Sağın ey tîr-i ğam çok da toğunma baña benden geç
7. Gülü-yı āsiyā-yı dilde ey endîşe-i Şāhib
Daķık ol soñra gel pervizen-i teng-i dehenden geç

- 9 -

fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

1. Geh hazîn dil gâh hurrem geh hazîz (u) gâh evc
Böyledür ahvâl-i şeb-nem geh hazîz (u) gâh evc
2. Bir karar üzre degüldür kâr-ı mûsikâr-ı dehr
Gâh zîr(ü) gâh olur yemm geh hazîz (ü)gâh evc
3. Bundan anla her maqâmın bir maqâli olduğun
Oldı çün imzâ-yı hâtem geh hazîz (u) gâh evc
4. Eyledi her harfi bir yüzden tesellî kilik-i şun'
Noқта geh biş oldı geh kem geh hazîz (u) kâh evc
5. 'İzz ü devlet her zamân tahvîlden hâli degül
Cây-ı dil ü câh her dem geh hazîz (u) gâh evc
6. Olduğičün şahn-ı dünyâ geh nişib (ü) geh firâz
Oldı hâl-i mihr 'âlem geh hazîz (u) gâh evc
7. Tahm-ı Şâhib geh olur üftâde gâhî ser-bülend
Böyledür.....mübhem geh hazîz (u) gâh evc

9. Ü2. 6b

6a.: vezin bozuk

7b.....: okunamadı

Harfî 'î-Ĥâ'

-10 -

Mef' ülü - mefâ' ilü - mefâ' ilü - fe' ülün

1. Olmağla qarîn niyyet-i şıdka sefer-i subh
Peyveste olur leşker-i Şāma zafer-i subh
2. Şeb- bŷy-ı nŷcŷma komadı rağbet-i ĥātır
Açıldığı dem verd-i sefid-i seher-i subh
3. Seccāde-i şıdķ ŷzre ider 'ābid-i mihri
İşrāk namāzına muvaffak eşer-i subh
4. Encŷm kadar olursa da 'add-i siyeh-i şām
Olmaz gözine hŷsrev-i 'āli-nazar subh
5. Āşār-ı şabāhat gibidŷr ĥaṭ ile ruḥda
Beyninde şeb ŷ rŷzũ olan zīb ŷ fer-i subh
6. Gŷrdŷk reh-i ŷmmīdi çıķup zŷlmet-i şebden
Hurşid ile olduķda fŷrŷzān-ı fer-i subh

10.AE. 14b, Ū1.4a, Ū2.6b

3a. seccāde-i :seccāde Ū2; 'ābid-i : zāhid-i Ū2

3b.işrāk namāzına muvaffak: işrāka qarîn neş'e-i feyz-i Ū2

3.: Ū2'de 5. beyitle yer deęiştirmiş

4a 'add-i : şumār-ı AE, Ū1

4.:Ū2'de 3. beyitle yer deęiştirmiş

6a.ŷmmīdi: ŷmmīd Ū1; şebden: ģamdan AE, Ū1

6.Ū2'de 4. beyitle yer deęiştirmiş

7. Şāhib ruḥ-ı yāre baḳup it dīdeñi tenvīr
Ḥurşīd iledür çünki qarīr-i başar-ı subḷ

Harfî'r-Râ

- 11 -

Mefâ' ilün - fe' ilâtün - mefâ' ilün - fe' ilün

1. Felekde şabr ile her ' ukdeler güşâde olur
Hum içre hüşe-i engür kıalsa bâde olur
2. İder melâhat-i ruhsâr-ı yâri hâl-i efzün
' Adû müsâ' ade-i zafer ile ziyâde olur
3. Görüp ' alâka-i hürşîdi hâl-i şeb-nemle
Anuñçün ol güli her kim görür fütâde olur
4. Gelür o şūh da bir gün başâr deyü kâdemîn
Gözüm güzergeh-i her hâşş u ' âma câdde olur
5. Mülâyemet ider olsa n'ola uçar ebrû
Mürür-ı sâl ile âhîr kemân-kepâde olur
6. Resîde oldı o serv olsa bûse-dâde n'ola
Kemâlini bulıcağ nahl-i mîve-dâde olur
7. O şūhūñ ismine ta' zîmdür ' arz Şâhib
Kalem ki pây-ı hurûfa cebîn- nihâde olur

---

11. AE15a, Ü14a, Ü28b
1a. hüşe-i: hüşe Ü2,
6a. olsa bûse-dâde: bûse-dâde olsa Ü1

- 12 -

Mef'ülü - fâ'ilâtü - mefâ'ilü - fa'ilün

1. Şol kagül-i siyāhuña gerden fütādedür
Raḥş-i Güzîn ḥüsn ü bahāya kıladedür
2. Dil mübtelā-yı bāde-i nāb oldığı bu sāl
Beñzer şu hefte ḥarfine kim ḥarf-i bādadur
3. Zāhid libās-ı zühd ile kim şāl-püşdur
Sih-i firencdür ki derün-ı aşādadur
4. Tuğrā imām-ı cāmî' emr ü berāt olup
Şaff-ı suṭur-ı cümle aña iktidārdadur
5. Biñ zaḥm açarsa da dile Şāhib ḥadeng-i yār
Cism-i nizār-ı ḥükm-i każāya rızādadur

12.AE15b, Ü14b, Ü29a
3b.firenc: fireng Ü1
5a. dile: -Ü1

- 13 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Dil-i ' aşıkda kim her çend ümmîd-i vefâ artar
Güzellerden o deñlü şive-i cevri ü cefâ artar
2. Cefâ itdikce ol şeh baña artar sinede şevküm
Ne mümkün şâh-ı ' âdil olsa ehlinde şafâ artar
3. Dü-bâlâ oldı hüsniñ rüyuña geldikde hañ zîrâ
Ziyâd olsa fitil-i şem' elbette ziyâ artar
4. Olur şevküm füzün aldıkca şeftâlü ' izârından
Bu bir hân-ı şafâdur kim yedikce iştihä artar
5. Hañ devrinde ger seyl-i sirişküm n'ola artarsa
Bahâr irdikde ' âdetdür ki şular dâ'imâ artar
6. Füzün oldukça hüsniñ dem-be-dem artar ğam-ı ' aşkum
Kimüñ kim malı artar böyledür renc ü ' anâ artar
7. Olur ' aşkum füzün ol maâhdan mehcür oldukça
Ki devr oldukça mihrüñ nürü mâhuñ Şâhibâ artar

13. AE. 15b, Ü1. 4b, Ü2. 7b

2b. mümkün:mülkün Ü2, şâh-ı: şâh Ü2; ehlinde: ehlinde Ü1

3b. ziyâd: ziyâde AE

5b. şular: mâlar Ü1

- 14 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Vaşf-ı haṭṭuñ yazan ehl-i raqam olmaz da n'olur
Naqş iden ḥüsnüñi nāzik-qaletn olmaz da n'olur
2. Būs-ı la' l-i lebüne tālib olan bī-çāre
Sālik-i rāh-ı diyār-ı 'adem olmaz da n'olur
3. Başma zinhār şaḡın dā'ire-i devlete pā
Dā'ire-i ele-ḥür(?)dest-i ḡam olmaz da n'olur
4. Āmed ü ref-t-i merāma olanuñ şād u ḥazān
Cezer ü medd gibi ḡamı biş ü kem olmaz da n'olur
5. Dāḡ-ı 'aşḡ itdi velī rāyic-i bāzār-ı kemāl
Sikke tervic-fezā-yı derem olmaz da n'olur
6. Kesdi ḡam bābını dilden geleli ḡamze-i yār
Öyle şemşir-i güzān hoş-ka-dem olmaz da n'olur
7. Pey-rev-i dādī-i Nābi Raḡimi olanuñ
Şāḡibā böyle sözi muntaḡam olmaz da n'olur

---

14. AE 15b, Ü14b, Ü211b

1a. raqam: qaletn Ü2

3b. dā'ire-i : dā'ire Ü1

4a. merāma olanuñ: merāma olan Ü1

7b. Şāḡibā: Şāḡib AE

- 15 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Münşî-i 'aşk ki sultānumı ser-nāme yazar
Bende-i maḥlaşı imzā gibi encāma yazar
2. Naqş-ı yarı yazıcağ ğāzeger-i endişe
Eyleyüp vesme süveydāyı aña şāma yazar
3. Oldı timar kurā-yı varağ ābād bize
Hāliyā kaydımızuñ baş kalemi hāme yazar
4. Qaddine mısra' -ı ber-ceste dimek enseb iken
Sehv idüp kimi elif kimi sehî-ķāme yazar
5. Kahramān-nāme-i çeşmin oķı bir kez yārũñ
Heft-hāne bedel anda nice hengāme yazar
6. Başka bir bü'l-'aceb efsānedür efsāne-i 'aşk
Ne tevārih-i selef anı ne şeh-nāme yazar
7. Şāhibā dāḥil-i germ-ābe-i 'aşk olmağla
Şüret-i Kaysı yazan 'ārî vü bî-cāme yazar

---

15. AE 15b, Ü1. 4b, Ü2. 9b
 1a. münşî-i 'aşk: münşî ḥüsn Ü2
 1b. bende-i : bende vü Ü2
 2a. naqş-ı : rüy-ı Ü2; yarı: ḥüsnũñ Ü1
 2. : Ü2'de 5. beyitle yer deĝiştirmiş.
 3.: Ü2'de 2. beyitle yer deĝiştirmiş.
 4.-Ü2 4.: - Ü2
 5a. çeşmin: çeşmũñ Ü1
 5.: Ü2'de 4.beyitle yer deĝiştirmiş.
 6.: -AE; Ü2'de 3. beyitle yer deĝiştirmiş

- 16 -

Mef' ülü - fā' ilātü - mefā' ilü - fā' ilün

1. Şol hattı ki nā-müsā' id-i hüküm-i vişāldür
Bir nüshadur ki pür-ğalat u bī-me' āldür
2. Hattı güş-māl iderse nağam rüy-ı dil-beri
Hüsn-i şadā-yı sāza sebeb güş-māldur
3. Hattı çıkdı zülfden bedel āşüb u fitneye
Mağsūdı bī-ğalat bedel-i iştimāldür
4. Bir dil ki ola nağş-ı hatt-ı yārdan beri
Güyā ki bī-şükūfa tehī bir sifāldür
5. Hattıñ dayanma devlet-i pā-der-rikābına
Hürşid-i vaqt-ı 'asr serī' ü'z-zevāldür
6. Başdı rikāb-ı hatt-ı kadem şeh-süvār-ı hüsn
Beñzer ki kaşdı mülk-i dili pāy-māldur
7. Şāhib kitāb-ı sīne-i dil-dārı açmadan
Kaşdum şifā-yı şadruma bir hasb-i hāldur

---

16. AE16a, Ü15a, Ü210b

1b. galat u : galat-ı Ü2

2a. nağam: ne ğam AE

3.: -Ü1

- 17 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Rind-i peymāne-keşe derd ile şahbā birdür
‘ Ārif-i ser olana lafz ile ma‘ nā birdür
2. Rütbe-i ‘ aşkda şāh ile gedā fark olmaz
Cümleye mertebe-i seng-i muşallā birdür
3. Vaşlı da firqati de āteş-i ‘ aşkuñ muḥrik
Teb-zede olana germā ile sermā birdür
4. Müteferriḳse de fevvāre-i ḥūn-ı her dāğ
Cümlenüñ menba‘ ı dildür ser ü pā birdür
5. Cismümi āteş-i dildür hep iden ḥākister
Ḥāl-i rūḥ ile te ‘ eşşürde çün ‘ azā birdür
6. Vaşf-ı la‘ lüñ yazanuñ ḥāmesi nişger olur
Bunda ḥāşşıyyet-i ismiyle müsem mā birdür
7. Kimi ḥançer didi ebrūsına yārüñ kimi tığ
İsm ma‘ dūd velī beyt-i mu‘ ammā birdür

---

17. AE16a, Ü15a, Ü210b

4a. ḥūn: ḥūnı Ü1

4b. ser-i deryā: ser ü pā AE

5a. dildür: derdüdür AE

7a. ebrūsına: ebrūlarına Ü1

7. : Ü2’de sayfa kenarında

8. 'Āşıkā olmağ ile māye-i sevdā kākül birdür
Anuñ için 'aded-i kākül ü sevdā birdür
9. Şuretā olduğı miħnetle muħabbet maħlüt
Şāhibā añlama bī-ħude ki imlā birdür

- 18 -

Mef' ulü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Her şühâ mihrbân ki dirüz bî-vefâ çıkar
Mağz-ı şavâb didigümüz hep hâfâ çıkar
2. Ruhsâr-ı yâre dîde-güşâ-yı niyâz olup
Her tohm-ı eşk kim şaçaruz lubyâ çıkar
3. Olmaz şikeste-hatırımuz senden ey perî
Kesr itseñ üstühânımızı mümyâ çıkar
4. Zerdî-i za' f-ı hicrûñ ile baħr-ı dîdeden
Ey yâr şimdi dürr yerine güher çıkar
5. Sevdâ-yı kâkülüñle resen-bâz-ı âh-ı dil
Peyveste kulle-i felege beste-pâ çıkar
6. Ol çeşm-i sürme-dâra olaldan ta' alluğum
Dilden dehâna nâlelerüm bî-şadâ çıkar
7. Te 'şîr-i yümn-i mağdem-i yâr ile hânemüz
Tâ-ħaşr kâviş olsa hemân tütüyâ çıkar

---

18. AE 17a, Ü14b, Ü29b

2a. ruhsâr-ı yâre: pâ-yı nükkâra Ü1

2b. lubyâ: bu riyâ Ü1

3.: Ü2'de 4. beyitle yer değiştirmiş.

4a. hicrûñ: 'aşkuñ Ü2

- 19 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' i' lātün - fe' ilün

1. Ğonca-i āl-i ruḥuñ kim açılır ḥarem olur
Gül-i ḥurşid ḥicābından erir şeb-nem olur
2. Hāleveş görmedigüm dem o mehi ' aynî ile
Gözlerüm ḥalka-i der dā' ire-i mātem olur
3. O bütüñ Ka' beye teşbîh olunursa rüyü
Reşḥ-i la' l ile zeneḥdānı çeh-i zemzem olur
4. Ḥun-ı şad-pāre-i dil naḳd-i sirişk ile dü-çeşm
Beñzer ol kīse-i a' yāna ki pür-dirhem olur
5. Ḳahramān-ı niğehüñ ḥatıra itdikçe ḥutūr
Ḥaste-dil şevḳuñ ile Zāl ise de Rüstem olur
6. Nām-dār-ı reh-i şahrā-yı muḥabbet olalı
Başdıgüm ḥākde naḳş-ı ḳademüm ḥātem olur
7. Başlarsam nāṭıḳa-pīrā-yı la' lüñ vaşfa
Feyz-i ilhāñ ile Şāḥib gibi dil mülhem olur

---

19. AE. 17a, Ü1. 5b, Ü2. 9a

1a. açılır: açılıp Ü2

1b. ḥurşid: -AE; gül-i ḥurşid ḥicābından: farḥ-ı ḥacette gül-i āl Ü1

2b. halka-i: halka Ü1; dāire-i: dāire: Ü2

3a. rüyü: küyü Ü2

4a. ḥün-ı: ḥünü Ü1

4a. dü: -Ü1

- 20 -

fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

1. Tahte-püş-ı sinemüñ müjgānuñ ey meh mihidür
Ya kebāb-ı nār-ı ğamdur dil anuñ ol sīhidür
2. İtnege tekmīl-i nakz-ı kīmyā-yı 'aşk-ı yār
Rūh-ı zībāk pūte-i dil hāk-i cesed-i zırnıhidür
3. Ser-be-gerdün bī-ħazān bir servdür kim naḥl-i āh
Dil zemīni eşk cūyı şerħalarsa bīhidür
4. Tiğ-i ebrūsın gören itmez mi mehden çat' -ı mihr
Çeşmi zīra āsumān-ı tal' atüñ Mirrihidür
5. Şāhibā ol şūhuñ itmām-ı kitāb-ı ħaseniñ
Ḥaṭṭ-ı pūşt-i la' li gūyā mısra' -ı tārīhidür

---

20. AE. 17b, Ü2. 8b

2b. pūte-i: pūte Ü2

3b. dil zemīn: eşk cūyı: eşk cūyı dil zemīni Ü2

- 21 -

Mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Felek tā kim kemānın kaçd-ı āzār ile kurmuşdur
Dutup dil sīnesin tīr-i kaçaya karşı durmuşdur
2. O şühūñ arzū-yı būs-ı la' li āteş-i 'aşkı
Süveydā-yı dili kahve gibi yakmış kavurmuşdur
3. Şikār itmek ümmīdiyle ol āhū-yı dil-ārāyı
Raķīb-i seg kemīn-i hīlede çokdan oturmuşdur
4. Bu nahlistānda nice ser-keşūñ āhir çınārārsā
Dutuşmuş şarşar-ı gam pençersin zūr ile burmuşdur
5. O Yūsuf - tal' at-ı sīmin-teni āgūş için Şāhīb
Vücūdın keffe-i mīzān taşdan taşu urmuşdur

21.AE17b, Ü15b, Ü28b

1b. kaçāya: kaçā AE

2a. şevkı: 'aşkı Ü1

4b. gam: -AE; zūr ile burmuşdur: burmuş çevirmiştir Ü1

5a. tal' at-ı : tal' at u Ü1

- 22 -

fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

1. Sīnesin kim nāz ile açup o dil-ber gösterir
Şan şikāf-ı ebrde hürşid-i enver gösterir
2. Gerden-i billürü şöyle şāfdur kim içse mey
Āb-ı huşk içre nümāyān āteş ter gösterir
3. Oldı haţtla müstevî rüz-ı vişāl şām-bā-seher
Çün şeb ü rüzı bahār elbet ber-ā-ber gösterir
4. Sīneme geldikde mihmān-ı hadeng-i ğamzesi
Cān çıkar ta' zīm ü istikbāline yer gösterir
5. Nūr-ı feyz-i şevkle dilde hayāl-i rüy-ı yār
Hāle-i āġuş-ı mehde mihr ü hāver gösterir
6. Her kaçan olsa tebessümle o meh-i dendān-nümā
Hoġka-i yāķūt içinde dürr ü gevher gösterir
7. 'Azm-i çin itmek diler Şāhib meger kim ey perī
Anuñ için zülfüñi şı' rinde ekşer gösterir

---

22. AE 17b, Ü15b, Ü28a

1a. kim: -AE

3a. vişāl şām-bā-seher: vişāl u şām-ı hicr Ü1; bā-seher: seher AE

3b. şeb ü: şeb-i AE

4b. çıkar: çıkup Ü2

5b. mihr ü : mihr-i Ü1, Ü2

- 23 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Beyt-i hüsniñ iki ebrũna iki mısra' idur
Nazm-ı pākize-i divān-ı ruhuñ maṭla' idur
2. Heft-beyt-i ğazel-i 'işvedür ol mehr-rũ kim
Ḥaṭṭ-ı püşt-i leb-i şirini anuñ maḳṭa' idur
3. İtmese şāne tavassuṭṭ biri birine girer
Dillerũn kim girih-i zũlf-i siyeh mecma' idur
4. Perde-keş olmayıcaḳ ebr baḳılmaz mihre
Bî-nikāb olmaḳ o hürşid-i ruhuñ bürḳa' idur
5. Cānı cānāna virüp çıḳmaḳ aradan Şāhib
Kār-ı 'aşkuñ hele 'uşşāḳa ḳatı enfa' idur

- 24 -

mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Eşer sūz-ı dil-i 'uşşāqdan ma'şūka 'ā'iddür
Sirāc ile anuñ çün olsa 'add pervāne vāhiddür
2. Müsāvidür meges mīzān-ı 'adl-i Ḥaqqda fil ile
Müsāvāt olduğın mīzānda Ḥaqq kavli mümeiddür
3. Bedüh ismi dü-ḥabb ise hesāben lafzen u ma'nen
Vedūd-ı ismi de anunla müsāvidür müveddiddür
4. Kemend-i mūy-ı zūlf-i yārdur bend-i dil-i 'āşık
Anuñçün kayd-ı kākülden rehā sevdā-yı fāsiddür
5. Görülmez ḥāb-ı rāḥat-ı dīde-i pūr-nemde çok demdür
Olup yeksān şabāḥ ile mesā da'vāma şāhiddür
6. Ḥesāb itdikce dāğ-ı sīne-i mecrūḥ-ı sehv itdüm
Şayılsa derd-i hicr-i yār ne nāqış ne zā'iddür

24. AE18a, Ü16a, Ü211b

2. : Ü1'de 3. beyitle yer değiştirmiş

2a. müsāvidür megesi : meges ednā degül Ü2

2b. mīzānda ḥaqq kavli : mīzān u ḥaqq bunı Ü1

3. : -Ü2, Ü1'de sayfa kenarındadır.

4. : Ü1'de 2. beyitle yerdeğiştirmiş, Ü2'de sayfa kenarında fazlalıktır.

4a. mūy: -AE; yārdur bend-i dil-i 'āşık: yāra kim bend ola şeydā dil Ü2

5a. dīde -i : dīde Ü2

5. : Ü2'de 3. beyitle yer değiştirmiş

5b. Şabāḥ ile mesā taşdik da'vāma dü şāhiddür

6a. sīne-i : sīne Ü2

6b. derd-i : derd ü Ü2, nāqış: nāqışdur Ü2

7. Devādur ıbb-ı rindide mey-i gül-gün ğam-ı ‘aşka
Bu ıulı tevbe itmege peşimānī mü ’ekkiddür
8. Nizā‘ vü şulı bir ‘add ile terk it cevr ü āzārı
Bu ‘ālem olduğı fānī bu ma‘nāya müsā‘iddür
9. Bu nev-vādide pey-rev olmadan Nābī-i üstāda
Emīn ol daılden Şāhib ta‘arruz ğayr-ı vāriddür

7a. mey-i gül-gün ğam-ı ‘aşka : ğama mey mevsim-i gülde Ü2
7b. itmege: itmekle Ü1, olmakla Ü2
7. : Ü’de 5. beyitle yer değiştirmiş
8.: Ü2’de 7. beyitle yer değiştirmiş.
9a. pey-rev olmadan Nābī-i üstāda: pey-revlikde Nābī-i hūner sence Ü2
9.: Ü2’de 8. beyitle yer değiştirmiş.

- 25 -

fâ' ilâtün - fâ' ilâtün - fâ' ilâtün - fâ' ilün

1. Қаşларуñ altında cānā çeşm-i cādūlar mıdur
Lāne-sāz-ı tāk-ı ' işve yā piristūlar mıdur
2. Hatt-ı nev-hizūñ midür ruhsāruñ üzre ser-zede
Ya açılmış gülşen-i hüsnünde şeb-būlar mıdur
3. Ham-be-ham kākül mi gird-i gerdenūñ üzre yāhūd
'Itr-ı senc-i çārsū-yı dil terāzūlar mıdur
4. Haller mi zīr-i hatt-ı müşg-i sebzūñde ' ayān
Yoħsa kim mecnuñ ile hem-bezm āhūlar mıdur
5. Böyle vaħşī eyleyen Şāhibden ey āfet seni
Muķtezā-yı baħt-ı bed ya ta' n-ı bed-gūlar mıdur

---

25. AE18a, Ü16a, Ü210b

3a. kākül mi: kākül midür Ü2, gird: -Ü2, üzre: üstünde Ü2

4a. müşg-i sebzūñde: misg-bizinde Ü2

4b. kim -Ü2

- 26 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Bağ-ı dehrüñ hatt-ı sebzüñ gibi reyhānı mı var
Yoksa hem-reng-i ruhuñ bir gül-i handānı mı var
2. Yār āgūşını luḫf itse de ben mecrūḫa
Cism-i zāruñ aña sarılmağa dermānı mı var
3. Seyl-i eşküm yine cūş itdi tenūr-ı dilden
Köhne dehrüñ 'acabā bir daḫı tūfānı mı var
4. İki şaff gibi dizilmiş hatt-ı rūy-ı cānān
Ḥüsrev ü ḫüsnüñ ayā yine dīvānı mı var
5. Çekemez mihr-i ruhuñ naqşını mehtāb-ı felek
Şan' at-ı 'aşqda bilmem hani noqsānı mı var
6. Eyledüñ gevher-i eşküñle cihānı memlū
Sende ey dīde anuñ bahri mi var kānı mı var
7. Nice 'arz eylesün aḫvālini Şāḫib yāre
Aña cānım dimege gör hele bir cānımı var

---

26. AE 18a, Ü16a, Ü212a
1a.dehrüñ: ḫüsnüñ Ü1, Ü2
3a. tenūr-ı : henüz AE
3. : Ü2'de 4. beyitle ile yer deḡiştirmiş
5.: -AE, -Ü1

- 27 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Seyr için ol mihri dünya biri birine girer
Saf-be-saf ehl-i temāşā biri birine girer
2. Biri bend itmegiçün haste-dili biri hılaş
Şāne vü zülf-i dil-ārā biri birine girer
3. Şevk-i āgüşün ile cevşenünün halkaları
Mevc-i deryā gibi cānā biri birine girer
4. Bend için 'āşıkını halka-i zencirāsā
Ham-be-ham-ı zülf-i muṭarrā biri birine girer
5. Māh-ı rümī ile tedāhülde şühür-ı 'Arabī
Harf-i müdgam gibi gūyā biri birine girer
6. İtse teşbik o meh engüş-i dü-desti gūyā
Raḥle-i muşhaf-ı vālā biri birine girer
7. Her biri Şāhib olup ma' nide lāzum mülzem
Āb u ṭolab ne ra' nā biri birine girer

---

27. AE18b, Ü16b, Ü211b

1a. mihri: mehi Ü2

3a. āgüşün: āgüş; cevşenünün halkaları: pırāheninün rişteleri Ü2

3b.cānā: cā Ü1

4a. 'āşıkını: 'āşıkı Ü2; halka-i: halka AE

6b. raḥle-i muşhaf: muşhaf-ı raḥle Ü2

7a. mülzem: melzüm Ü1

- 28 -

fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

1. Gitme ey ğam sineden ıab' -ı ğazınüm incinür
Firkatünle ğāıır-endüh kınüm incinür
2. Bir 'aceb ğayretde ğaldum kim gül-i ruğsārına
Baımasam gönlüm baıarsam nāzeninüm incinür
3. Pek ğelüp gitme ğarım-i gülistān-ı küyına
Ey řabā řāyed o naııı-i yāsemınüm incinür
4. Çok da ey ıurra ıolaşma cebhe-i dil-dārda
İrmesün miĦre kūsüf ol meh-cebinüm incinür
5. Tire-baııtum şöyle ey řāııı benı ğār itdigüm
Zıkr-i nāmumda gül-i naış-ı nigınüm incinür

---

28. AE.18b, Ü1. 6b, Ü2.12b
5a.tire-baııtum: baııt-ı tirem Ü2
5b.nāmumda: nāmumdan Ü1

- 29 -

Mef'ülü - fâ'ilâtü - mefâ'ilü - fâ'ilün

1. Sâķi yürüt ayağ-ı meyi hoş-reviş budur
Dut destimüz ki himmet-i hâtem-meniş budur
2. Āyîneveş bu şüret ile ey perī saña
'Aksüñde görse 'āşık olur gösteriş budur
3. Döndermedüm yoluñda seri seng-i ța' neden
Halkuñ baña hep eylediği serzeniş budur
4. Pîr-i mûgân ki meykedeye halkı cezb ider
Seyr eyle zâhid işte riyâsız güşiş budur
5. Düşdi humâr-ı ye's ile dut dest-i Şâhibi
Ey pîr-i meykedeye dem-i himmet yetiş budur

---

29. AE 19a, Ü16b, Ü27a

2a. āyîneveş bu şüret ile: 'aksüñde görse 'āşık olur Ü2

2b. 'aksüñde görse 'āşık olur: āyîneveş ile bu şüret ile Ü2

- 30 -

Mef' ülü - fā' ilātü - mefā' ilü - fā' ilün

1. Hāl-i ruḥuñ ki āteş-i ḥüsne şerāredür
Şems ile iḥtirāk-resīde sitāredür
2. Bihūde añlama maraž-ı irti' āşuımı
Bir tıfl-ı bî-ķarāre gönül gāhvāredür
3. Olmaz ḥalāş velvele-i iztırābdan
Sīnem bu zaḥma dūş olalı şan naķāredür
4. Dest-i sitemle çarḥ o ķadar şıķdı kim beni
Ḥum-ḥāne-i fenāda vücūdum ' usāredür
5. Açmam felekde kimseye rāz-ı derūnumı
İzhār-ı zaḥm-ı sīne idersem de yāredür
6. Pā-māl ider felek ne ķadar müstaķīm isen
Bu rāst sözde şāhid-i ' ālem mināredür
7. Şāḥib nühüfte oldığı dilde ḥayāl-i yār
Fānūs içinde şem' gibi āşikāredür

---

30. AE19a, Ü17a, Ü212b

1a. ruḥun ki: ruḥuñla AE

3b. şan: -AE

6b. rāst: doğrı Ü2

- 31 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Dil-i 'uşşâka zülf ü rüy-ı âteş-fâm hep birdür
Belî rindân-ı 'aşka küfr ile İslâm hep birdür
2. Ya hüsnüñ pāk imiş müdan yâhūd olmuş hatt-âverde
Ne mā' nî 'āşıkuñ yanında şubḥ u şāin hep birdür
3. Hemān keyfiyyet-i şahbā baña dūnbālevār olsun
Benüm yanumda ey sākî sifāl ü cām hep birdür
4. Ne hācet zülfüne ḥālūñ daḥı eyler dili naḥçîr
Hümā-yı 'aşka ister dāne ister dām hep birdür
5. Kaçılmaz luḥf u ḳahrından nigāh u ḡamzenūñ zîrā
Dil-i zāra nevāzişgārı dūšnām hep birdür
6. 'İtāb u iltifātından taḡayyür eyleme çarḥūñ
O bezmūñ zehr ü ḳandı eydil-i nā-kām hep birdür
7. Dimem ben Şāhibā ḳadr-i kemālüm añlāsun yārān
Benüm yanumda olmaḳ müştehir bî-nām hep birdür

31. AE19a, Ü17a.

5a. nigāh u : nigāh-ı Ü1

7b. müştehir: müştehir ü Ü1

- 32 -

Mef' ülü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Geçdi müjeñ derünuma tîr-i kaçâ kadar
Yokdur cihânda çâre kaçâyâ rızâ kadar
2. Amâc-ı cism ü câna geçen tîr-i ğamze ki
Olmaz tesellî-bahş mażâ-mâ-mażâ kadar
3. Çekdik o şühî sineye bezm-i hayâlde
Yokdur vişâle vâsıta hiç hüylâ kadar
4. Bî-rüy-ı yâr-ı merdümek-i çeşm-i girye-pâş
Gelmez gözime mâ-ħaşalı rübyâ kadar
5. Nisbetle küy-ı yâre bu nüh kubbe-i felek
'Uşşâka gelmez âbile' i zîr pâ kadar
6. Gitdi o şüh bilmedi 'arz-ı hulüşumı
Añlatmadık cihânda ne var müdde' â kadar
7. Bu cism ki mişâl düşüp kaldı ħâkde
Himmetde reng-i 'aşk degül keh-rübâ kadar

32. AE19b, Ü17a, Ü27a

2b. bahş: hiç Ü1

3b. hiç : nâ Ü2

4b. rübyâ: tütüyâ Ü1; lübyâ Ü2

6a. şüh: şühî AE

6b. cihânda: yanında Ü2

8. Sīmīn-berāta itmege şarf-ı reh-i vişāl
Ser-māye lāzım elde hemān kīmyā kadar
9. Şāhib ğubār-ı maqđemi ol kebg-i 'işvenüñ
Şad şevkle gözümde uçar tūtiyā kadar

- 33 -

Mef'ülü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Ma' düm yoğ cihānda aransa sađā ıadar
Nā-yāb var mı dünyāda ayā ' ađā ıadar
2. Ol deñlü mümteni' görünür kim vücūdda
Sīmürg ü kimyāda degüldür safā ıadar
3. Yoğdur baıılsa dergeh-i ' afv-ı kerimde
Mir' āt-ı rü-nümā-yı ' ināyet-i ıaıı ıadar
4. Felek veli telātum-ı emvāc-ı ıavfden
Teslimlik Őıyānet ider nā-ıudā ıadar
5. Őāıııb pür itme fikr-i ıayālāt ile dili
Olmaz mizāca yār beden-i imtilā ıadar

---

33. AE.19b, Ü1. 7b, Ü2. 7b
2b: simürg-i Kaf Şimdi degül Őađā ıadar Ü2
4b. teslimlik: teslimün AE
5a. fikr-i : sen de Ü2

- 34 -

Mef' ülü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Endişenüñ ki ħarf u raqam tercümānidur
Güyā devāt u ħāme dehān u zebānidur
2. Ħarf-i zebān ki māşıta-i ħoş-beyānidur
Kilk ü devāt-ı mīli ile sürme-dānidur
3. Qaşr-ı suṭūra çıkmak için şāhid-i raqam
Mıstar-keşide levḫa anuñ nerdbānidur
4. Çin-i devātdan raqam-ı müşg-bār ile
Ħāme memālik-i süḫānuñ kārbanıdur
5. Leyl ü nehāre döndi ħaṭ u kāğıd-ı sefid
Ma' nā vü lafz-ı nūr ile anuñ duḫānidur
6. Silk-i süḫanda lafz ile ma' nā-yı dil-nişin
Şāhib bakılsa nāṭıkanuñ cism ü cānidur

---

34. AE. 20a, Ü1.7b, Ü2. 7b

1a. ħarf: resm Ü2

2a. ħarf-i : harfi Ü1, ħarfün Ü2

4b. kārbanıdur: merzbānidur Ü2

- 35 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Ta' alluğ-ı hâl-i ruy-ı yâre feyz kevkebündendür
Temeyyül-i la' l-i şeker-pâre hüs-n-i meşrebündendür
2. Dururken zaḥm-ı sînem leb-güşâ-yı ḥarf-i nâz olmam
Baña izhâr u ihfâ-yı şikâyet hep lebündendür
3. Disem de neşter-i müjgânuña ḫanum ḫarâm olsun
Degüldür bilmedigümden jaj-ı ḫâlikdür tebündendür
4. Olan mahzar nigâh-ı luṭf-ı yâre bakmaz âfâka
Baña bî-maṭlab olmaḫ hep ḫuşûl-i maṭlabumdandır
5. Bu deñlü ârzü-yı şubḫ-ı ümmîd dilde ey Şâhib
Degüldür bî-şabırlıḫdan hep dirâzî-i şebündendür

---

35. AE. 20a, Ü1. 7b, Ü2.12a

2b. izhâr u ihfâ: ihfâ-yı vü izhâr Ü2

3a. ḫarâm: helâl Ü1

3. : Ü1'de sayfa kenarındadır.

3.: Ü2'de 4. beyitle yer deĝiştirmiş

3b. bilmedigümden jaj-ı ḫâlikdür: bilmemek hep jaj-ı ḫâlikler Ü1

4a. olan : düşen Ü2

4b. hep : -AE

5a. ümmîd : ümmîde AE

-36 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Şikâda rüylük ' alemde verd-i terde kalmışdur
Cihânda sâf-meşreblık hemân sâğarda kalmışdur
2. Maqâmın cünbüşin bilmek tecävüz itmek haddin
Bu bâzigâhda şatranc ile şişderde kalmışdur
3. Görür her dem felekden dürlü dürlü şüret-i hayret
Gönül âyinedür dükkânçe-i berberde kalmışdur
4. Ne mümkün puhtegân ide teşebbüh gerden ü hâle
Hemân bu hâmlık bir sîm ü bir ' anberde kalmışdur
5. Çıkar ol mâh elbet feth-i bâb eyler ümmîd ile
Mişâl-i halka-i çeşm intizârım derde kalmışdur
6. Zamân ile biri sehvâ leb-i dil-dâre beñzetmiş
Henüz ol lezzetüñ âsarıdur şekerde kalmışdur
7. Dil oldı zülfden âzâdelik kıyından âzâde
O sevdâdan eşer kalmışsa Şâhîb serde kalmışdur

---

36. AE20b, Ü18a, Ü213a

4. : Ü2'de 5. beyitle yer değiştirmiş.

- 37 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Sübhā-i pānşadını döndürüp elde bir bir
Bilmem kürbe-şıfat şūfi ne söyler mır mır
2. Nānı yok sürfe-i zikrūñ deyü mānend-i kilāb
Sufiyān biri biriyle çekişirler hır hır
3. Cezbe-i şeyh ile döndükce bütān ardından
Āsiyā-seng gibi şeyh de döner fır fır
4. Ten-i pālūdeveş-i dil-beri sūfi göricek
Cezbesi dutdı düşüp yüregi dıtrer dır dır
5. Gördiği demde ten-i penbe-nümünun Şāhib
Şūfliler çarha girüp döndi mişāl-i çır çır

---

37. AE. 20b, Ü1. 8a, Ü2. 11a

1a. pañşadını: pañşadı Ü1

2a. nānı yok sürfe-i zikrūñ : süfre-i zikrde nānı yok Ü2

3a. ardından: ardında Ü1

3b. döner : döndi Ü1

4a. dil-beri : dil-ber-i AE

4b. yüregi : şevkle Ü1

5b. şūfliler : şūfiler AE, Ü1

- 38 -

Mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Ne hoş birbirine şem' ile pervâne yakışmışlar
Çerāğ-ı 'aşkı gūyā kim bir āteşden yakışmışlar
2. Cemālūñ 'aksūñe 'aksūñ cemāl-i 'ālem-ārā ki
Olup ebniyede şad-şevkle hayrān yakışmışlar
3. Olup her halka-i zencir derd-i envāz-ı yek-diger
Cünūn engüşterin hep biri birinden takışmışlar
4. Göñül gülzāra seyl-i ğam dile cūlar çemenzāra
Bahāruñ neşesiyle cūşa gelmişler akışmışlar
5. Humuñ rindān u rindūn hum atup ser-pūşını Şāhib
Külāhuñ bāde-nūşān biri birinūñ kaçışmışlar

- 39 -

Mef'ülü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Feyz-i nesim-i luḡf-ı Ḥudā āşikār olur
Her dāğ-ı sīne bir gül-i āl-ı bahār olur
2. Qalmaz zemīn-i dilde ğubār-ı keder gider
Bir gūn seḡāb-ı feyz-i Ḥudā reḡḡa-dār olur
3. Künc-i belāda ser-be-ġirībān-ı ṡabr olan
Gerden-firāz-ı 'āḡifet-i ġirdġār olur
4. Bahtuñ ne deñlü olsa siyāh olma muḡḡarib
Āḡir sevād-ı bāṡıra-i 'itibār olur
5. ṡāḡib 'adūlaruñ daḡı bu rüzġārdan
Evrāq-ı 'ayneti bir gūn olur tārmār olur

- 40 -

fe' ilātün -fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Baht-ı yār olur ise bezmine yārüñ varılır
Ruḥṣat olursa niyāza o ŧehe yalvarılır
2. Koma ruḥsārda mūy-ı ḥaṭṭ-ı nā-ber-cāyı
Gülŧenüñ sebze-i bī-gāneleri ḳoparılır
3. Duhān-ı sūzuñ imāme-dehenüñ öpdükce
İdemez ḥazm çubuk derd-i ḥasedle yarılır
4. Bend olup kākül-i üftādesine ḥaste-göñül
O bahāneyle gehī gerden-i yāre ŧarılır
5. Pāy-ı yāre düşüp itsem n'ola ŧāḥib girye
Resmdür tāze nihālān-ı çemen ŧuvarılır

- 41 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' iün

1. Lebin öpdükce şeker-beste-i hoş-fem yarılr
Piste dursun bu gam-engiz işe adem yarılr
2. Lezzet-i sîb-i zenehdânını vaşf eyler isem
İdemez hażm-ı enāruñ kabı ol dem yarılr
3. Vaşf-ı hatt-ı ruḥ-ı dil-dāri disem tahrîr it
Korhusundan leb-i hāme olup ebkem yarılr
4. Deste-çüb olalı 'izārda tābi'-i tîre
Cinsinüñ naḳḳâkına ciger-gam yarılr
5. Başını korımaz seng-i kazādur Şāhib
Ki doḳunduḳca ser-i ḡoncaya şeb-nem yarılr

- 42 -

Fâ' ilâtün - fâ' ilâtün - fâ' ilâtün - fâ' ilün

1. Hüsn ile mäh-ı felek kim haylice kâbil geçer
Görse ruhsâruñ olur nokşânına kâ'il geçer
2. Gelse de hañ rüy-ı âlinden yine geçmez gönül
Olperî-rü ile şanmañ aramızdan kıl geçer
3. Dîde-düz-ı şâh-râh-ı vuşlatuñdur haste-dil
Sensiz ey cân künc-i ğamda her günim bir yıl geçer
4. İrmek ümmîdiyle fülk-i dil kenâr-ı vuşlata
Baħr-i ğamda bâr-ı ğasretle nice sâhil geçer
5. Şâhib olmazsa mezâyâ-yı muħabbetden naşîb
Nüşa-i 'aşk vâkıf-ı câh ile geçer

---

42. Ü1.5a, Ü2.9a
1a. kâbil: kâmil Ü2
1b.geçer: Ü1'de silik
2a. rüy-ı âlinden: 'ahdi rüyından Ü2
3a. vuşlatuñdur: vuşlatuñdan Ü2
5a. mezâyâ: Ü1'de silik
5b.vâkıf: Ü2'de silik
5b: vezin bozuk

- 43 -

Mef' ülü - mefâ' ilü - mefâ' ilü - fe' ülün

1. Şehd-i lebünün reşhâ-nümâsı reşhâtlar
Büy-ı haţuñuñ feyz-rübâsı nefehâtlar
2. Ebrü ile zülfe olalı naķşı nümü-dâr
Tuğrâ-yı ser üzre getirür saţr-ı berâtlar
3. Yârün femine eyledigin piste teşebbüh
Kestâne görür âteş-i endüh ile patlar
4. Şekker-i leb-i dil-dâra ezildikce bezmde
Hażm eyleyemez piste ğam-ı reşk ile çatlar
5. Şāhib yorilup koydı piyāde nice şāhı
Saţranc-ı reh-i ' aşķda āķir nice atlar

- 44 -

fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

1. Şeh-süvārum her kaçan kim tığ-i cevher bāğlanur
İrmek olmaz kişver-i vaşlına beller bağlanur
2. Haṭṭ-ı ruḥsārı degüldür haclegāh-ı nāzda
Nev-^ç arūs-ı ḥüsn-i cānān miski çenber bağlanur
3. Būse-çīn-i ruḥları olsam şarılsam boynına
Şanki bir rişteyle bir deste gül-i ter bağlanur
4. Pür idüp ağıyāre kuyında bizi rü eyledi
Ey dirīgā şimdi cāy-ı esbde ḥar bāğlanur
5. Var ise Şāhib saña göstermek ister sīnesin
Kim açar gāhi kuşağın kāh o dil-ber bağlanur

- 45 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Sipîhr-i vuşlatuñ kim sîne hürşid-i münîridür
O hürşidüñ şikâf-ı pîreheñ şubh-ı âhîridür
2. Giyüp 'iydiyye dil-berler kabâ-yı atlas-ı hâra
Kibâruñ hânesi güyâ maķâmât-ı harîridür
3. Letâfet-i kad u ķâmet-i hüsñ-şüret kemâlinde
O şahuñ kıt'a-i mecmû'a-i hüsni vezîridür
4. Olursa sâl-i 'aşkuñ süz-ı dil eyyâm-ı bâhuru
O sâlûñ âh-ı serdinde zamân-ı mihr yiridür
5. Bu seyl-i eşk ü âhum hep o meh ruhsâr-ı râci' dür
Dü-çeşm-i hâ-nümün-ı hün-feşân anuñ zamîridür
6. Qarâr-ı mezra' -ı dilden olur taḥsîl-i peyveste
Nuķûd-ı eşk-i çeşme naķş gelmez mâl-i mîridür
7. Cihânuñ bulmayan nân pâresinden mâye-i lezzet
Çü Şâhib bu tenürun ne ḥamîri ne faḫîridür

Harfî'z-Zâ'

- 46 -

Mefâ' ilün – mefâ' ilün – mefâ' ilün – mefâ' ilün

1. Leṭâfetde o şūḥ-i ' işve-cū kim ābdan ḳalmaz
Dil-i nālān u ser-geşte daḥı dolābdan ḳalmaz
2. Helāk-i ḥançer-i müjgānıyam ol şūḥ-ı bî-raḥmuñ
Ḥikāyem dāstān-ı Rüstem ü Sührābdan ḳalmaz
3. Gehî dil-ḥāhum üzre dönse de çarḥ-ı ' adū-süret
Derūna itmede irāş-ı ḡam-ı aḥbābdan ḳalmaz
4. Dil-i pür-sūzı saḳlar cism-i zārūm āḥ-ı serdümden
Ki ḥākister vücūd-ı āteşe sincābdan ḳalmaz
5. Faḳat çeşmüm degül ḥūn-ı dil-i şad-pāreme mücriḥ
Benüm her zaḥm-ı sīnem bir ḡüşāde bābdan ḳalmaz
6. Olup aḥter-şümār-ı şām-ı firḳat fikr-i hālūñle
Yed-i endişede levḥ-i dil uşṭurlābdan ḳalmaz
7. O şūhuñ eylesem taḥrīr-i vaşf-ı vaz' - hem-vārın
Varaḳ destümde Şāḥib nüşḥa-i ādābdan ḳalmaz

46. AE21a, Ü18b, Ü214b

1b. nālān u ser-geşte: ser-geşte vü nālān Ü2

2b. hikāyem: hikāyetüm AE; dāstān-ı : mācerā-yı Ü2

4a. serdümden : serdümdede Ü1

4.: Ü2'de 5. beyitle yer deḡiştirmiş

5a. mücriḥ: mecrā Ü1

- 47 -

Mef'ülü - fâ' ilâtü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Ol âfetün helâk-i hâṭ-ı dil-hırâşıyuz
Mînnet-keş-i telâfî-i rûz-ı tirâşıyuz
2. Şanmañ bizi ki meclis-i rindîde-pâşıyuz
Bezmün ayağı toprağıyuz gerçi başıyuz
3. Virir şifâ-yı şadr bize sâde hüsni-i medh
Müstagni-i nükât-ı hâṭṭ çün h'âşıyuz
4. 'Arz-ı niyâze her ne kadar söz hazırılasak
Yâri görünce yine esîr-i telâşıyuz
5. Geh telh-kâm-ı tünd-i hitâb-ı 'itâbıyuz
Geh hoş-mezâk-ı la' l-i leb-i nükte-pâşıyuz
6. Şâhib bu tâze vâdî-i ra' nâda nüzhetün
Meftün-ı tarh-ı nev-gazel-i hoş-kumâşıyuz

47. AE.21a, Ü1.8a

3a. hüsni-i medh: medh-i hüsni Ü1

4a. hazırılasak : hâṭırlık AE

- 48 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Dil -i bî-şür-ı 'aşk içre melâhatden eşer olmaz
Bağılsa âb-ı şîrîn mevki' i dürr ü güher olmaz
2. Sebükdür i' tibârı düş-ı merdân-ı şecâ' atde
Miyânında anuñ kim nîzeveş kat kat kemer olmaz
3. Menâşib ehlinüñ gün yok ki fikr-i naşb u ref' ile
Hürüfäsâ binâ-yı hâtırı zîr ü zeber olmaz
4. Degül şâm-ı talebde zulmet-i ğam def' ine kâdir
Şu kim râh-ı muhâbbet içre mânend-i fener olmaz
5. Nevâ-yı sükkerin ü bûs-ı la' l-i kand-rizüñle
'Acebdür ney elünde ey şeker-leb niş-ger olmaz
6. Koyup hâl ü hatı itmiş ta' alluk çeşm-i cânâna
Bu gülşende hele nergis kadar şâhib-nazar olmaz
7. Olan şandal-nişin zevrak-ı mey-i yâr ile Şâhib
Cihân deryâ-yı ğam olsa anuñçün derd-i ser olmaz

---

48. AE21b, Ü18b, Ü2. 4a,
1b. mevki'-i : ma'den-i Ü2
2a. şecâ' atde: şecâa' tden Ü1
3a. fikr-i naşb u ref' : fikr-i ref' -i naşb ile Ü1
3b. zîr ü zeber : zîr zeber AE, Ü1
4b. fener : kemer ü
5a. sükkerin Ü2: sükkerin Ü2
6a. çeşm-i cânâna : çeşm ü dil-dâra AE, Ü1
6b. kadar : gibi AE, Ü1
7b. ğam: derd Ü2

- 49 -

Mefâ' ilün - fe' ilâtün - mefâ' ilün - fe' ilün

1. Şarâb-ı 'aşkuñı ref'-i ħumâra dek çekerüz
Kemend-i ħurrañı boynumda dâra dek çekerüz
2. Ğam-ı firâķuñ unutmak ne mümkin ey âfet
Bu âh-ı ħasreti künc-i mezâra dek çekerüz
3. Metâ' -ı nâleye kıymet yoğ ise küyında
Bahâsı râyic olan bir diyâra dek çekerüz
4. Yem-i muĥabbete düşdük bu keştî-i 'aşkı
Keş-â-keş-i ğam ile bir kenâra dek çekerüz
5. Müsâ' id olmaz ise ger nesim-i merhametüñ
Bu fülk-i hicri nice rûzgâra dek çekerüz
6. Ğâm-ı ħazân-ı firâķ senüñle ey bülbül
Ne çâre şabr idelüm tâ bahâra dek çekerüz
7. Şümâr-ı sübhâ-i dâğ-ı derünüm ey Şâhib
Ğam-ı ħesâbını rûz-ı şümâre dek çekerüz

49. AE.21b, Ü2.15a

4a. düşdük: dök AE; keştî-i : keşti: Ü2

5b. rûzgâra : rûzgâr AE

- 50 -

Fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

1. İzürāb-ı şevk ile şol gūnedür kim hālinüz
Hāne-i sīm-āb ider āyineyi timsālimüz
2. Añlaruz evşāf-ı hūsn-i haṭṭ-ı yāri hālden
Perde-dār-ı şāhid-i tafsıldür icmālimüz
3. Bāl-i şevk açdı per-i tīr-i müjeñle murğ-ı dil
Ey perī tīr-i müjeñdür şimdi mā-fi 'l-bālimüz
4. Şem' veş āteş-mizāc u şu' le-pūş olsaḡ n'ola
Mūy-ı sūzān-ı per-i pervānedendür şālimuz
5. Gāh olur meftūn-ı ġamzeñe esir-i çeşm-i yār
Haşr-ı maṭlab eylemez Şāhib dil-i meyyālimüz

---

50. AE. 21b, Ü1. 9a, Ü2. 13a
1a. gūnedür: deñlūdür Ü2
1b. hāne-i : hāne Ü2
4a. āteş-mizāc u : āteş-mizāc Ü2

- 51 -

Mef'ülü - mefâ' ilü -mefâ' ilü - fe'ülün

1. Dünya heves-i devlet ü cāh itmege degmez
hübān-ı zamān nāle vü āh itmege degmez
2. Haṭṭ olmaz ise 'āşıka dībāce-i vuşlat
Ser-nāme-i ruhsārı siyāh itmege degmez
3. Ol şeh kerem itmezse eger nakd-i vişālin
Ümmīdi gedā-yı ser-i rāh itmege degmez
4. İtmezse o şehnāza eşer nāle-i 'uşşāk
Āmed şüd-i enfāsı dügāh itmege degmez
5. Bir serde ki sevdā-yı muḥabbetden eşer yok
Şāhib taleb-i tāk u külāh itmege degmez

---

51. AE.22a, Ü1.9a, Ü2.13b

1a. devlet ü: devlet-i Ü2

1b. zamān: cihān Ü1

4a. nāle-i : nāle AE

4b. enfāsı : enfās u Ü1

- 52 -

fā' ilātün - fa' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

1. Za' ferāndur merhem-i zaḥm-ı dil-i bī-çāremüz
Beste-leb olmaz olur ḥandān anuñçün yāremüz
2. Girye-i mestī dil-i şeydāda māde-zāddur
Eylemiş üstād-ı çüb-ı tākden gehvāremüz
3. Dest-i dil-dāre sezā ta' dād-ı 'uşşāk itmege
Rişte āh o zerre tesbih-i dil-i şad-pāremüz
4. Āsumān-ı 'aşk u şevküz mihr-i rūy-ı yār ile
Seyl-i eşk ü dağ-ı dildür şābit-i seyyāremüz
5. Bir ḳadi bālā-perīdür eyleyen āhum dırāz
Mürtefi' dür ḥayli Şāḥib menba' -ı fevvāremüz

---

52. AE. 22b, Ü1. 9a, Ü2. 13b

1b. olmaz: ḳalmaz Ü2

4b. seyl-i eşk: eşk-i çeşm Ü2

5a. ḳadi : ḳad-i Ü1

- 53 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Cihānda her muvakkî' ħırķa-pūş ehl-i yunakīn olmaz
Bir zāhirdür kī her vīrānede genc-i defīn olmaz
2. Egerçi nām-dārān-ı cihāndur zāhid ü ' aşık
Dili seng-i mezār-ı kemterīn kıymet-nīgīn olmaz
3. Ne mümkin zāhid-i nā-dānı ehl-i ' aşk u şevķ itmek
Hezārān ħüsn-i tedbīr ile sirke engebīn olmaz
4. Ĥilāf cinsī-i ülfet birbiriyle hem-mizāc itmez
Dıraĥt-ı baĝ naşş olursa da zeytūn tīn olmaz
5. N'ola gelmezse ger ol gül-bün-i nev-reste āĝūşa
Tenūr-ı āteşīn cāy-ı nihāl-i yāsemīn olmaz
6. Degüldür şūrezār-ı ' aql-ı kâbil feyz-i taĥķīķe
Nişār-ı toĥm-ı āmāle sezā her bir zemīn olmaz
7. Bu vādīde dururken nazm-ı Nābī-i sūĥan-perver
Bu gūne her ĝazel Şāĥib sezā-yı āferīn olmaz

54. AE. 22b, Ü1. 9a, Ü2. 14a

1b. bir: bu Ü1, Ü2

2b. kemterīn kıymet: nā-urāşīde Ü2

3. : -Ü1

4a. cinsī-i : cinsī; itmez: olmaz Ü2

4b. naşş : raş AE, -Ü1

5b. cāy: içre Ü2

7a. Nābī-i: Nābī Ü2

7b. bu: o Ü1

- 54 -

Mef' ülü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Bir şüh kim temâdi-i dil-berlik istemez
Beñzer şu kimseye ki mu' ammerlik istemez
2. Ref' -i ser itme el viricek pây-büs-ı yâr
Ol pây-e-i refi' sebük-serlik istemez
3. Hübân-ı dehr ber-ıaraf olursa da yine
Mizân-ı hüsn-i yâr ber-â-berlik istemez
4. 'Uşşâka 'aczdür yağışan Kūh-kense de
Meydân-ı 'aşk zūr-ı dil-âverlik istemez
5. Şāhib gubār-ı dehr ile āhır kederlenür
Anlar ki rüy-ı yāre haṭ-âverlik istemez

- 55 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Sāḳiyā şanma ki ḥāhişker-i ibrāmuz biz
Emrine pîr-i muġanuñ ne dise rāmuz biz
2. Açmazuz beste gibi ḥalkā dehān-ı şekve
Seng-i cevr-i feleġe şabrda bādāmuz biz
3. Yoġ mecāz ehli gibi bizde televvünden eşer
Ḥaciyān-ı ḥarem-i vaḥdete iḥrāmuz biz
4. Ḥarfveş geh müteḥarrik oluruz geh sākīn
Zīr ü bālāda olur cilvemüz i' cāmuz biz
5. Çeşm-düz-ı kerem-i sākī-i şīrīn-dehenüz
Būs-ı la' l-i leb-i yāre dolanur cāmuz biz
6. Farġı yoġ şenbih ü āzīnemizün ḥayretten
Saṭr-ı taġvīm-i kühen-i sālde eyyāmuz biz
7. Oluruz defter-i her firġada Şāḥib mezkūr
Mühre hem seng-i mezāra yazılır nāmuz biz

---

55. AE. 23a, Ü1. 9b, Ü2. 14a

2a. şekve: şekvā Ü2,

4a. oluruz: olur AE

4b. olur: giçer Ü2

- 56 -

Mef' ūlü - fā' ilātü - mefā' ilü - fā' ilün

1. Meydān-ı baht-ı zür dil-āverlik istemez
Tāli' gerek keşide sühanverlik istemez
2. Ref'-i ser itme pāy-ı hum-ı pür-şarābdanm
Ol pāye-i refi' sebük-serlik istemez
3. Hoy-gerde olma ref'-i 'araç-çin it ey perī
Ol perçem-i 'abir şikef-terlik istemez
4. Hüsn-i bütān şiveleri dād-ı Hāç gerek
Sultān-ı 'aşq sāhte dil-berlik istemez
5. Naqş-i kemālden varaç-ı rāyı sādedür
Anlar ki rüy-ı pāre haç-āverlik istemez
6. Vech ü semā' lāzıme-i ehl-i şevkdür
Āyın-i 'aşq çok da girān-terlik istemez
7. Vaşl-ı bütān-ı 'aşra hemān sım ü zer gerek
Şāhib bu ārzu ile bī-zerlik istemez

Harfû'ş-Şin

- 57 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Didiler Kaysı ki Leylānuñ uyurken miş miş
Bāğ-ı vaşlına girüp bir iki şeftālū yemiş
2. Halkı vā' ız yine cezb itdi çeküp meclisine
Göre ey pīr-i muğān böyle gerek işte keşiş
3. Zann iderdüm yememiş sūfi nā-kām yemiş
Meger ol hām-ı nihād ise yemişmiş mişmiş
4. İtmedüm būs o şūh olmaya biādār deyü
Ol mest-i niğāh ise uyurmuş mişmiş
5. Naqd-i eşk-i terüñe ey dīde kıızıldur didiler
Olmadı rāyic-i bāzār-ı niyāz anı degiş
6. Mevleviler gibi it sen de def ü neyle semā'
Çalgısız uyanma ey sūfi-i dīvāneveş

57. AE. 23b, Ü1. 9b, Ü2. 15a

1. : Ü2'de sayfa kenarındadır.

2. : Ü2'de 5. beyit ile yer değiştirmiş

3.: -Ü1

4a. şūh olmaya: şūhı ola Ü2

4. : -Ü1

5a. terüñe: teri Ü1

6b. sūfī -i : sūfī AE

7. İtme nā-sāz bu şaṭranc-ı fenāda bāzī
Dimeye tā saña manşūba ger devrān-kiş
8. Āteş-i ‘aşq-ı ciger-sūz ile Şāhibāsā
Kūşt-girāna dutuşmağa dilā sende alış

/

Harfû's-Şād

- 58 -

fâ' ilâtün - fâ' ilâtü - fâ' ilâtün - fâ' ilün

1. Olmağ olmaz çeşm-i hübân-ı perîveşden halâş
Murğ-ı dil mümkin midür olmağ bu ter-keşden halâş
2. Pırlikle zâ' il olmaz ' aşğ-ı mevzün kâmetân
Tır olduğca kemân olmaz keş-â-keşden halâş
3. Hep ' itâb-ı yâre cirm-i nâ-suverîdür sebep
Dil siyâveş(?) olsa da olmaz bu âteşden halâş
4. Şâneveş çâk olsa da gitmez göñülden fikr-i zülf
Merd-i pür-sevdâya yok fikr-i müşevveşden halâş
5. Olma Şâhib bâzî-i ' aql ile bu şeş-derde zâr
Bî-ğavaşş ol eyle kendin pencden şeşden halâş

58. AE. 23b, Ü1. 10a, Ü2. 15b

1a. hübân-ı perîveşden: mest-i yâr-ı mehveşden Ü2

1b. olmağ bu : bulmağ o Ü1; ter-keşden: ser-keşden Ü2

4a. şâneveş : hâneveş Ü2

5b. bî-ğavaşş: bî-heves Ü1; pencden : penc ü Ü1

Hafû 't-tâ'

- 59 -

Me'ülü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Ruhsâr-ı yâr eyleyeli cāygāh ḥatt
Cevr ile mülket-i dili itdi tebāh ḥatt
2. Faşl-ı bahār irişdi dem-i rüz-ı hızr olup
Çurdu sefer-i 'azîmete bārgāh ḥatt
3. Müjgānlaruñ gürüh-ı silih-dār ise eger
Ey şāh-ı 'işve oldı senüñçün sipāh ḥatt
4. Dün tığden geçürdi anı pādīşāh-ı ḥüsn
Besbelli eylemişdi yine bir günāh ḥatt
5. Ḥüsnüñ gider gelince ḥaṭuñ dirdi zülf lik
Olmadı kulu itdi anı rû-siyāh ḥatt
6. 'Uşşāka itdi rāst o şehnāz ile nigāh
Çār ebruvānın eyleyicek penç-gāh ḥatt
7. Kālā-yı ḥüsni düzd-i nigāh-ı raķībden
Şāhib çi bāk-i ba' d-ezīn eyler tebāh ḥatt

---

59. AE 24a, Ü1. 10a, Ü2. 15b

1a. yār: yāri Ü1

1b. cevr: zulm Ü2

2b. 'azîmete: 'azîmetine Ü1, Ü2

3. : -Ü1

4b. eylemişdi : itmiş idi Ü2

Harfî 'l- 'Ayn

- 60 -

Mef' ülü - mefâ' ilü - mefâ' ilü - fe' ülün

1. Dilde o mehüñ mihr-i ruḥı oldu ḫālî'
Endişeme dirlerse n'ola şerḫ-i metālî'
2. Geh tābî' eḫall ekşere geh ekşer eḫalla
Bu mes'elede mescid olur cümleye cāmî'
3. Ḥübāna ḫulaḫdan olur ādem gehî' aşîḫ
Uḫrun ḫapudur şehr-i dile bāb-ı mesāmi'
4. Bā' is-i heves dāne-i ḫāl-i zeḫanuñdur
Toḫm-ı ḫaleme olduḫı evrāḫ-ı mezāri'
5. Gösterdi süḫanda yine Şāḫib yed-i ḫulā
Bu nazmuñ olup beytleri penc-i aşābî'

60. AE2. 4a, Ü1. 10a, Ü2. 16a

1b. nola: sezādur AE

2a. Geh....geh: Hem.....hem Ü2

4. : Ü2'de farklı

4b. ḫaleme: raḫama Ü1

Harf'ül-Ḳaf

- 62 -

Mef'ülü - fâ' ilâtü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. 'Arz-ı niyāze kim perinüñ rızāsı yok
Bi-hüde nâliş eylemenüñ iktizāsı yok
2. Yār ile leb-be-leb olalı cām-ı dil-güşā
Rindin iderse bādeye hürmet haṭāsı yok
3. Ney itmeyince la' l-i leb-i yāri büselik
Eylerse şad-nev-āyine berg ü nevāsı yok
4. Baḥre nedür bu ḥün-ı dilün 'arz-ı cüşişü
Tebride bā' iş anuñ ile mā-cerāsı yok
5. Şehr-i ḳanā' atüñ o ḳadardur ğināsı kim
Deryüze-i mezellet ider bir gerdāsı yok
6. Sükkān-ı mülk-i hırş gerek şeh gerek gedā
Hep faḳr u ihtiyācdadur aĝniyāsı yok
7. Dil mālīkāne eyledi Şāḫib tevekküli
Şol şartla ki mezra' ası yok ḳarası yok

62. AE. 24b, Ü1. 10b, Ü2. 16b

1b. Bihüde: yok yire AE, Ü1

3a. itmeyince: olmayınca Ü2; büselik : büsedād Ü2

3b. berg ü : berg-i Ü2

5a. ğināsı : ni' amı Ü2

6b. faḳr u : faḳr Ü1

- 63 -

Mefr' ülü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Mey bâğ-ı bezm-i 'ıyşa çekilsün kabağ kabağ
Yine kümeýt-i bâde yürisün ayak ayak
2. Her şubh tıfl-ı gönca oğur Feth süresin
Hâce nesim-i feyz-i eşerden sebağ sebağ
3. Esrâr-ı hüsnüne bakup eyler mü'âla' a
Bülbül kitâb-ı göncaýı açmuş varağ varağ
4. Pür-mihri oldı 'aşkı ile mâh-ı bî-ğarâr
Şehri tokuz tolandığı oldur şoğak şoğak
5. Havf ile dil açıldı kefe lâlesi gibi
Tâtâr-ı .çeşmi câna gelince konağ konağ
6. Geldikce bâğa vaşf-ı ruğ-ı yâr ile şabâ
Zer-pâş olur kudümine güller tabağ tabağ
7. Ol pâdişâh-ı şu' le ruğ-ı âteşin-mizâc
Hep kullarını yokladı Şâhib ocağ ocağ

---

63. AE25a, Ü110b, Ü216a

1a. bâğ-ı bezm: bezm-i bâğ Ü1,

2b. feyz: feth Ü1

6a. bâğa: bâğ-ı AE, Ü1

Harfî'l-Kef

- 64 -

Mefâ' ilün - fe' ilâtün - mefâ' ilün - fe' ilün

1. O şulha eyle niyâzı uşandırincaya dek
Ayağına düş elin öp utandırincaya dek
2. Ne pîç ü tâba kodı dest-i nâz-ı destârı
Serine ol şeh-i hüsnüñ dolandırincaya dek
3. Mişâl-i halka belin bükdi dest-i gam kemerin
Miyân-ı nâzik-i yâre kuşandırincaya dek
4. İçürmedi bize bîm-i rekâbet-i ağıyar
Şarâb-ı vuşlat-ı dil-dârı kandırincaya dek
5. O tünd-hûnuñ elinden ne zehrler çekdürk
Mezâk-ı ülfete az çok dadandırincaya dek
6. O gonca-i teri gül-bister-i letâfetden
Fiğânı kesmedi bülbül uyandırincaya dek
7. Tıolandı başına şeb tâ-seher o şem' -i ruhuñ
Fitil-i cismini pervâne yandırincaya dek

---

64. AE. 24b, Ü1. 116a, Ü2.17a

2a. dest-i : dest ü AE

3a. dest-i : bâr-ı Ü2

3b. yâre: dil-dâra Ü2

8. Ne çekdi bir gül için dest-māl-i sīnesi
Sīnān-ı sūzen-i ‘aşka dayandırıncaya dek
9. Hezār şūret ile şatdı kendüyi zāhid
Dürūğ-ı zūhdini hālka inandırıncaya dek
10. Çalışdı vaşf-ı leb-i la‘l-i yār ile hāme
Devātuñ azğını Şāhib şulandırıncaya dek

---

⁷ 8a. sinesi: sīnesini Ü1
9. : -Ü2
10a. hāme : cāme Ü1, AE

- 65 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Görinüp dā'ire şeklinde bu ğırbāl-ı felek
Dāneler dökdi uşüliyle dile gendüm tek
2. Çerb-i şîrîn-yemege mā'ilüz ol āfetden
Būs u keşden bizi bir yanı ne mümkün itmek
3. Kūşe-i çeşmle ğayra nıgeh-i yāri görüp
Āteş-i reşk ile hażm itmedi çatladı tūfeng
4. Şerbet-i la'l-i lebin zaħm-ı dile em didiler
Şorarağ bulduğ anı lîk biraz çekdük emek
5. Bu kadar bu nemekînlık o şeker-lebde nedür
Şāhibā olmaz iken şeker ü helva vü nemek

---

65. AE. 256, Ü1. 11b, Ü2.17b

1a. görünüp : görünür Ü1

2a. çerb-i: çerb ü Ü1

şâ: Göz ucuyla bakıp itdikce nişân-ı 'uşşâkı Ü2

5b. vü:-AE

5.: Ü2'de farklı

- 66 -

Mefā' ilün - fe' ilātün - mefā' ilün - fe' ilün

1. Vücūdı ref' ola haṭṭ gibi nā-tirāş olanuñ
Zevāli olmaya rū gibi hoş-ķumāş olanuñ
2. İşitdi nāmumu çāk itdi sīnesin hātem
Gelür terahḥumu ben zāra ķalbi taş olanuñ
3. Olur müşālaḥa üzre dü-şaff müjgānı
Cemāline o perīnüñ nezzāre-pāş olanuñ
4. Kesince başını miķrāş şem' -i suzānuñ
Didi cezāsı budur sırr-ı 'aşķı fāş olanuñ
5. O şūḥ-berbere Şāḥib nezzāre itmegiçün
Meger ḥesābı mı var heftesiz tirāş olanuñ

- 67 -

Mef' ülü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Şındurma şîşe-i dilini mübtelâlaruñ
Meyl itme inkisârına ey şeh gedâlaruñ
2. Teşbih olunmayadı eger hâk-pâyûña
Olmazdı dîdelerde yeri tütüyâlaruñ
3. Qadüm ham oldı destümi dut ey nihâl-i nâz
Pîrâne iktizâsı 'ayândur 'aşâlaruñ
4. Olmaqla vaşla vâsıta bezm-i hayâlde
Memnün lutf-ı himmetiyüz hulyâlaruñ
5. Cebr-i kûsür itdiginüñ muqtezâsıdur
Gitmez siyâh bahtlıgı mûmyâlaruñ
6. Sûz-ı cigerde lâzıme-i âh-ı serddür
Âteş olursa mîvesi faşl-ı şitâlaruñ
7. Rûyında yârüñ olmağ ile haşî nemâ-pezîr
Şâhib kederler aldı maqâmın şafâlaruñ

---

67. AE. 2ba, Ü1. 11b, Ü2. 17a

1.: Ü1'de çıkmamış

4b. lutf-ı : luḫf u Ü1

6.: -Ü1

7bh. kederler: gedâlar AE, Ü1

- 68 -

Mef' ülü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. 'Aşıkларуñ aqıtına şehâ eşk-i terlerüñ
Tūfān-ı hurūş eyleme hūn-ı cigerlerüñ
2. İşbāt için mü'eşşir-i 'aşkuñ eşerlerüñ
Seyr eyle sīnem üzre olan şerha yerlerüñ
3. Āğūş-ı mihri mıntıka-i çarḫ terk ider
Görse bütān-ı sīm-tenānda kemerlerüñ
4. Tekrāri-i hurūfuna ol şūḫ-berberüñ
Mısrun şebīh eyle mükerrer şekerlerüñ
5. İtmişdür āb-ı huşk ile cem' āteş-i teri
Seyr eyle simiyāger-i bezmüñ hūnerlerüñ
6. Olmaz felekde ḫāşılı ḫarf āşinā-yı 'aşk
Mānend-i ḫāme eylemeyen pāy-ı serlerüñ
7. Nergis ki bir piyāz iledür seyr-i çeşm-i dehr
Bezm-i bahāruñ alsa ne ğam cām-ı zerlerüñ

68. AE. 26a, Ü1. 13a

1a. 'aşıkларуñ: 'aşıkların Ü1

1b. cigerüñ : cigerin Ü1

2a. eşerlerüñ : eserlerin Ü1

2b. yerlerüñ: yerlerin Ü1

3b. kemerlerüñ: kemerlerin Ü1

4a. tekrāri-i: kem zār-ı ney Ü1; berberüñ: berberin Ü1

4b. şekerlerüñ: şekerlerin Ü1

5b. hūnerlerüñ: hūnerlerin Ü1

6b. serlerüñ: serlerin Ü1

7b. zerlerüñ: zerlerin Ü1

8. Şāhib kudūm-i şāhid-i nazm-ı Necīb için
Eyley nişār dūrc-i maqālın güherlerüñ

8a. güherlerüñ: güherlerin Ü1
8b. Eyley: Eyle Ü1; güherlerüñ: güherlerin Ü1

- 69 -

Mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Ne bezm-i vuşlat-ı yāre dili sezā idebildük
Ne hāq-i pāyına varduq ne cebhe-sā idebildük
2. Ne zıkr-i yār ile kāni' ne künc-i firqate şābir
Ney-i vücūdı ne hāme ne bu riyā idebildük
3. Cihānda kimse bizi çeşm-i i' tibārına almaz
Ġubār-ı cismi ne sürme ne tūtiyā idebildük
4. Ne ağladuq o şehe hāhiş üzre sūz-ı dili
Ne zabt-ı girye ne taqrīr-i mā-cerā idebildük
5. Ġam-ı firāq u ümmīd-i vişāl-i yār ile Şāhib
Ne terk-i ' aşq ne işbāt-ı müdde' ā idebildük

---

69. AE. 26b, Ü1. 11b, Ü2.16b

3a. çeşm: -Ü1

4a: vezin bozuk

5a. ğam-ı firāq u : ğam u firāq-ı Ü2

- 70 -

Mef' ulü - fâ' ilâtü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Hübân-ı hürde-sâle dimek dil firibcik
Güya hakîme haste dimekdür tabîbcik
2. Taşfir ü hür olması emr-i ehemî iken
Ağyâr-ı fitne-sâza dinilmez raqîbcik
3. Ol gönca hem açıldı hem oldu hazân-pezîr
Bir nâle ile kaldı hemân 'andelîbcik
4. Şeb-nem fütâdelikle olurt mihre çehresâ
Elbette bir firâza irer bir nişîbcik
5. Doymazdı fikr-i cum' a ile fikr-i şenbihi
Olsaydı tıfl-ı dilde birazcık şebîbcik
6. Almağda hisşe halk-ı cihân hürd u h'âbdan
Kaç'a dile virilmedi az çok naşîbcik
7. Şahib dil-i şikeste-ten-i süznâkde
Külhanda güyâ haste yatur bir garîbcik

Harfû'l-Lâm

- 71 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Şarılup boynuna ol serv-i bülendin tāk ol
Sür yüziñ pāyına düş cūy-şıfat bī-bāķ ol
2. Dil-i sengīnine yārūñ eşer itsūñ nālen
Seng-dile o perī sen de dilā hakkāk ol
3. Şevķ-i la' liyle ne başlar yarılır cānānuñ
Nātır-ı hāl-i şikeste serī-i misvāk ol
4. Kāsduñ ol tūti-i şeker-fem ile şöhet ise
Şevķ-i āğūş ile mānend-i kafes şad-çāk ol
5. Çirk-i dünyāyı koma kīseñe ey tālib-i şevķ
Şarf kıl dōke saça hem-şıfat-ı dellāk ol
6. Bilmesünler seni kimse dir iseñ ol ihsān
Ġarazuñ raġbet-i ye's ise eger imsāk ol
7. Düşmen-i devlet-i dünyā olayum dirseñ eger
Sen de bu 'aşrda Şāhib hūner ü idrāk ol

71. AE. 26b, Ü1.1b

3b. nātır: nātır Ü1

4a. şeker: şīrīn Ü1

5a. kīseñe: sineñe Ü1; şevķ: zevķ Ü1

5.: Ü1'de sayfa kenarındadır.

6a. kimse: -Ü1

6b. ye's: nās Ü1

7a. devlet-i dünya: devlet ü iķbāl AE

- 72 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Māye-i süziş-i dil ruḥda degül rüḥda degül
Bā' iş-i zaḥm-ı derün çeşmde ebrüda degül
2. Bülbülün bā' iş-i feryādı şabā gülşende
Reng ü rüy-ı güli zann itdük ise bu da degül
3. Cism-i pākinde o meh-rünüñ eşer yoḳ müdan
Vaşf-ı bārık-i miyānına sezā mūda degül
4. Añlayan Qaysı ḥayāl-i nigeḥ-i Leylīdür
Tesliyet-baḥş aña dīde-i āhūda degül
5. Şāhibā şunmada rindāna felek rıtl-ı girān
Hişşesi ehl-i dilün ḥün-ı ciger şuda degül

---

72. AE. 27a, Ü1. 12a, Ü2. 17b

1.: Ü2'de farklıdır.

5a. Sāhibā: Sāhib AE; rindāna : nā-dana Ü1, Ü2

- 73 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Ger gözüm üzre kadem başsa o hurşid-i cemāl
Halka-i çeşmümi sâkiye iderdüm halhâl
2. Nice 'arz eyleyeyüm z' afumı kim feryādum
Güşına gırmez o meh-rünun ölürsem de hayâl
3. Rûze-dārân-ı ğama oldı hatün vaqt-i ğurüb
Ârız-ı nûr misâl ise sabâh şevvâl
4. Merkez-i vahdet olur dâ'ire-i kesretten
Nokta-i nûn-şifat halka-i zülf içre o hâl
5. Bize göstermeye Hâk ol mehün eksikligini
Ayırmaya devlet-i hurşid cemâline zevâl
6. Gözle pâ-mâlün olan dilleri ey zülf-i siyeh
Manzarı şadır —nişinānuñ olur şaff-ı ni'âl
7. Nev-be-nev bir güzelün naqş-ı haṭ u hâlî ile
Şahibâ şafha-i dil oldı çü levh-i remmâl

73. AE. 28a, Ü1. 12a, Ü2. 18a
1b. sâkiye: sâkine Ü1,
4a. kesretten: kesretde Ü1, Ü2
5a. eksikligini: noksânın Ü2
7a. naqş-ı: fikr-i Ü2

Harfî'l- Mîm

- 74 -

Mef'ûlû - fâ' ilâtü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Sâķî bilince olduĝun andan ricâm câm
Şundi lebüñ olup o büt-i hoş-hırâm râm
2. Şeb-büy-ı hoş-şemîm haţtından kinâyedür
Meşhür-ı 'âlem olduĝı cennet-meşâmm şam
3. Bu levhde mişâl-i elif müstaķîm olan
İtmez kadın edâniye vaķt-i selâm lâm
4. Maşşûş-ı maţbah-ı ni' am-ı girdgârdur
Olmaķ bu halk-ı 'âleme başş-ı ta'âm 'âm
5. Şâhib baķılsa ĝâyeti seng-i mezârdur
Kesb itse de ne deñlü nigînveş enâm nâm

- 75 -

Mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Görince yāri çeşm-i hūn-feşānı girye-pāş itdüm
Duyurdum mā-cerā-yı 'aşkı bilmezlikle fāş itdüm
2. O meh dermiş haţtumdan hūsnüme nakz olduĝın tārī
Tekāsül gūne 'uşşākuñ niyāzından tirāş itdüm
3. Baña raĝmen demiş cellād-ı ĝamzeñ ey şeh-i 'işve
Rakīb-i kīne-cūyı zümre-i 'uşşāka bāş itdüm
4. Müşābih birbirine iki derd olmaĝla 'ālemde
Süveydā ile hālin fülk-i dilde menkadāş (?) itdüm
5. O şūha hayli söz hazırlamışken yine gördükde
Unutdum cümlesin Şāhib velī vaqf-ı telāş itdüm

---

75. AE. 27b, Ü1. 12b, Ü2. 13b

1a. feşānt: feşānum Ü1

2a. dermiş: dirmiş Ü1

3a. demiş: dimiş Ü1

4b. dilde : kalbe Ü2

- 76 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Ye 'si ben vāsıta-i cümle-i maṭlab buldum
Her temennāyı tevekkülde müretteb buldum
2. Sūk-ı hūlyada çü bāzār teşāvīr-i behişt
Bī-tereddüd ne ṭaleb kıldum ise hep buldum
3. Yine ta' bīrini ey ğonca lebüñden şoraluğm
Bu ğice h̄ābda bir cām-ı leb-ā-leb buldum
4. Dilikim itmişidüm çoğdan arardum h̄ālā
Hālveş muḫtefi-i küşe-i ğabğab buldum
5. Bu kaçadar bilmez idüm meşreb-i meykedeyi
Vüs' atin ḫaylice şāyetse-i meşreb buldum
6. Hāmenüñ rāzını fehm eyleyemez hem-dem iken
Ben devātı hele pek cehl-i mürekkeb buldum
7. Görmeğe Şāhib-i bīmārı nidem vardumsa
Bister-i hierde bī-çāre vü pür-teb buldum

76. AE. 28a, Ü1. 12b, Ü2. 18a

4a. itmişidüm: yitmişidüm Ü1

4b. küşe-i: küşe Ü2

5b. vüs' atin : vüs' iyle Ü2

6a. hāmenüñ sırtına vaķıf olamaz hem dem iken Ü2

Harfî'n-Nûn

- 77 -

Mef'ûlü - mefâ' ilü - mefâ' ilü – feülün

1. Şüküfte kalur gonca füsün-ı dehenümden
Leb-beste olur bülbül edâ-yı sülhanumdan
2. Eyvâ ile geçdi günü 'uşşâkumuñ ekşer
Şeftâlû recâsıyla bu sîb-i zekanuman
3. Hün oldu dili hasret ile nâfe-i çînin
Ne-hâste-i hatt-ı siyeh-i pür-fitenümden
4. Ta' tîr-i haṭ u ḥâl-i bütân itmege her dem
Deryûze kı lup bād-ı şabâya semenümden
5. Mâh-ı felek efsürde vü pür-dâğ-ı gülefdür
Kettân-ı leṭâfet eşer-i pîrehenümden
6. Râhat mı gezer kâfile-i ḥâṭır-ı 'uşşâk
Ġanzem gibi bir dâd-nedân râh-zenümden
7. Ol meh didi Şâhib oku 'uşşâka bu nazmı
Nâbiye nazîre dehen-i dürr-figenümden

77. AE. 28a, Ü1. 12b, Ü2. 19a

2b. recâsıyla bu : ümîdi ile Ü2,

4b. kı lup : kı lur Ü2

6b. dâd : raḥm Ü2

- 78 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Bilindi sūz-ı sīnem āh u feryāduñ şüyü' undan
Duyuldu mā-cerāmuz çeşm-i giryānuñ dumü' undan
2. Oturdur ettāhiyyāta bizi bār-ı ğam-ı firķat
'Ayāndur bu namāzuñ ka' de-i āhir rükü' undan
3. Ne hūsn-i rüyı fehm itdük ne esrār-ı haṭtı zāhid
Bu 'ilmüñ bulmaduķ vāye uşulinden fūrü' undan
4. Sebeb-i bār-ı girān ķubbe-i destārdur yoķsa
Degüldür inḥinā-yı re'si zühhāduñ hużü' undan
5. Miyān-ı haṭda tābān olduğı Şāhib ruḥ-ı yārüñ
Nişāndur āfītabuñ semt-i Mağribden ṭulü' undan

- 79 -

mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Ruḥ-ı hürşid-i tāb-ı yāre baḡ meh-tābı neylersin
Mey-i rengin dururken meclis içre ābı neylersin
2. Ḥaṭādur intiḥāb-ı cāy-ı buse rüy-ı dil-berde
Dilā şahın-ı ḥarīm-i ka' bede miḥrābı neylersin
3. O şūhuñ ḥançer-i bürrānını seyr eyle sīnemde
Güzeşte dāstān-ı Rüstem ü Sührābı neylersin
4. Yaşımaz çin-i ebrü ḥaṭṭı gelmiş rüy-ı ḥübāna
Yıkılmış ḥāne-i ḥüsn ey perī bevvābı neylersin
5. Mey-i gül-gūnı Şāḥib beñzedirsın la' l-i dil-dāra
Ġaraż teşbīh-i isti' dād ise vişn-ābı neylersin

---

79. AE. 28b, Ü1. 13a

4b. ḥāne-i: ḥāne AE

- 80 -

mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Olup āzürde dehrüñ cünbiş-i bî-irtibâtından
Ayağ çekdük bu bezm-i nâ-be-sāmānın bisâtından
2. O māhuñ ārzü-yı 'ıyd-ı nev-rüz-ı visâliyle
Teşekkî itmezüz serdî-i hicrānuñ şubâtından
3. Ruḥ-ı dil-ber bu reng-i rû ile bu āb u tâb ile
Delîl-i rāstdur âteşle ābuñ ihtilâından
4. Yine bir mübtelâsın çerb-i şîrîn ile seyr itdi
O ḥ'ân-sālâr-ı 'işve la' l-i şîrîni simâından
5. Kemerāsâ geçen mûy-ı miyân-ı yâre dil-beste
Olur āgâh Şâhib ḥaşruñ ahvâl-i şîrâından

---

80. AE. 29a, Ü1. 13b, Ü2. 18b

1b. çekdük: çekdüm Ü1

2a. 'ıyd-ı : 'ıyd u Ü2

3a. reng-i rû: reng ü bû Ü1

4a. yine bir mübtelâsın: piyâz-ı ḥuşk-i cevri Ü2; bir: ben Ü1

4b. la' l-i şîrîni: 'aşkın vaşlı Ü2

- 81 -

Mef' ulü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Āh itdigüñ o ğonca için bād işitmesün
Feryāduñ ey gönül hāzer it bād işitmesün
2. Mānend-i sāye bī-şek olur hāk-sār-ı eşk
Vaşf-ı nihāl-i kıaddini şimşād işitmesün
3. Şad-sāle t̄ā' atin değişür bir kıadeh meye
Zevk-i dü-sāle bādeyi zühhād işitmesün
4. Elbette yā hārāb anı yā vaqf-ı nāz ider
Zinhār o şūh-ı pür-dili ābād işitmesün
6. Zehr-i had ile sıhhatini telh-kām ider
O şāf şehd-i la' lüñi kannād işitmesün
7. Yārüñ nigāh-ı şefkatüne mahzar oldığın
Şāhib saķın ki ğamze-i cellād işitmesün

- 82 -

Mefâ' ilün - mefa' ilün - mefâ' ilün - mefa' ilün

1. Ölürsem penbe-i 'aşkı kıpırmam sîne dāğından
Çıkarsun haste-dil ol penbeyi söyleñ kulağından
2. İder elbette bir gün ser-firâz üftâdesin sâķī
Sebük-serlik idüp kıldırma baş zinhâr ayağından
3. Tennür-ı dilde yaķdı bir kul oğlı âteş-i 'aşkı
O naķl-i gül ilâhi eksik olmasın ocağından
4. Düşünce ağlamakdan dîdeye ağ merdüm-i çeşmüm
Okurlar mâ-cerâ-yı dîde-i giryânı ağından
5. Çıkup rûze yine mey-ķâneler fetķ olsa ey Şâķib
Biraz âzâde olsaķ şaķne-i şehrûñ yasağından

---

82. AE. 29b, Ü1. 13b, Ü2. 19a

1a. penbe-i: Penbe Ü2; 'aşkı: dāğı Ü1

1b. penbeyi: penbe-i Ü2

3a. 'aşkı: 'aşkuñ Ü2

4b. düşünce: düşicek Ü2

5a. olsa: oldı Ü2

- 83 -

Mef' ülü - mefā' ilü- mefā' ilü - fe' ülün

1. Taḥvīl ideli ṭal' at-i ḥüsnüñ ḥaṭ-ı lebden
Naql eyledi dīvāne gönül Şama Halebden
2. Ruḥ gāret-i dil ḥaṭ kederi māye-i ḥāṭır
Yok ḥāşılı rāḥat ne 'Acemden ne 'Arabdan
3. İzhār-ı mezāyā-yı ḥaṭ u ḥālūñ içündür
Devr-i felekūñ maḥsadı bu rüz ile şebden
4. Virmez lebinūñ neş 'esini buse-i ḥāli
Yeğdür baña bir ḳatre mey afyon ile ḥabdan
5. Her gice ki bil-ḳadr dimişler çü meşeldür
Biz dāḥı esirüz ḥaṭ u zülfe o sebebden
6. Nesl-i bedde beddür şeref-i aşlını taḳrīr
Mey zāhir ider ḳaçını da' vā-yı nesebden
7. Her çend ḥaṭā dinse de cumhūra muḥalif
Şāḥib yine sen geçme mürā' āt-ı edebden

83. AE2. 9b, Ü1: 14a, Ü2. 20a

1a. ḥüsnüñ : ḥüsni AE, Ü1

2b. 'Acemden: 'Acemde AE, Ü1

3a. ḥaṭṭ u: ḥaṭṭ-ı Ü1; ḥālūñ: rüyuñ AE, Ü1

4a. lebinūñ: lebinin Ü1; neş 'esini : neş 'esi: AE; buse-i ḥāli: buse ḥālūñ Ü2

4.: Ü2'de 5. beyitle yer deġiştirmiş

4b. ḳatre: ḳatre-i AE; ile: ile bir AE

5b. esirüz: esir Ü1

7a. dinse de: dise de Ü2

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' iläütn - fe' ilün

1. Çerb-i şîrîn yiyerek la' l-i şeker-fāmından
Seyr-i kām itdi o meh-rū bizi düşnāmından
2. Çıkarup cāmesin ol meh giricek hamāme
Rūh-ı ' üşşāk-ı ta' arrī ider ecsāmından
3. Mess için hāl-i ruḥ-ı dil-beri mānend-i gül-āb
' Anber āteşlere düşdi tamā' -ı hāmından
4. Zāl olur Rüstem-i devrān ise de ' aşık-ı zār
Rüz-ı bāhur-ı firākuñ eşer-i Sāmından
5. Bundan añla gül-i maḥz olduğın ol şūhuñ kim
Pür olur güller ile mihr-i eşer-i nāmından
6. Sāde-rūlukla ber-ā-ber dem-i ḥaṭ naḥvet-i yār
Şübḥ-ı eyyām-ı ğamuñ farkı yok aḥşāmından
7. Şāhib ol kākül-i ḥam-der-ḥam-ı ' anber-şikenüñ
Murğ-ı dil bāl açamaz vāhime-i dāmından

---

84. AE. 30a, Ü1. 14a, Ü2. 19b
2.: Ü'de 3. beyitle yer deġiştirmiş
5. : Ü'de farklıdır
7a. şikenüñ: fiġenüñ Ü2

- 85 -

fe' ilātün – f e' ilātün - fe' ilāütñ - fe' ilün

1. Aracı birleti (?) mefhūmunı eyler rüşen
Fi'l-meşel āteş ü ābuñ arasında revgān
2. Nīk ü bed her kişi elbette bulur eyledügin
Rište eyler aña neylerse kumāşe sūzen
3. Mazhar-ı mā-şadağ-ı ye 's-i şedīd olmağla
Ne olursa yine ālāt-ı cefādur āhen
4. Qalmaz ac bāb-ı tevekkülde gülü-yı meftūh
Pertev-i mihr olur ol vech ile rızk-ı revzen
5. Çekicek 'ālemi kassām-ı każā taķsīme
Lālenüñ hişşesi dāğ oldı gülüñ pāyı diken
6. Muķsem-i kışmet-i insān ile hayvān oldı
Kıır ile lübbü temiz itmek ile pervīzen
7. Bī-tekellūf kaba elfāzla Şāhib bu gazel
Beñzer ol şūh-ı kabā pūşa k'ola nāzik-ten

85. AE. 30a, Ü1. 14a, Ü2. 19a

1a. mefhūmunu : mazmūnunu Ü2

2a. nīk ü bed her: nīk bedde Ü1

4.: -AE

5a każā: ezel Ü1

6a. insān ile hayvān: hayvān ile insan Ü2

7a. Bī-tekellūf: Süfiyāne Ü2

7b. kabā: 'abā Ü1

Harfî 'l-hâ'

- 86 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. O şühün lezzet-i şad-güne var bâğ-ı cemâlinde
Olur her nev'-i mîve kâmet-i tûbâ mişâlinde
2. Gül-i şeh-râh-ı kûyuñ tıyn-ı mahtüm eylemişdür âb
Celidür rahş-ı yârüñ bu eşer naqş-ı ni'âlinde
3. Ta'âm-ı hâr beytinde ta'âm-ı bâridâsâdur
Bürüdetgâh gâhî ülfet-i germüñ hilâlinde
4. O mâhı doğrulukdan şöbet-i ağıyâre döndürmez
Elifâsâ kec olmaz infişâl u ittîşâlinde
5. Büt-i nev-sâl ile bâzâr-ı vuşlat eylemek güçdür
Bu mañzür olmaz ammâ dil-berânuñ köhne sâlinde
6. Olur niş-i kederden hâtır-ı hem-vâre vâreste
Bu zünbür-ı cihânuñ olmayan mûmında balında
7. Kimüñ kim hâtırından ibn-i vaqt olmak geçer Şâhib
Koyup müstağbel ü mâziyi olsun kendi hâlinde

86. AE30b, Ü114b, Ü222b

1a. şad-güne: firdevs Ü2

1b. olur her nev'-i : biter envâ'-ı: Ü2

2a. kûyuñ: kûyın Ü2; âb: hep Ü1

3a. beytinde: beyninde Ü1

3a. bürüdetgâhî gâhî germi ülfet-i hilâlinde Ü2

4b. kec olmaz: egilmez Ü2

5. : Ü2'de farklıdır

6b. cihânuñ: fetânuñ Ü2

- 87 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Çok da ey cām o bütüñ şerbet- i la' lin şatma
Pisteyi bezmde Һasretle yeter çatlatma
2. Kırm-sūd (?) istemezüz aılasadur rağbetimüz
Şāf şun bādeyi ey sākī bize şu kıatma
3. Düşdi Ya' kıüb dilüñ dīdesine giryeden ağ
Yeter ey Yūsuf-ı şānim anı çok ađlatma
4. Һavz-ı Һamāmı rakīb eyledi murdār deyü
Güzelüm girme günāhına vebāle batma
5. Vā' izā Şāhibe dün nāvetk-i ta' n atmışsın
Saña biñ kez dimişüm böyle yeleksiz atma

---

87. AE. 30b, Ü1. 4 b, Ü2. 22a

1a. şatma: ıatma Ü1, Ü2

1b. pisteyi: piste-i Ü2

- 88 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Nazm idüp vaşf-ı ruḥ-ı mähveşün maṭla' da
Aḥter-i nazmum o vech ile yetürdüm sa' da
2. Et-tahiyyāta oturdur bizi bār-ı ğam-ı 'aşḳ
Bu rükü' uñ olur elbette şoñunda ka' de
3. Ğonca-i la' lüñ idüp ḥande-i dendān-nümā
Nice mazmūnı edā itdi iki mışra' da
4. Şu' le-i 'ārızıdur velvele-i ḥüsne sebep
Berḳ-i dībācedür elbette zuhūr-ı ra' de
5. Göricek rüy-ı raḳıbi ğaşeyān itdi zuhūr
Hażm olunmaz deyü gösterdi bürüdet mi' de
6. Encümen 'ārifi men' eyleyemez ḥalvetden
Nazar it ḥalvete ḥamām gibi mecma' da
7. Ḥāmeveş ehl-i süḥan olmadı Şāḥib maḥlaş
Kezālik 'aşḳa serin virmeyicek maḳta' da

---

88. AE. 31a, Ü1. 14b, Ü2. 22b

1. : Ü2'de farklıdır.

1b. vech ile : vech ile eyle AE

3a. ğonca-i : ğonca AE

3b. mazmūnı: mazmūn Ü2

4a. şu' le-i : şu' le AE; velvele-i : velvele Ü2

6b. ḥalvete: ḥalvet Ü1

7a. olmadı: bulmadı Ü2

- 89 -

Mef' ulü - fâ' ilâtün - mef' ulü - fâ' ilâtün

1. Oldı surāhî ser-keş baş egmedi kabağa
Mey şimdi çıkdı başda söz düşdi hep ayağa
2. Devr-i qadıünde çün serv baş çekdi bāğilerle
Bāğ-ı felekde āhîr bend oldı pâyı bāğa
3. Bezmünde bāğilverş meydāna çıkdığıçün
Her gice yandırır çarh odlar ser-i çerāğa
4. Sīnem bu halka halka efsürde dāğlarla
Güyā peleng dūrür kim 'aşkuñla düşdi dāğa
5. Ebkār-ı hūsn-i ma' nî eyler mi hiç temeyyül
Şāhib dil-i hazīnveş bīmār u bī-dīmāğa

---

89. AE. 31a, Ü1. 15a, Ü2. 21a
 1b. başdan: başa Ü1; hep: -AE
 3a. çıkdığıçün: çıkdığıçün Ü1
 3b. ser: saçar Ü1
 5a. hiç : -AE; temeyyül: teveccüh Ü1
 5b. bīmār u: bīmār-ı Ü2

- 90 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Nev-bahār oldı bütān girse n'ola sādelere
Yağışur köhne kabā ser-düş āzādelere
2. Hem yaqar hem kül idüp hāk ile yeksān eyler
Rūzgāruñ sitemi bir mi ocaq-zādelere
3. Başka bir zevkdür erbāb-ı fenāya ğam-ı 'aşk
Nūr olur nār-ı sitem şem' veş āmādelere
4. Eyledi kabile-i cām ile duhteri važ'
Hum ki çokdan berü ābistān idi bādelere
5. Pāy-māl itme kalem hurdelerüñ it çide
Sühān ehlini gözet raḥm kıl üftādelere
6. Pāy-māl eyleyen āḥir ana eyler rū-māl
Nazar it kār-ı mecāzātda seccādelere
7. Keşf-i esrār-ı kemāl olsa sezādur Şāḥib
Hāmeveş hükm-i sühān-ı tığine ser-dādelere

---

90. AE. 31b, Ü1. 15a, Ü2. 20a

5a. hurdelerüñ: hurdelerin Ü2

5b. sühān: raḥam Ü2

6a. eyler rū-māl eyler: rū-māl eyler Ü1 Ü1, āḥir kār u māl eyler AE

7b. serdādelere: serdālara AE

- 91 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Düşdi zülfünde dil ey yār şikenden şikene
Gitse lāyıkdur o sevdā ile Çin ü Hotana
2. İtmiş işbāt tecrīde(?) leb-i yāri delīl
Āferin nokta-ı mevhūme dinilür dehene
3. Kıl ü kāl ehli kimi hāle didi kimi çemen
Raşam-ı şun' dirüz biz haṭṭ-ı 'anber-şikene
4. Kāküli dām-ı belā 'ārızı mir 'at-ı şafā
Beñzer ol şām-ı ġarībāne bu şubḥ-ı vaṭana
5. Tār u pūd olsa n'ola penbe-i nūrı mehden
Şāhibā ol büti āġuşa çeken pīrehene

---

91. AE. 31b, Ü1. 15a, Ü2. 20a

2b. mevhūme: mevhūm AE

3b. şikene: fiġene Ü1, Ü2

4a. 'ārızı : 'ārız-ı AE

5a. tār u pūd: tār pūd Ü2

- 92 -

Mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün - mefā' ilün

1. Felekde sāyeveş cānā kimüñ pāyına düşdümse
Fütāde kıldı mihrāsā kimüñ pāyına düşdümse
2. Ğubār-ı ğamla muğber oldıgum kıaldı baña ancağ
Çü dāmen yüz sürüp her cā kimüñ pāyına düşdümse
3. Beni pervāneāsā yağdı ğayra şu' le-pāş oldı
Mişāl-i şem' i bezm-ārā kimüñ pāyına düşdümse
4. Bu nağlistān-ı ğamda ğāksār-ı rüzgār oldum
Olup berg-i ğazān-simā kimüñ pāyına düşdümse
5. Perişān-ğātır u pür-piç ü ğam itdi beni Şāhib
Mişāl-i zülf-i ' anbersā kimüñ pāyına düşdümse

92. AE. 31b, Ü1. 15b, Ü2. 23a

1b. Fütāde kıldı: ider pāymāl Ü2

2a. kıaldı baña ancağ: ancağ bana kıaldı Ü2

5a. ğātır u: ğātırı Ü1, ğātır-ı Ü2; ğam: pür-ğam Ü2; beni: ey Ü1

- 93 -

Mef' ũlũ - fã' ilãtũ - mefã' ilũ - fã' ilũn

1. Peyvend-i 'ahd eyldũn ol dil-rũbã ile
İtdũn kabũl-i cevriñi ŧarŧ-ı vefã ile
2. Pũr-çĩn-i hıŧm eyledi ebrũlarĩn baña
Zũlfine mũŧg-i çĩn dimiŧ oldum haŧã ile
3. Cebr ile bũse çĩnligũn olmaz halãveti
Beñzer ŧu bey' a k' olmaya hũsn-i rızã ile
4. Ben tĩr-i ğamdan eyler idũm sĩnemi nihãn
Geldi dođĩndĩ nãvek-i ğamzeñi każã ile
5. Biz de haŧĩrveŧ dõŧerũz zĩr-i pãlara
Zãhid iderse Hađđã eger bu riyã ile
6. Geçdikce tĩr-i ğamzesi yãrũn derũnuma
İtdũk ŧifã-pezĩr-i mażã-ma-mażã ile
7. Dũŧdũk yem-i muhabbete ŧãhib habãbvãr
İtdũk heves o kiŧvere ãb u hevã ile

---

93. AE. 32a, ũ1. 15b, ũ2. 21b

3b. ŧu: o ũ1

5b. Hađđã: ŧurba ũ2; Hađđã eger: eger Hađđã AE

6b. itdũk: itdũm AE, ũ1

7b. heves: -ũ1

- 94 -

Mef' ulü - fâ' ilätü - mefâ' ilü - fâ' ilün

1. Sâķī ki ehl-i bezme sunar mül mül üstüne
Hū hūlar anda ğālib olur kulkul üstüne
2. Sevdā-yı hāl-i rūyuña gönlünü şarıldığı
Beñzer şu kâğıda şarılur fülful üstüne
3. O şeh-süvār-ı 'işve bugün raķş-ı nāz ile
Zin-pūş-ı reşk urdı yine düldül üstüne
4. Ebrūlarım la halka-şifat çeşmümi gören
Dir cüy-ı eşke oldı binā pul pul üstüne
5. Ol ğonca olsa bāliş-i pür-naķşa rū-nihād
Beñzer şu bāğbāna ki kor kül kül üstüne
6. İtmiş şikār ol āhūyı çünki rakīb-i seg
Şāyāndur ursalar aña ger çül çül üstüne
7. Şeb-nem şanur görenler' anı lik Şāhibā
Lü 'lü-yi eşk dökdi gülün bülbül üstüne

94. AE. 32a, Ü1. 15b, Ü2. 21b

1b. Hū hūlar anda: Hū hū keşānda Ü1

2a: taşvīr-i hāl-i rūyuñ ile levhā-i hayāl Ü2

3a. O: Ol Ü1

4a. Ebrūlarım la: O mest ile Ü2

5a. Ol ğonca olsa bāliş-i pür: Tañib-i şerbet-i şad Ü2

6b. ger: -AE

- 95 -

Mef' ūlü - fā' ilātü - mefā' ilü - fā' ilün

1. Çekdüm kenāre yāri koyup bir bir üstüne
Giçdüm serīr-i hüsrev-i baħr u ber üstüne
2. Yarūñ öpince sīnesin oldum eşk-rīz
Şan aqçe dökdüm āyīne-i berber üstüne
3. Olmaz bedīd o seng-dilūñ sīnesinde mū
Eyler mi pāy-ı mū eşer-i mermer üstüne
4. O naħl-i nāzı bād-ı niyāzum egerse ger
Bālā-nişīn-i kudret olur şarşar üstüne
5. Şāhib baħar mı yāri koyup her sehī-ķade
Būlbül konar mı gül var iken 'ar' ar üstüne

---

95. AE. 32b, Ü1. 16a, Ü2. 22a

3b. mi: -AE; mū: mūrçe Ü1

4a. O: Ol Ü1

4b. Bālā-nişīn-i: Tercīh-i bāb-ı Ü2

- 96 -

Mef' ūlū - mefā' ilū - mefā' ilū - fe' ūlūn

1. Rūyına güler o gül-i ra' nā kimi görse
Yüz gösterir o āyīne-sīmā kimi görse
2. Olmakla bu ne dāī' ireye merkez-i tedvīr
Devre götürür ka' be-i ' ulyā kimi görse
3. Her gördüğünü Hızır bilüp rāh-ı fenāda
Dāmānın öper keş-i sebük-pā kimi görse
4. Ser-keşlere ta' līm-i tevāzu' ğaraz ile
Pāyına düşer mihr-i mücellā kimi görse
5. Āzāde-i seng-i sitem iken bu ' aceb kim
Dāmān-keş olur serv-i dil-ārā kimi görse
6. Esbāb-ı fenā olmadığın maḥrem-i ḥalvet
Tasrīhle ḥammām ider icrā kimi görse
7. Şāḥib gibi ketm eyleyemez sūz u güdāzın
Derdin yanar ol şem' -i şeb-ārā kimi görse

---

96. AE. 32b, Ü1. 16a, Ü2. 22a

1b. āyīne: āyīne-i AE

2.: Ü2'de 5. beyitle yer değiştirmiş.

3.: Ü2'de 6. beyitle yer değiştirmiş.

4a. ser-keşlere: ser-keşlerle Ü2

4.: -AE

4b. mücellā: tecellā Ü2

- 97 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Çäk idüp sineñi tığ-i ğam ile kâf eyle
Şevk-i ' anķā-yı muħabbetle dili Kaf eyle
2. Fikr-i luţf u ğazab-ı yāri çıkarma dilden
Cennet ü dūzaħa baķ ħalbūñi a' rāf eyle
3. Bir bütüñ rāhına şarf ile didi ki esküñ
Dimedüñ şām u seher durmayup itlāf eyle
4. Bir selām ile bizi eylemedüñ hergiz şād
Sen de bir kez ko eliñ sineñe inşāf eyle
5. Şāhibā nazma çeküp vaşf-ı dūr-i dendān
Güş-ı bārānı dūr-i nazmuña aşdāf eyle

---

97. AE. 32b, Ü1. 16a, Ü2. 21b

1b. şevk-i: murg-ı Ü2

2b. cennet ü: cennet Ü2

4a: La' l ile bezl eylemedük hergiz yād

5b. nazmuña: nazmla Ü1

- 98 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Gelür hoş bezm-i cemden meclis-i rindâne rindâne
Olur iksîr-i devlet himmet-i merdâne merdâne
2. Çekildi çünkü nâmın sūziş-i şem' -i muhabbetle
Saña min-ba' d bezm ehlinden ey pervâne pervâne
3. Ayağı bezmden kesnem deyü şad-va' de itmişken
Döner durmaz bizümle itdiği peymâne peymâne
4. O mest-i ' işve bakmaz pây-mâl olsağ da rāhında
Nazar itmez güzër itdikce maḥmūrāne mūrāne
5. Ṭabībā şerbet-i luṭfuñ gerekmez ḥaste-i ' aşka
Hemān tek neşter-i zaḥm urma bīmārāna mārāne
6. Ḥazānın dest-i berdin def' a kıl bir çāre ey bülbül
Hücüm-ı ceyš-i deyden gitme tālāne tālāne
7. Ayağın bezme pür-sūzişle baş ey şem' -i meclis kim
Ser-encām-ı muhabbet irmedin pâyāna pâyāna

98. AE. 33a, Ü1. 16b, Ü2. 20b

1a. bezm-i cemden: cām-ı bezmden Ü1

3a. va' de: va' d Ü2

5a. ṭabībā: ṭabib Ü2

6a. kıl bir çāre: bir çāre kıl Ü2

6.: -İ

8. Durur erbāb-ı dīvān içre gūyā kim delilerdür
Helāl-i sec' de taḥrīr olan dīvāna dīvāna
9. İder kaç' -ı ta' alluḳ mezra' -ı āmālden Şāhib
Düşerse āsiyā-yı çarḫ-ı kec gerdāna gerdāna

8.: -İ
8b. sec' de: nazmda Ü2

- 99 -

Mef'ülü - mefâ' ilü - mefâ' ilü - fe'ülün

1. Olsan da bu şaṭrançda mālîk nice ata
Manşūba duran sürer āḥîr seni māta
2. Mümkin midür ābād ola yerde dil-i vîrân
Şâyân olamaz kâsc-i şad -pāre küşāta
3. İtmekle taḳaddüm şaf-ı müjgāna dü-ebrū
Tuḡrālar imām oldı şaf-ı saṭr-ı berāta
4. Mensūr-ı ḥatuñ şeş ciheti itdi taşarruf
Mālîye bir at öyle gerek böyle cihāta
5. Fıkr-i şeb-i hicrānuñ ile olalı püyân
Düşdi reh-i ḥayretde ḳalem çok zulemāta
6. La' l-i leb-i yār üzre zuhūr itdi ḥaṭ-ı sebz
Gūya ki Hızır oldı resā āb-ı hayāta
7. Şevḳum bir iken ḥāl-i ruḥuñn eyledi on ḳat
Şāḥîb sıfır āḥādı yaturdı 'aşerāta

- 100 -

Mefâ' ilün - fe' ilâtün - mefâ' ilün - fe' ilün

1. Olur mı hâttâda keder zîver-i leb olmak ile
Kalur mı ehl-i şafâ zevkden şeb olmağ ile
2. Marîz-i ' aşka şifâ-şerbet-i leb olmağ ile
O nehy itmez edâ sîb-i gâbgâb olmağ ile
3. Zebândur azılık eylerse ehl-i ' aşka sezâ
Yanında hançer o şûhuñ muqarreb olmağ ile
4. Tarîk-i ' aşkda ' uşşâka imtizâc gerek
Varaq nigâr odur eczâ mürekkeb olmağ ile
5. Alursa koynuna ol mâh sâ' ati yiridür
Karîn-i mihr gehî burc-ı ' akreb olmağ ile
6. Yanında bâde-i nâb iledür dem-i pürdür
Nihâd-ı câm budur şâf-meşreb olmağ ile
7. Duğân iderse n'ola nûş-ı kevşer-i leb-i yâr
Derûn-ı lu'lede Şâhib mu' azzeb olmağ ile

- 101 -

Mefā' ilün - fe' ilātün - mefā' ilün - fe' ilün

1. Ziyādedür ğam-ı sevdā-yı haṭṭ ḥāle göre
Ne deñlü sa' b ise de ' ilm-i ḥāl fāle göre
2. Egerçi yanına düşmekde kem degül ammā
Zelildür yine dāmān dest-māle göre
3. Füzün-ter olsa n 'ola bīm-i ḥāṭṭı ḥālinden
Nihāl-i nev-res olur tünd köhne sāle göre
4. Dehān-ı yāre sezādur dinilse cevher-i ferd
' Adem demekden ise nisbet-i muḥāle göre
5. Egerçi bendesidür bir derüñ ikisi
Velī sivāk biraz taşradur ḥilāle göre
6. Yine kemāle nazarla hilāldür Şāhib
Füzunsa da ne kadar ḥüsn-i meh hilāle göre

- 102 -

fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilārün - fā' ilün

1. Şol zamān kim üfleyüp ney-zen neye ağzın boza
Mest ü şevk u zevk olup boynın ege çeşmin süze
2. Pādişāh-ı hüsn sen çok da niķāb-ı rüyına
Virmeyüz ey şu'le-ruķ alışmasun yüze göze
3. Nokta-i hālün görüp şevkum bir iken oldı on
Şerhalarla dāğlar āhād iken çıkdı yüze
4. Geldi hāt ruhsārına serd oldı dilde kār-ı 'aşk
Ol bahāra dutdı yüz ammā irişdük biz göze
5. Hātı bulduķca terakķi 'āşıkın tebrīd ider
Zemherir olur gice olduķca ġālib gündüze
6. Yaķasından giçirüb evlād idüp baksa n'ola
Cāmede öksüz şehāsā ehl-i devlet öksüze
7. Şāhibā çāvuş-ı şirīnkār-ı hāme olmasa
Hüsrev-i endişenün kimdür ki dīvānın düze

Harfû 'l-Yâ'

- 103 -

Mefâ' ilün - fe' ilätün - mefâ' ilün - fe' ilün

1. Şaķın şaķın dü-zebân kec-dil olma hâme gibi
Ki âhîr olmayasın rû-siyâh-ı nâme gibi
2. Derûnuñ eyleme küfr-âşinâ kamâme gibi
Çerâğ-ı vahdete ol cilvegeh Tihâme gibi
3. Ne uy hevâsına nefsüñ ne bâr u zerin çek
Ferâğ-ı bâl ile âsüde ol ne' âme gibi
4. Hayâl-i kâkül-i ham-der-hamıyla dil-dâruñ
Dolandı başuma sevdâ siyeh 'imâme gibi
5. Serî pür-ateş ü çüb-ı nizâr cismi pür-âh
Olan o mehle olur leb-be-leb imâme gibi
6. Ne mümkün eylemek âğuş ol âfeti Şâhib
Cihânda olmayıcaķ sîne-çâk-ı câme gibi

---

103. AE. 33b, Ü1. 16b, Ü2. 23b

2b. cilvegeh: âşnâ Ü1

3a. ne, ne: -Ü1; bâr u zerin: bâr-ı zerdin Ü2

3b. âsüde ol: ol her zaman Ü2

5a. seri: ser-i Ü1; pür: -Ü1

- 104 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Āteş-i 'aşkuñ olup başuma iklīl gibi
Dūd-ı āhum dolanur üstüne mendīl gibi
2. Oldı ebrūsına peyveste dil-i sūzānum
Fī'l-meşel kūşe-i mihrābda kandīl gibi
3. Kimse ol āyīne-i hūsnle yek-ten olamaz
Bī-vücūd olmayıcağ naqş-ı temāsīl gibi
4. Mihr-i rūyı o mehūñ itdi tevārī hatda
Sünbüle burcuna şems itdiği taḥvīl gibi
5. Çār-ebrūsı ḥayāliyle tenüm oldı za'if
Mezheb-i çār-meyānında olan kıll gibi
6. Bir büt-i 'işve-nümā nüşḥa-i taḥkīk-i dili
Beste-i deyr-i mecāz eyledi İncīl gibi
7. Tūtiyā itmeyicek ḥāk-i der-i dil-dārı
Kimse almaz seni Şāḥib gözine mīl gibi

---

104. AE. 33b, Ü1. 16b, Ü2. 23b

2b. mihrābda: mihrābdaki Ü1

4b. sünbüle burcuna şems: kamerūñ sünbüleye Ü2

5a. tenüm: ten Ü1

6a. bir büt-i: birine AE

- 105 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Geçüp eyyâm-ı firqat irmege encâma az kaldı
Açıldı maṭla' -ı subḥ intihâ-yı şâma az kaldı
2. Göründi ol perînüñ ruḥlarında ḥaṭṭ-ı nev yer yer
Zevâl-i mihr-i 'âlem-tâb olup aḥşâma az kaldı
3. Ser-â-ser rûze-dârân-ı firâka müjdeler olsun
İrişdi 'ıyd-ı devr-i bâde-i gül-fâma az kaldı
4. Biḥamdil 'İlah ki şimdi rağmına ağyâr-ı bed-ḥâhın
Şarıлмақ büse-çîn olмақ o serv-endâma az kaldı
5. Yapıldı seng-i ṭa' n-ı kîne cüyân ile ey Şâhib
Binâ-yı çâr ṭâk -ı şabrımız itmâma az kaldı

- 106 -

Mef' ūlū – f' ā' ilātū – mefā' ilū – fā' ilūn

1. İtdi şehāb ḥaṭ-ı meh-i ruḥsārı muḥtefī
Zāhir budur ki şeb olıcaḳ mīnır olur hafī
2. Ekşer du' ā ki şebde icābet ḳarīn olur
Nezdīkdür vīşāle bütānuñ müzellefī
3. Ebrū-yı dil-güşā ki odur şuffe-i cemāl
Sulṭan-ı ḥüsnüñ oldı mekân-ı müşerrefī
4. Bir sanma sehm-i ḥüsn-i civānı zenān ile
.....nāḳıs añlama ḳadr-i muzā' afī
5. Zer kim cihānda maḫhar-ı ism-i 'azīzdür
Şāḫib odur mi' ādinuñ anuñçün eşrefī

---

106. AE. 34a, Ü1. 17a, Ü2. 24a

1a. ḥaṭ-ı meh-i ruḥsārı: ḥaṭ o meh-i ḥüsni Ü2

2a. ḳarīn olur: ḳarīndür Ü2

4b. ....: okunamadı

- 107 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Beni kıldı şafâ-yı la' l-i sâķi mübtelâ-yı mey
Dili mest-i muħabbet eyledi ħüsn-i şafâ-yı mey
2. Komez meydân-ı dilde leşker-i endüħı ref' eyler
Girince rezm-i bezme ķâsım-ı la' lin ķabâ-yı mey
3. Çeker girdâb-ı ğamdan ğarķa-i deryâ-yı hicrânı
Sürerse zevraķ-ı şahbâyı bir kez nâ-ħudâ-yı mey
4. Beni bî-dest ü pâ kıldı ħumâr-ı bâde ey sâķi
Cihânda kimse hergiz olmasun bî-dest ü pâ-yı mey
5. Ber-â-ber gösterir şâh u gedâyı âdeme Şâķib
Ne hikmetdür ki bu âyine-i ğitî-nümâ-yı mey

---

107. AE. 34b, Ü1. 17a, Ü2. 25a
1b. Dili: Dil-i Ü2; ħüsn-i: ħüsn ü Ü1
3b. sürerse: sürünce Ü1

- 108 -

Mef'ülü - mefâ' ilü - mefâ' ilü – feülün

1. Olduğda haṭ-āverde o maḥbūb ḳazancı
Eliyle yüzinūñ ḳarası ḳaldı ḳazancı
2. Bāzār-ı vişāl itdigimizde aramızda
Ol mūy-miyānuñ kemeri oldı miyāncı
3. Çekdikde berāt-ı dile tuğra-yı dü-zülfün
Endişemi şāhen-şeh-i ' aşḳ itdi nişāncı
4. Dil deyü doğar her doğan etfāl-i zamāna
Dergāh-ı şeh-i ' aşḳda dil oldı doğancı
5. Geçdüm dir ise dil-ber ü meyden dil-i sūzān
Elbette olur tizde Şāhib hezeyāncı

-109 -

Mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün - mefâ' ilün

1. Yalancı cennet idtdi hūblar gül-gešt ile bāğı
Melekler indi Şan yeryüzine terk idüp uçmağı
2. Hevā-yı k̄ametūñ Őevk-ı ruħuñ sevdā-yı hālūñle
Őehā serv oldı bāğ-ı Şem'-i yağı lāleler dāğı
3. Piyāde leŐkerine olmasaydı kuvvet-i k̄albi
Şeh-i Őařrancuñ olmazdı bu meydān atı oynağı
4. Düşüp ölmezdi dām-ı ' ankebūta böyle bī-çāre
Eger miskīn zebānuñ olmasaydı çeŐminūñ āğı
5. Raķīb-i kec-derūnı rāst-gū zann itme ey Őāhib
Yemīn eylerse de yine Őolaķ Őöyler Őözūñ Őağı

---

109. AE. 34b, Ü1. 17a, Ü2. 24b

2a. k̄ametūñ: k̄ametīn Ü1

2b. Őehā: begüm Ü2

4b. olmasaydı: olmuş idi AE

5b. Őolaķ Őöyler Őözūñ Őağı: Őolaķdur bu Őözūñ Őağı Ü1

- 110 -

Fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Hazer it tîz-i zebân olma şaķın mîh gibi
Kimsenüñ cevır ile delme cigerin sîh gibi
2. Nazar it 'ākıbet-i hālîne taķvīmāsā
Geçmiş aḫvālını zıkr itme tevāriḫ gibi
3. Dilleri ḫarf-i telaṭṭuf gibi tefrîh eyle
İtme āzürde şaķın kimseyi tevbiḫ gibi
4. Mis-i āmālüñi zer itmek ise maķşüduñ
Püte-i himmete gir zıbaķ u zirnih gibi
5. Nev-zuhürān-ı zamān şāḫ-şıfat rif' atde
Aşl olan ḫākde bî-ķadr yatur bîḫ gibi
6. Eyledüñ ğamzeñ ile 'ālemi teşḫîr ey meh
Çarḫa aş şimden gerü tîĝüñi Mirrîḫ gibi
7. Şāḫib ol maṭla' -ı pākîze-i nazm-ı ḫüsnüñ
Sür yüzüñ pāyına düş mısra' -ı tārîḫ gibi

---

110. AE. 35a, Ü1. 17b, Ü2. 23b

2b. aḫvālını: aḫvālüñi Ü1

4b. gir: düş Ü2

5a. şıfat: gibi Ü1

5b. bî-ķadr: üftāde Ü2

6a. ğamzeñ: ğamze AE

6b. şimden gerü tîĝüñi: tîĝüñi şimden gerü Ü1, Ü2

- 111 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Sākī serv-i hırāmānuñ yine ra'nā-revişi
Eyledi vālih ü şeydā dil-i 'āqıl- menişi
2. Şūret uğrusı dimek oldı sezā mir' ata
Çünkü āyīnecilik şuret idür gösterişi
3. Dehen-i dīde-i ter oldı dūr-i eşk ile pūr
Tıfl-ı nev-sāl yedi yaşına girüp bitdi dişi
4. Olma satranc-sıfat āt u bisāta mā'il
Çün bu bāziçegehüñ eñ soñ olur mātı kişi
5. Seng-i ta' na serini tutdı yoluñda Şāhib
Hep aña halkuñ anuñçüñdür olan serzenişi

---

111. AE. 35a, Ü1. 17b, Ü2.25a

1a. sākī: sākī-i Ü2

3b. nev-sāl yedi: nev-sāle idi: AE; yedi: idi Ü2

- 112 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilāütü - fe' ilün

1. O perīden bize ne ḥande ne düşnām oldu
Dil ne şāyetse-i kām oldu ne nā-kām oldu
2. Leb-i nāzik-ter-i şīrīnini aldum dehene
İki ḥarf-i müteccānis gibi idgām oldu
3. Cem' olup zülfüñe diller heves-i rüyuñ ile
Reh-i Şehbāya gider kâfile-i Şām oldu
4. Gāh mānend-i nigīn ü gehi çün seng-i mezār
Sebeb-i çākī-i sīnem heves-i nām oldu
5. Çeküp āgūşa o sīmīn-ten-i nāzik bedeni
Şāhibā sīnemüz āyine-i endām oldu

---

112. AE. 35b, Ü1. 176 Ü2. 25a

2a. ter-i : ter ü Ü1

3b. Şehbāya gider: Şehbā maḳarr Ü1

4b. çākī-i : çākī Ü2

5a. ten-i : ten ü Ü1

- 113 -

Mef' ūlū - fā' ilütü - mefa' ilü - fā' ilün

1. Meclisde boş bulunma pür eyle sebūları
Şun ehl-i aşka ' aşkla sāķī tohuları
2. Haşr itme bir civāna dili tāze tāze su
Olur cedid gözelerünñ tatlu şuları
3. Kānūn-ı sāzı bozmamak için kemānçenüñ
Tutmuş biri birine kulaķ cümle mūları
4. Yazdıķda vaşfuñ itdiķi sehvüñ sücūdıdur
Piş-i varakdaki kalemüñ ser-fürūları
5. Bī-ħande oldı ħaṭṭ gelicek la' l-i dil-rübā
' Ādet budur ki şebde ķaparlar ķapuları
6. Bir rü-siyāhlıkla olur ' āķıbet şehīr
Kāğid -mişāl ħalk-ı zamānuñ dü-rūları
7. Sevdā-yı būs-ı la' lini Şāħib alup sere
Şāhbā-yı ğamla eyleyelüm pür-kedūları

113. AE. 35b, Ü1. 18a, Ü2. 25a

1b. aşkla: aşkuña AE, Ü2

2b. tatlu: tobtolu AE, Ü1

3b. tutmuş: dutmuş Ü2

- 114 -

Mef' ülü - mefā' ilü - mefā' ilü - fe' ülün

1. Qaddüm ki miyānuñ hevesiyle kemer oldı
Seyl-āb-ı güzergāh-ı fenāya memerr oldı
2. Şehbāz-ı ruḥ-ı yāre ki ḥaṭṭ bāl ü per oldı
Murğ-ı dilüñ aḥvāli qatı pür-ḥaṭar oldı
3. Bend itdi miyāna kemer-i himmeti qat qat
Şām-ı ğam-ı 'aşkuñda vücūdum fener oldı
4. İrişdi ser-i hefte tirāş itdi ḥaṭuñ yār
Şeb buldı nihāyet yine vaqt-i seher oldı
5. Āhum dil-i sengīnine yārüñ eşer itdi
Şan mışra'-ı tārīḥ idi naqş-ı ḥacer oldı
6. Her bāba duḥūl itmede mānend-i gedāyān
Ḥürşid o mehūñ 'aşkı ile der-be-der oldı
7. Gördükde 'araq-riz-i ruḥuñ giryeler itdüm
Tār-ı nighüm rişte-i dürr ü güher oldı

114. AE. 36a, Ü1. 18a, Ü2. 24a

2.: -Ü2

3b. ğam-ı: rü Ü2

4a. ḥaṭuñ: ruḥın Ü2

5a. āhum: nālem Ü2

5b. tārīḥ idi: tārīḥini Ü1

8. Pey-rev olalum Hattî'ye Şâhib dil ü cāndan
Bu vādî-i nevde bize çün rāh- ber oldı

- 115 -

fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

1. Rūyuña haṭṭ perde oldı Ka' be-i 'ulyā gibi
Lafz-ı haṭṭda oldı hüsnüñ muḥtefî ma' nā gibi
2. Olalı bir şüh-ı müsteşnāya dil-bend-i vişal
Sine-çāküz ḥasret-i āgūş ile illā gibi
3. 'İzzet ü rif' atle sultānum olunca ser-firāz
Bende-i maḥlaşda düşdi pāyuña imzā gibi
4. Evruvānuñ ḥançere olup dü-zülfüñ zülfeler
Naḫşuñı çekdüm berāt-ı kalbüme tuğrā gibi
5. İhtizār itmekdi ḫardum şāneden şekvāyı lîk
Söz uzandı vaşf-ı zülfüñle şeb-i yeldā gibi
6. Bed-nümādur pestden bālāya vaz' -ı süflegān
Cünbiş-i ma' kūs-ı nā-sāz-ı ḥaṭ-ı tersā gibi
7. Mercî' enzār-ı şevḳ olmağla Şāhib rūy-ı yār
Eyler ol veche nazar çemümi zamîrhā gibi

---

115. AE. 36a, Ü1. 8a, Ü2. 25b

1a. Ka' be-i: Ka' be Ü2

2a. şüh-ı : Şüh u Ü2

6b. ma' kūs-ı nā-sāz-ı: nā-sāz-ı ma' kūs-ı Ü2

- 116 -

fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

1. Feyz-i āgūş ile ol dil-ber-i sīmīn-bedeni
Rişte-ber-rişte olur şırma teli pāreheni
2. Lezzet-i vaşlı ile oldı kettān helvāsı
Pirehen sīneye çekdikde o pākīze-teni
3. Būy-ı zülfiyle olup şahn-ı gülistāna vezān
Marāz-ı ra' şeye uğratdı şabā nārveni
4. Vaşf-ı haṭṭ u leb-i şīrīnini taḥrīr itsem
Lezzetinden şulanur kīlk ü devātuñ deheni
5. Şöyle nāzik o büt-i ğonca-leb ü gül-rū kim
Döndi bir būsede durrāķine sīb-i zeķanı
6. Nāfe-i müşg-şıfat küşte-i çeşm-i yāre
Perde-i dīde-i āhūdan iderler kefeni
7. Şāhibā ka' be-i āmāline olmaķda ķarīn
İdeli ḥāline taķlīd Süheyl-i Yemeni

---

116. AE. 36b, Ü1. 18b, Ü2. 24b

3.: -Ü1

4.: -Ü2

4b. devātuñ: devātın Ü1

5a. ğonca-leb ü gül-rū kim: piste-dehen kim eyvā Ü2

5.: -Ü1

5b. sīb-i zeķanı: eyvā zeķanı Ü2

6b. perde-i: perde Ü2

- 117 -

Mef' ūlü - mefā' ilü - mefā' ilü - fe' ūlün

1. Hatt geldi ruḥ-ı ḥüsnünün ārayışı bitdi
Kārın başa irdi o cefakār işi bitdi
2. Doldı dehen –i dīde vü eşk-i tarabla
Yaşına girüp tıfl-ı dü-çeşmün yaşı bitdi
3. Dil-i zaḥmına isterdi şehā .....
Lafz eyledi hatt geldi hele ḥ'āhişi bitdi
4. Hatt-ı lebi vahşet-res iken ' aşık-ı zāra
Ruḥsārda andan nefi' bir mevḥaşı bitdi
5. Şāhib diyerek şabr ile her iş beter olma
Hatt geldi ruḥ-ı ḥüsnünün ārayışı bitdi

---

117. Ü2. 24b
2a.: vezin bozuk
3a...: okunamadı

Kıf'a

1

Ahreb

1. Şāhib sözüñüñ neficesin idrāk it
Saḥn-ı dilüñi gerd-i riyādan pāk it
2. Olduñ çü reh-i na' t-ı resūle sālik
Düzd-i süḥan u sehv ü ḥaḫādan pāk it

RUBĀ'ĪYYĀT

1

1. Hāme ki maḳām-ı pāya serle gitmiş
Āhır bu revişle neyl-i kāma yetmiş
2. Bir 'abd-i siyehdi māliki şimdi anı
Taḫrīr için kitābete ḳat' itmiş

2

1. Ger ḫalka-i çeşmüm olmasa zihgīrūñ
Olmazdı nişānda dilde böyle tīrūñ
2. Hoş geldi dile ḳıdem getürdi ğamzeñ
Olsa n'ola hoş-ḳadem şehā şemşīrūñ

3

1. Olur bī-şafā geşt-i gülşeninde
Zenān ile olmaḳ teferrüc-i zenān
2. Şitāb itme tedrīcle nā'il ol
Vişāl-i bütāna tedebbür-künān
3. Yüzün döndürür yan virür ḫūblar
Olursa arada serinlik 'ayān

---

1. Ü23a

2. Ü23a

3. Ü23a

MATLA'LAR

Maṭla'

- 1 -

Fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

Eyleme ḥattuḍi ey müdde' i-i nāz-tirāş

Hüccet-i ḥüsnüñe tā kim dimesünler maḥkük

Maṭla'

- 2 -

fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilātün - fā' ilün

Mā-selef hācīlerüñ ihdāsı şarıḳ cūdıdır

'Asrımız hācīlerinüñ şimdi cūdı 'ūdıdır

Maṭla'

- 3 -

Fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilātün - fe' ilün

Aldığın maḥbereden levḥa virir ḥāme hemān

Eli kiriyle yüzi ḳarasıdır aña ḳalan

---

1. Ü2. 3a
2. Ü2. 3b
3. Ü2. 3b, AE. 37b

Maṭlaʿ

- 4 -

Mefʿ ūlü - fāʿ ilātü - mefāʿ ilü - fāʿ ilün

Naḥl-i vücūdı tīşe-i gam erre gider
Neccār-ı rüzgāruñ elinde keser biçer

Maṭlaʿ

- 5 -

Mefāʿ ilün - mefāʿ ilün - mefāʿ ilün - mefāʿ ilün

Tirāş itdikce ḥattın ḥüsni arttırırdı dil-dāruñ
Bahārından ḥazānı hoş gelür baña bu gülzāruñ

Maṭlaʿ

- 6 -

feʿ ilātün - feʿ ilātün - feʿ ilātün - feʿ ilün

Gelicek raḫş ile meydāna haram-zāde ʿ araḫ
Viridi hep ḥirmen-ı ʿ aḫl u dilimüz bāde ʿ araḫ

---

4. Ü2. 3b
5. AE. 37b, Ü1. 18b, Ü2. 3b
(a) itdikce: itdikde Ü1
6. Ü2. 3b

Maṭlaʿ

- 7 -

fāʿ ilātün - fāʿ ilātün - fāʿ ilātün - fāʿ ilün

Levḥa-i endiŕeden nefy-i siwā kııl lā gibi
 Bir mehün ʿ aŕkıyla çāk it sineñi illā gibi

Maṭlaʿ

- 8 -

fāʿ ilātün - fāʿ ilātün - fāʿ ilātün - fāʿ ilün

Nefy-i “lā”dan eyleyüp iŕbāt-ı illā-yı yaķın
 Eyle istidlāl yoķdan ʿ ālemün var olduĝun

Maṭlaʿ

- 9 -

feʿ ilātün - feʿ ilātün - feʿ ilātün - feʿ ilün

Meyl-i dil rüyına itdi ḥaṭ ʿ izāra düŕdi
 Yolum aķ ŕehre iken Ŗaraḥisāra düŕdi

7. Ü2. 3b

8. AE. 37b, Ü1. 18b, Ü2. 3b

(a) illā-yı: illā Ü2

9. Ü2. 3b

Maṭlaʿ

- 10 -

Müsteʿ ilün - fâʿ ülün - müsteʿ ilün - faʿ ülün

Manzūruñ olsun ey dil ḥaṭṭ ol o ḥāl-i şeb-gün

Meşhūduñ olmadı ise Kāraḥiṣār Afyon

Maṭlaʿ

- 11 -

fâʿ ilātün - fâʿ ilātün - fâʿ ilātün - fâʿ ilün

Reşk-i rüyuñ kıpkızıl dīvāne itmişdür güli

Kākülün evşāfi gömgök mest itmiş sünbülü

Maṭlaʿ

- 12 -

feʿ ilātün - feʿ ilātün - feʿ ilātün - feʿ ilün

Dil-i dīvāne didi āfet-i cāndur dil-ber

Didiği oldı muḥakḳak deliden uslı ḥaber

10. Ü2. 3b

11. Ü2. 3b

12. Ü2. 4a

Maṭlaʿ

- 13 -

Mefāʿ ilün - feʿ ilātün - mefāʿ ilün - feʿ ilün

Ḥisül-i büse o leblerle ol iki ruḥdan
Mariz-i ʿ aşka şifā-yı gül beñzer imiş

Maṭlaʿ

- 14 -

Mefāʿ ilün – mefāilün – mefāilün - mefāʿ ilün

Velī çār-ebrüvānuñ her biri bir semte Hind ili
Mişāl-i ihtilāf-ı çār-mezheb baḥs-ı vāhidde

Maṭlaʿ

- 15 -

feʿ ilātün - feʿ ilātün - feʿ ilātün - feʿ ilün

Şimdi bir yeñiçeri ḥübına meftün olalı
Pirimüz oldı Cenāb-ı Ḥacı Bektāş-ı Velī

---

13. Ü2. 4a
(b): vezin bozuk
14. Ü24a
15. Ü24a

Maṭla‘

- 16 -

Fe‘ ilātün - fe‘ ilātün - fe‘ ilātün - fe‘ ilün

Her ne endiſe gönülden giçirirse ol hür

Görinür sine-i ſāfında miſāl-i billür

Maṭla‘

- 17 -

Mef‘ ülü - fā‘ ilātü - mefā‘ ilü - fā‘ ilün

Sen māha karşı mihriñ çok itmesün felek ‘arz

Farķı senüñle anuñ “beynes-semāi ve ‘l-‘arz”

Maṭla‘

- 18 -

Mefā‘ ilün - fe‘ ilātün - mefā‘ ilün - fe‘ ilātün

Görince zīr-i külehde o hüb hüb-ħabābı

İriſdi gūſuma kim evliyā “fī-tahti kıbābī”

16. Ü2. 4a

17. AE. 37b, Ü1. 18b, Ü2. 4a

(b) ve ‘l-‘arz: ve’s semek: Ü1

18. Ü2. 4a

Maṭlaʿ

- 19 -

fāʿ ilātün - fāʿ ilātün - fāʿ ilātün - fāʿ ilün

Biz o naḥl-i ʿ işveden şeftālī eylerdük ümīd
Bāġbān-ı baḥtı gör savdı bizi eyvā ile

Maṭlaʿ

- 20 -

feʿ ilātün - feʿ ilātün - feʿ ilātün - feʿ ilün

O sehī-ḳadd gibi ʿ ālemde güzel az bulunur
Ḳad bu taḳrīb ile taḳlīl için zıkr olunur

Maṭlaʿ

- 21 -

fāʿ ilātün - fāʿ ilātün - fāʿ ilātün - fāʿ ilün

Ser-nigün u sīne-çäk-ı girye-rīz-i tīre-ḥāl
Yalaşur anun ki başa çün ḳalem Şāḥib-maḳāl

19. Ü2. 4a

20. Ü2. 4a

21. Ü2. 4a

Maṭlaʿ

- 22 -

Mefāʿilün - faʿülün - mefāʿilün - faʿülün

Ruḥ u ruḥsār u ebrū ḳadd-i ʿarʿar

Çerāġ u mescid ü miḥrāb u minber

Maṭlaʿ

- 23 -

feʿilātün - feʿilātün - feʿilātün - feʿilün

Şoḥbet-i şāḥib-i ʿirfānda taḳsīr itme

Her ġalaṭ resmi gönül levḥine taḥrīr itme

Maṭlaʿ

- 24 -

Mefʿülü - fāʿilātü - mefāʿilü - fāʿilün

Bir şubḥ-ı ḥüsn-i ġoncayı fetḥ eyleyince bād

Tārīḥ-i fetḥini didi bülbül-i ġuşāde-bād

22. Ü2. 4b

23. Ü2. 4b

24. AE. 37b, Ü1. 18b

Farsça Şiirler

-1-

چو ناله بجهود جوتند ز چشمه طابسترا   که نبود اسبجری گفت غمسه رسترا
 وجودناز کس بزم است از بسکه تا که برید بخند   گفت از زده چشم بری که جاء خواسترا
 نگاه کس بریکاه فطسه چو نه آتشا کردد   که دادم صد راب توتسه زنگیه ابسترا
 اگر اید بزه سه خفت سازنده که ز لهره   ز کیسوی بنات الفتن سازد مور باسترا
 شود هر غیس که میرمانه طم جیام   مسیح از سوزن خود میکند سیخ کباسترا
 جوتانه باسد که خوانند دگراره از وصل و عرفی   که مستی از نه کردم شسته ای دل کباسترا
 بدل نوده خیره اینست نقضی از خط او زدن
 چه برجت ای که نقصانه نیست صباها استرا

شد دو صرع مهر و مهره از مطلع دیواره ما	مدبسم الله ما سدابج بر عنوانه ما
اسم اعظم میترا و ازل ب بر جان ما	نالذنا قوس را جز با ناله استغفار نیست
شد لیل قطع انراقیانه بر لاله ما	تا قورش و عابر ارام عرسه از ارضی
مهر قرانه میتناسی طفل ای خوانه ما	بر کیم هفت خنجر بل می کیم

دوشی انجا غمگانه سیرده نه فوید ما	دشمنی بر قفسه شمشیر اگر بد قسم
داع میر وید بجای دل از بستانه ما	روزگارم تا بدرد دورتی اجناسوت
شد جنوبه تا بر سر گوی بد در یانه ما	بی نیاز از خلوه عالم در لباس و حینم
طفه چور شید میزد تسمه ایوانه ما	ز راهم را آفتابه تا بر زیر پرکتید

صاحبان روتان ضمیر انیم در غوغای عبوسه
 در لخت کوه از کوه و دامانه ما

اگر غم شبی در خواب سازد یا بیا نشرا . بجز طاه دو خواهم کرد که داستانشرا
 بزی قوت بازوی کرد و نه برخی آید . بزوز ناتوانی میکشم اخر کما نشرا
 نزالت ایبه قدر دار که بر دل گذریابد . خیال بوسه زکیه میکند کج دهانشرا
 میانه ما و او در دوستی موی نمیکنجد . مکتبخت آورد اندر میانه موی میانشرا
 نهالی را که دل خود کردم از پروردگاری . لکنوز از تند خوئیها نمیدانم زیانشرا
 چنانه شیرینه زبانه افتاده در غمهای دلایزد . بتکر در تیر یار داره نیندای بیانشرا
 تواند از هفتسینه زنده دل شد زنده جاوید . که پیر الهه یعنی زنده دار دلار دانشرا
 که غم از فتنه روز قیامت میکشم صلایه
 شبی میوه جان به بر کشم سر و روانشرا

بجای که در طلب وصل سرواندا صبه   هرگز دیار دستا فزاده لاله بی راسه
 ز بسکه عارضه اورا طراوت چو گل   کل نکیه بشکفت ز شوق تا صبه
 غیر مایه سود است روغن و بادام   بخاطر که بود فکر چشم بار صبه
 بجای که شود نغمه ریز ساقی می   اصول دور براید ز کرد سه جبهه
 نهیب من ز لب او که جوب شیریه شد   مرآت خاصیت طنگ ز دستا صبه
 گفته ایتم چو پردلم از صبه   که سوزید بناید چو سوز خا صبه

نجیب وار شدم بند لاکلی صاحب
 که نیست جای رفقای ز خلقه راسه

ÖZGEÇMİŞ

Meral TOPAL, 1978 yılında Malatya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Malatya'da tamamladı. 1994 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. Bu bölümden 1998 yılında mezun olan Meral TOPAL, Malatya'da Türkçe öğretmeni olarak çalışmaya başladı. Halen bu görevini sürdürmektedir.

